

En flerspråkig kyrka

EN FLERSPRÅKIG KYRKA

POLICY OCH MÅL FÖR SVENSKA KYRKANS ARBETE PÅ ANDRA SPRÅK ÄN SVENSKA

SVENSKA KYRKAN
2010

Innehåll

1. Inledning	6
2. Utgångspunkter	7
3. Den språkliga mångfalden i Svenska kyrkan	8
3.1. En mångfaldens mosaik	8
3.2. Dimensioner i mångfalden	8
3.3. Språkliga grupper i Svenska kyrkan	8
4. Hur ska Svenska kyrkan förhålla sig till den språkliga mångfalden?	10
4.1. Fyra förhållningssätt	10
4.2. Vilka språk behövs i Svenska kyrkan?	11
5. Inkludering av arbetet på andra språk	12
5.1. Från integration till inkludering	12
5.2. Från kulturell till strukturell pluralism	12
5.3. Från riktade till generella åtgärder	13
6. Fem utmaningar för en flerspråkig kyrka	14
6.1. Delaktighet och inflytande	14
6.2. Barn och unga	14
6.3. Information och kommunikation	15
6.4. Utbildning och rekrytering	16
6.5. Diakoni	16
7. Mål för en flerspråkig kyrka	18
7.1. Mål för arbetet på andra språk på den nationella nivån	18
7.2. Mål för arbetet på andra språk på den regionala nivån	19
7.3. Mål för arbetet på andra språk på den lokala nivån	20

Produktion och tryck: Ekotryck Redners

Omslagsfoto: Magnus Aronson, Marcus Engström, Jim Elfstöm, Channah Kjellermo

Illustrationer: Hannes Victorzon

Artikelnummer: SK10355

ISBN: 978-91-977903-7-6

Ytterligare exemplar beställs av Svenska kyrkans informationsservice,
info@svenskakyrkan.se, tel. 018-16 96 00.

 Miljömärkt trycksak, 341 142

1. Inledning

I det här förslaget till policy och mål för Svenska kyrkans arbete på andra språk än svenska presenteras först tre utgångspunkter för arbetet på andra språk. Därefter följer avsnitt om den språkliga mångfalden i Svenska kyrkan, om hur Svenska kyrkan ska förhålla sig till denna mångfald, om hur arbetet på andra språk kan inkluderas i Svenska kyrkans ordinarie verksamhet och strukturer samt om fem utmaningar för en flerspråkig kyrka. Under varje avsnitt sammanfattas diskussionen i de mål som förverkligandet av detta förslag till policy förutsätter. I det sista avsnittet formuleras samlat ett antal inriktningsmål för utvecklingen av Svenska kyrkan som en flerspråkig kyrka på lokal, regional och nationell nivå.

Med stöd av denna policy och de mål som här formuleras är det en utmaning för varje enhet inom Svenska kyrkan att – med utgångspunkt i den kontext där man verkar – utarbeta sina egna, mera konkreta mål och sin egen handlingsplan, det vill säga beskriva de steg man behöver ta för att nå målen. Med tanke på detta arbete har tilläggs materialet ”En flerspråkig kyrka. Fakta och fördjupningsmaterial till Policy och mål för Svenska kyrkans arbete på andra språk än svenska” utarbetats. Materialet har samma upplägg och ger faktabakgrund och motiveringar till skrivningarna i huvuddokumentet.

Bakgrunden till detta förslag till policy och mål för Svenska kyrkans arbete på andra språk än svenska är tvådelad. Dels innebar kyrkoordningen år 2000 att den lokala församlingens ansvar för arbetet på teckenspråk samt samiska, finska och andra språk förtydligades. Dels skapades vid kyrkokansliet, i samband med organisationsöversynen år 2004, en samordningsfunktion för minoritetsspråk. Främjande och samordning av arbetet på teckenspråk, samiska och finska hade tidigare gått olika vägar. Genom samordningsfunktionen blev det naturligt att söka gemensamma principer och riktlinjer för hur ansvaret för arbetet på olika språk ska förverkligas på lokal, regional och nationell nivå.

Uppdraget att utarbeta ett förslag till policy för Svenska kyrkans arbete på minoritetsspråk utformades som ett projekt med stiftsadjunkten för minoritetsspråk i Stockholms stift, teologie doktor Svante Ewalds som projektledare på deltid. Vid utarbetandet av föreliggande förslag har en samtalsprocess med företrädare för de språkliga minoriteterna i Svenska kyrkan spelat en stor roll. Under processens gång har de bärande idéerna diskuterats vid samlingar i de flesta stift.

2. Utgångspunkter

Tre viktiga utgångspunkter för arbetet på olika språk i Svenska kyrkan ges i de två första paragraferna i lagen (1998:1591) om Svenska kyrkan.

Svenska kyrkan är ett evangelisk-lutherskt trossamfund som framträder som församlingar och stift. Svenska kyrkan har också nationella organ.

Svenska kyrkan är en öppen folkkyrka, som i samverkan mellan en demokratisk organisation och kyrkans ämbete bedriver en riktäckande verksamhet.

Svenska kyrkan har, i kraft av den *evangelisk-lutherska* traditionen, under flera hundra år firat gudstjänst och utövat själavård på flera språk. I denna tradition spelar folkspråket/modersmålet en central roll som bärare och förmedlare av kyrkans liv och tro.

En öppen folkkyrka med demokratisk organisation måste garantera människor med olika språklig, kulturell eller nationell bakgrund möjlighet till delaktighet och inflytande i kyrkans liv.

Då verksamheten i Svenska kyrkan är *rikstäckande*, är det en utmaning att fullgöra den grundläggande uppgiften att fira gudstjänst, bedriva undervisning samt utöva diakoni och mission på olika språk, även i församlingar där representanterna för de olika språkliga grupperna inte är så många.

3. Den språkliga mångfalden i Svenska kyrkan

3.1. En mångfaldens mosaik

Genom de nationella minoriteterna, invandringen och mottagandet av asylsökande präglas Svenska kyrkans omvärld alltmer av språklig, kulturell och etnisk pluralism. Omkring 20 procent av befolkningen i Sverige har utländsk bakgrund.

3.2. Dimensioner i mångfalden

Sverige är mångspråkigt med cirka 200 språk. Fem språk utgör nationella minoritetsspråk. År 1981 erkändes svenskt teckenspråk som ett självständigt språk, de dövas modersmål. Den språklag som gäller sedan den 1 juli 2009 fastställer att svenska är huvudspråk i Sverige, stärker teckenspråkets och de nationella minoritetsspråkens ställning samt betonar att var och en som har ett annat modersmål än de ovan nämnda ska ges möjlighet att använda och utveckla detta.

Sedan år 2000 utgör samer, sverigefinnar, tornedalingar, romer och judar nationella minoriteter och samiska, finska, meänkieli, romani chib och jiddisch nationella minoritetsspråk i Sverige. Från den 1 januari 2010 ska regeringens nya minoritetsstrategi förverkligas, med utökat stöd och skydd för de nationella minoriteterna och minoritetsspråken.

Genom invandringen utökas och förstärks inslaget av olika etniska grupper i Sverige. Under de senaste åren har andelen unga invandrare ökat markant. Av alla barn i Sverige under 18 år är 17 procent antingen födda utomlands eller födda i Sverige av två utomlands födda föräldrar.

3.3. Språkliga grupper i Svenska kyrkan

De språkliga grupperna i Svenska kyrkan kan delas in på följande sätt:

1. Teckenspråkiga

I Svenska kyrkan bedrivs församlingsverksamhet på teckenspråk i alla stift.

2. De nationella minoriteterna samer, tornedalingar, sverigefinnar och romer

Svenska kyrkan bedriver sedan länge en omfattande församlingsverksamhet på samiska och finska. I Luleå stift bedrivs även verksamhet på meänkieli. Arbetet bland romer i Svenska kyrkan är tillsvidare av ringa omfattning och saknar fast struktur.

3. Grupper med bakgrund i andra lutherska kyrkor eller kyrkor med vilka Svenska kyrkan har ingått en överenskommelse om särskild ekumenisk samverkan

I Sverige finns människor som har sin bakgrund i andra lutherska kyrkor eller i kyrkor med vilka Svenska kyrkan ingått överenskommelse om särskild ekumenisk samverkan.

4. Nya språkliga grupper

Genom inflyttning av invandrare och asylsökande etableras nya språkliga grupper i församlingarna.

4. Hur ska Svenska kyrkan förhålla sig till den språkliga mångfalden?

4.1. Fyra förhållningssätt

Beroende på olika individers och gruppers relation till Svenska kyrkan blir även kyrkans förhållningssätt olika. Fyra olika förhållningssätt kan identifieras.

Medlemsvård	Det bemötande Svenska kyrkan ger sina egna tillhöriga, främst genom den grundläggande uppgiften att fira gudstjänst, bedriva undervisning samt utöva diakoni och mission.
Integrationsarbete	Strävan att bereda individer och grupper väg in i Svenska kyrkans liv och gemenskap.
Ekumenik	Samverkan mellan företrädare för olika kyrkor.
Religionsdialog	Dialog mellan företrädare för olika religioner.

Svenska kyrkans respektfulla förhållningssätt gentemot representanter för olika språkliga grupper kan åskådliggöras på följande sätt:

Teckenspråkiga	Medlemsvård
Nationella minoriteter	
Samer	Medlemsvård
Sverigefinnar	Medlemsvård
Tornedalingar	Medlemsvård
Romer	Medlemsvård, integrationsarbete
Judar	Religionsdialog
Grupper med bakgrund i luthersk kyrka eller avtalskyrka	Medlemsvård

Nya språkliga grupper
Kristna med anknytning / möjlig anknytning till Svenska kyrkan
Kristna med anknytning till andra kyrkor
Icke-kristna grupper

Medlemsvård, integrationsarbete
Ekumenik
Religionsdialog

Dessa förhållningssätt tar sig olika uttryck och förverkligas på olika sätt på de olika nivåerna i Svenska kyrkan. Eftersom förhållandena varierar behöver varje stift och varje församling – med utgångspunkt i kyrkoordningen och denna policy – utforma sitt eget sätt att leva tillsammans med de språkliga grupper som där är representerade.

Mål:

- Svenska kyrkan har ett medvetet förhållningssätt till olika språkliga grupper.
- Eftersom förhållandena varierar har varje stift och församling sitt specifika sätt att leva tillsammans med olika språkliga grupper.

4.2. Vilka språk behövs i Svenska kyrkan?

Särskiljandet av olika förhållningssätt är av betydelse för frågan om vilka språk Svenska kyrkan ska använda sig av i sin verksamhet. Det är naturligt att församlingsverksamhet bedrivs på sådana språk som talas av grupper vilka omfattas av förhållningssätten medlemsvård och integrationsarbete. Inom verksamhet på ekumenikens och religionsdialogens områden kan man däremot använda sig av de språk som kommunikationen kräver.

Teckenspråk, samiska, finska och meänkieli är sedan länge etablerade som verksamhetsspråk i Svenska kyrkan. Även många andra språk kan vara aktuella om det inom församlingen finns grupper som talar dessa språk.

Frågan om vilka (världs)språk Svenska kyrkan ska använda i sin internationella kommunikation faller utanför denna policy. Beroende på vilken bredd och vilket innehåll kommunikationen på dessa språk får, kan den vara av intresse även för många i Sverige.

Mål:

- I medlemsvård och integrationsarbete används inom Svenska kyrkan de språk som talas av de individer och grupper som verksamheten riktar sig till.
- I ekumenik och religionsdialog används det språk på vilket kommunikationen fungerar bäst.

5. Inkludering av arbetet på andra språk

Verksamhet på andra språk än svenska har ofta löpt i ett särskilt spår vid sidan om församlingarnas ordinarie arbete. Från den tid då stiftssamfälligheten var huvudman för verksamhet på teckenspråk, samiska och finska, kvardröjer både attityder och strukturer som bidrar till att konservera verksamhetens och minoritetsgruppernas utanförskap. Det är därför en utmaning att på samtliga nivåer i Svenska kyrkan integrera arbetet på olika språk i det ordinarie arbetet. Genom den nya kyrkoordningen fick integrationssträvandena en kraftig knuff framåt i en riktning som kan beskrivas med hjälp av tre från – till: från *integration* till *inkludering*, från *kulturell* till *strukturell pluralism*, från *riktade* till *generella åtgärder*.

5.1. Från integration till inkludering

Genom att tala om integration riskerar man stärka uppfattningen att de språkliga minoriteterna huvudsakligen utgör människor som från ett ”utanför” ska integreras i församlingen. Termen inkludera tar däremot fasta på att det i regel handlar om att synliggöra, erkänna och bekräfta individer och grupper som redan finns i församlingen, ofta som kyrkotillhöriga. För en kyrka som växer i medvetenhet om sin egen flerspråkighet är det naturligt att inkludera det kontinuerliga arbetet på andra språk i det ordinarie arbetet med medlemsvård. Då kan termen integration få en mer specifik användning: Integrationsarbete är att bereda nya individer och grupper väg in i Svenska kyrkan.

Mål:

- Den kontinuerliga verksamheten på andra språk är en inkluderad del av den ordinarie verksamheten på alla kyrkliga nivåer.

5.2. Från kulturell till strukturell pluralism

Kulturell pluralism innebär att man noterar mångfalden och ser den som ett mervärde. Man låter alla blommor blomma men vårdar sig inte aktivt om de olika arterna. Strukturell pluralism innebär däremot att man aktivt erkänner de olika grupper som ingår i mångfalden och skapar strukturer för att kunna tillgodose deras behov och förbättra deras livsmöjligheter. För att ta steget från kulturell till strukturell pluralism behöver Svenska kyrkan utveckla sina strukturer så att de gör rättvisa åt och kan bära kyrkans flerspråkighet inom alla väsentliga områden. Då blir verksamheten på andra språk inte bara synlig-

gjord utan får även den fasthet och kontinuitet som är en förutsättning för att den ska utvecklas gynnsamt.

Mål:

- Verksamheten på andra språk är inkluderad i kyrkans strukturer på alla nivåer.

5.3. Från riktade till generella åtgärder

Att tänka och handla i termer av inkludering innebär en förskjutning från särperspektiv till gemensamt perspektiv. Arbetet på andra språk är, som en del av församlingarnas ordinarie verksamhet, ett gemensamt ansvar och ska i första hand förverkligas genom generella åtgärder. Att inkludera eller ”tänka in” arbetet på andra språk i verksamhet och strukturer, innebär att medvetet beakta ett flerspråkighetsperspektiv i det man gör i församling, stift eller på nationell nivå och att vidga ansvaret inom respektive strukturer till att även omfatta arbetet på andra språk.

Dock måste de behov inom arbetet på andra språk, som inte kan tillgodoses inom ramarna för det generella, identifieras. För även om mycket av arbetet på andra språk kan förverkligas inom ramarna för det generella, kvarstår behov som endast kan tillgodoses genom riktade åtgärder. Även dessa behov behöver uppmärksammas och tilldelas tillräckliga resurser. Men grundregeln är: Endast då de generella åtgärderna inte räcker till ska specifika åtgärder tillgripas. Endast om arbetet på andra språk så långt det är möjligt sker inom ramarna för det gemensamma kan man tala om inkludering. I annat fall tillåts situationen med ett ”egentligt” arbete på svenska och ett ”specialarbete” på andra språk fortgå i Svenska kyrkan.

Mål:

- Arbetet på olika språk och främjandet av detta sker på alla kyrkliga nivåer primärt inom ramarna för det generella. Endast för att tillgodose speciella behov, som annars inte kan tillgodoses, vidtas riktade åtgärder eller skapas särskilda strukturer.

6. Fem utmaningar för en flerspråkig kyrka

6.1. Delaktighet och inflytande

Församlingsinstruktionerna vittnar om att standardbilden av Svenska kyrkan som en enhetligt svensk kyrka lever kvar, trots att den språkliga, kulturella och etniska pluralismen ökar i både församlingarna och den omvärld där församlingarna verkar. En förutsättning för en förändrad självbild är att man på alla kyrkliga nivåer genomför en förnyad och fördjupad reflektion över Svenska kyrkans identitet och uppdrag som en flerspråkig kyrka.

Svenska kyrkan behöver medvetet arbeta med ett perspektiv där man synliggör och erkänner det kyrkliga livet på andra språk och tar tillvara den rikedom och de resurser de olika grupperna tillför livet i Svenska kyrkan.

Svenska kyrkan har erkänt sin delaktighet i förtrycket av romer och samer och vidtagit åtgärder för försoning och återupprättande av ett gott förhållande mellan dessa grupper, Svenska kyrkan och samhället i stort. Dessa åtgärder är viktiga både som symbolhandlingar och som steg på vägen mot ett annorlunda förhållningssätt gentemot minoritetsgrupper. Det är av avgörande betydelse att försoningsprocesserna förs vidare med konkreta åtgärder som gör det möjligt för samer och romer att vara inkluderade i Svenska kyrkan.

Delaktighet och inflytande hänger ihop. Delaktighet förutsätter möjlighet för de olika grupperna att göra sin röst hörd och att utöva inflytande över egna och gemensamma angelägenheter.

Mål:

- Svenska kyrkan reflekterar över sin identitet och sitt uppdrag som flerspråkig kyrka.
- De språkliga minoriteterna är synliga, erkända och tillvaratagna i kyrkan. Den norm som osynliggör, förminskar och indirekt utestänger det kyrkliga livet på andra språk, är ersatt av en norm som lyfter upp, bejakar och innesluter detta liv i gemenskapen.
- Försoningsprocesserna gällande romers och samers förhållande till Svenska kyrkan och det svenska samhället pågår kontinuerligt.
- Inom Svenska kyrkan finns på alla nivåer strukturer som säkerställer minoriteternas inflytande.

6.2. Barn och unga

Språket är viktigt för identiteten och självkänslan, både för den enskilde och för gruppen som talar det. Genom barn- och ungdomsarbete på olika språk kan Svenska kyrkan ge sitt bidrag till arbetet med att stödja och revitalisera de språk vilkas framtid är hotad genom processer av språkbyte.

Inom Svenska kyrkans arbete bland barn och unga behöver man arbeta med mångfaldsfrågan, så att man inte bidrar till att marginalisera och osynliggöra allt som inte följer den ”svenska” normen. Genom att i barn- och ungdomsarbetet bejaka mångfalden i språk, kultur, tradition, nationalitet och etnicitet kan församlingarna erbjuda en miljö där unga får hjälp att bejaka den egna språkliga och kulturella bakgrunden.

Svenska kyrkan behöver utarbeta modeller och metoder för inkludering av minoritets- och mångfaldsfrågor i församlingarnas barn- och ungdomsarbete. Likaså behöver man inspirera till och utveckla former för att förverkliga barn- och ungdomsarbete på olika språk. På detta sätt kan man förbättra möjligheterna för barn och unga med en annan språklig och kulturell bakgrund att uppleva sig sedda och hörda och att engagera sig i Svenska kyrkan.

För de ungdomar som tillhör de mindre språkliga minoriteterna är det inte alltid möjligt att i den egna församlingen eller ens i det egna stiftet ordna med konfirmandundervisning på eller i anknytning till det egna språket. Svenska kyrkan behöver därför utveckla modeller för samverkan mellan församlingar och stift för konfirmandundervisning på olika språk. Det behövs även modeller och metoder för så kallad integrerad undervisning, där de minoritetsspråkiga unga deltar i konfirmandarbetet tillsammans med sina kamrater men ändå får möjlighet till undervisning i anknytning till det egna språket och den egna kyrkliga traditionen.

Mål:

- I Svenska kyrkan beaktas mångfalden på ett sätt som hjälper barn och unga att bejaka den egna språkliga och kulturella bakgrunden.
- I Svenska kyrkans barn- och ungdomsarbete används arbetsmetoder och -former som gör att barn och unga med en annan språklig och kulturell bakgrund blir sedda och hörda och ges möjlighet att engagera sig.
- I Svenska kyrkan finns former för konfirmandundervisning på och i anknytning till olika språk.

6.3. Information och kommunikation

Svenska kyrkans kommunikationsvision – *En kyrka som människor har en positiv relation till och känner glädje över att tillhöra* – är en utmaning för hela kyrkan. I enlighet med sina kärnvärden ska Svenska kyrkan framträda som en *närvarande* och *öppen* kyrka som förmedlar *hopp*, även i mötet med mångfalden av språk, kultur, tradition, nationalitet och etnicitet.

Arbetet med information och kommunikation i en flerspråkig kyrka har flera dimensioner. Det gäller bland annat att

- i kommunikation på svenska återspegla den språkliga mångfalden i Svenska kyrkan,

- i kommunikation på andra språk spegla livet i Svenska kyrkan i dess bredd och inte bara verksamheten på det aktuella språket,
- genom kommunikation bidra till kunskap om den språkliga mångfalden och det flerspråkiga arbetet i Svenska kyrkan.

Den flerspråkiga kommunikationen ska vara inkluderad i kyrkans gemensamma strukturer och kommunikationskanaler. Eftersom förhållanden, förutsättningar och behov är olika i församlingar, stift och på den nationella nivån behöver varje enhet utifrån den egna kontexten planera den flerspråkiga kommunikationen.

Mål:

- Den språkliga mångfalden i kyrkan återspeglas i kommunikationen, och den flerspråkiga kommunikationen är inkluderande.
- Varje församling och stift samt den nationella nivån planerar det flerspråkiga kommunikationsarbetet utifrån den egna kontexten.
- www.svenskakyrkan.se är navet i medlemskommunikationen och återspeglar kyrkans flerspråkighet.
- Flerspråkigheten syns på flera sätt än på webben.
- Med tanke på kontextualiteten beaktas behovet av bearbetning och anpassning vid översättning av texter från svenska till andra språk.

6.4. Utbildning och rekrytering

Inom Svenska kyrkan finns för närvarande inte tillräckligt många medarbetare med kompetens för arbetet på andra språk. Ansvar för att garantera att verksamheten på olika språk har tillgång till utbildade medarbetare ligger inte primärt hos de olika språkliga grupperna, utan är ett gemensamt ansvar för hela kyrkan. Det är en utmaning att på kyrkans alla nivåer vidta tillräckligt kraftfulla åtgärder för att i framtiden kunna försörja stift och församlingar med personal med den språk- och kulturkompetens som behövs.

Mål:

- Svenska kyrkan har och förverkligar en samlad strategi för rekrytering och utbildning av medarbetare för arbetet på olika språk.

6.5. Diakoni

Undersökningar visar att sverigefinländare och flera invandrargrupper har påtagligt sämre såväl fysisk som psykisk hälsa jämfört med den sverigefödda befolkningen. Även bland teckenspråkiga och de nationella minoriteterna finns olika former av utsatthet och utanförskap relaterade till minoritetstillhörigheten. De specifika villkor olika grupper lever under behöver beaktas i

det gemensamma tänkandet kring diakonal utveckling och diakonala strategier utarbetas för att församlingarna i sitt diakoniarbete ska kunna möta de utmaningar som svårigheterna hos olika minoritetsgrupper medför.

Församlingarnas diakonala arbete på minoritetsspråk bärs ofta till stora delar av ideella medarbetare. Att ta fram utbildningsmaterial för ideellt arbete inom verksamheten på andra språk kan ses som ett prioriterat område.

Ett speciellt problem sammanhänger med åldrandet hos sverigefinlänarna och flera invandrargrupper. Vid demensutveckling försvagas det inlärd språket och till sist kan den gamla endast kommunicera på sitt modersmål. Då det gäller att slå vakt om möjligheterna till en värdig ålderdom för olika språkliga grupper i församlingen är det ofta naturligt att utveckla samarbete med kommunen.

Mål:

- Svenska kyrkan uppmärksammar de språkliga minoriteternas behov inom det diakonala arbetet.
- Svenska kyrkan främjar genom sitt diakoniarbete att äldre med olika språklig bakgrund ska få uppleva en meningsfull och trygg ålderdom och bemötas med respekt för och kännedom om deras bakgrund.

7. Mål för en flerspråkig kyrka

7.1. Mål för arbetet på andra språk på den nationella nivån

Den nationella nivån stödjer utvecklingen av arbetet på olika språk långsiktigt och slår vakt om de olika språkens roll och plats i Svenska kyrkans liv. Den nationella nivån företräder arbetet på minoritetsspråk i förhållande till det svenska samhället och internationellt.

Den nationella nivån inspirerar till reflektion över Svenska kyrkans självbild, identitet och uppdrag som en flerspråkig kyrka, liksom till teologisk bearbetning av de influenser som olika grupper tillför Svenska kyrkan.

Den nationella nivån kvalitetssäkrar arbetet på andra språk genom kyrkoordning, policy och annan behövlig normgivning.

Den nationella nivån svarar för övergripande samordning av arbetet på olika språk i Svenska kyrkan.

Den nationella nivån skapar, upprätthåller och förnyar de strukturer som behövs för att det kyrkliga livet på olika språk ska utvecklas inom ramarna för kyrkans demokratiska organisation.

Den nationella nivån etablerar och upprätthåller de strukturer som behövs då arbetet på ett annat språk inkluderar samverkan med ett annat trossamfund inom eller utanför Sveriges gränser.

Den nationella nivån svarar för att den gemensamma kommunikationen speglar den språkliga mångfalden och genom flerspråkighet gör Svenska kyrkan tillgänglig nationellt och internationellt.

Den nationella nivån svarar för att Svenska kyrkans böcker finns tillgängliga på de språk som används i gudstjänster och kyrkliga handlingar samt att influenser från olika språk och traditioner tas tillvara i arbetet med att utveckla Svenska kyrkans gudstjänstliv och böcker.

Den nationella nivån främjar utbildning och rekrytering av medarbetare till en flerspråkig kyrka genom att information om de språkliga minoriteterna och om möjligheterna att arbeta inom Svenska kyrkans verksamhet på olika språk ingår i kursplanerna för de kyrkliga utbildningarna.

7.2. Mål för arbetet på andra språk på den regionala nivån

Stiftet inarbetar ett flerspråkighets- och mångfaldsperspektiv i sitt arbete med främjande och tillsyn, samordnar arbetet på olika språk och har nödvändiga kontakter för utveckling av detta.

Ansvar för främjande av arbete på olika språk är inskrivet i arbetsinstruktionerna för stiftets handläggartjänster.

Stiftet främjar utvecklingen av fungerande strukturer för arbetet på olika språk på den lokala nivån.

Stiftet främjar olika språkliga gruppers möjlighet till delaktighet och inflytande i stiftets och församlingarnas liv.

Stiftets kommunikation speglar den språkliga mångfalden i stiftet och är inkluderande.

Stiftet främjar ett flerspråkighets- och mångfaldsperspektiv i församlingarnas arbete med barn och unga.

Stiftet stödjer utvecklingen av diakonalt arbete bland olika språkliga minoriteter i församlingarna.

Stiftet främjar utbildning och rekrytering av medarbetare för arbetet på andra språk i stiftets församlingar. Handläggare som ansvarar för rekrytering har kontakt med de studenter inom de kyrkliga utbildningarna som förutom svenska talar ett annat språk.

Stiftet främjar skapandet av praktikplatser i församlingarna för minoritetsspråkiga studenter.

Stiftet har fungerande förslag och modeller för hur församlingarna kan arbeta med rekrytering av medarbetare inom verksamheten på andra språk.

Stiftet erbjuder två- eller flerspråkiga medarbetare möjlighet till fortbildning och handledning i enlighet med behoven inom arbetet på respektive språk.

7.3. Mål för arbetet på andra språk på den lokala nivån

Den lokala församlingen har ansvar för den kyrkliga verksamheten för alla som vistas i församlingen. För att kunna fullgöra detta ansvar förhåller sig församlingen på ett medvetet sätt till den språkliga, kulturella och etniska mångfalden. Församlingen har i enlighet med de lokala förhållandena beredskap att utföra den grundläggande uppgiften på olika språk.

Församlingen ger olika språkliga grupper möjlighet till delaktighet och inflytande i församlingens liv.

Församlingens kommunikation speglar den språkliga mångfalden i församlingen och är inkluderande.

Församlingen uppmärksammar särskilt barn och unga med olika språklig och kulturell bakgrund.

Församlingen uppmärksammar särskilt behovet av diakonalt arbete bland de språkliga minoriteterna i församlingen.

Församlingen uppmärksammar behovet av flerspråkiga medarbetare inom arbetet vid sjukhus, högskolor, migrationsverkets förvar, militära förband och skolor samt kriminalvårdsinstitutioner.

Församlingen skapar väl genomtänkta och fungerande tjänster och strukturer för arbetet på andra språk, vilket är en förutsättning för rekryteringen av kompetenta medarbetare.

Inom arbetet på andra språk är ideella medarbetare med språk- och kulturkompetens mycket värdefulla.

Församlingen tar ansvar för att tvåspråkiga medarbetare ges möjlighet till kompetensutveckling och stöd för det svagare språket.

Församlingen erbjuder praktikplatser för flerspråkiga studenter.

Församlingen uppmuntrar sina två- och flerspråkiga medarbetare att se sin språkliga och kulturella kompetens som en tillgång i församlingen.

Församlingen förhåller sig till medlemmar i andra lutherska kyrkor och kyrkor med vilka Svenska kyrkan ingått särskilt avtal som till sina egna tillhöriga.

EN FLERSPRÅKIG KYRKA

FAKTA OCH FÖRDJUPNINGSMATERIAL TILL POLICY OCH MÅL FÖR
SVENSKA KYRKANS ARBETE PÅ ANDRA SPRÅK ÄN SVENSKA

SVENSKA KYRKAN
2010

Innehåll

1. Inledning	4
2. Utgångspunkter	7
3. Den språkliga mångfalden i Svenska kyrkan	10
3.1. En mångfaldens mosaik	10
3.2. Dimensioner i mångfalden	11
3.3. Språkliga grupper i Svenska kyrkan	15
4. Hur ska Svenska kyrkan förhålla sig till den språkliga mångfalden?	22
4.1. Fyra förhållningssätt	22
4.2. Vilka språk behövs i Svenska kyrkan?	23
5. Inkludering av arbetet på andra språk	28
5.1. Från integration till inkludering	28
5.2. Från kulturell till strukturell pluralism	31
5.3. Från riktade till generella åtgärder	32
6. Fem utmaningar för en flerspråkig kyrka	35
6.1. Delaktighet och inflytande	35
6.2. Barn och unga	40
6.3. Information och kommunikation	44
6.4. Utbildning och rekrytering	46
6.5. Diakoni	48
7. Mål för en flerspråkig kyrka	51
7.1. Mål för arbetet på andra språk på den nationella nivån	51
7.2. Mål för arbetet på andra språk på den regionala nivån	58
7.3. Mål för arbetet på andra språk på den lokala nivån	63
FAKTARUTOR	
Migration år 2008	12
Teckenspråk och teckenspråkigt arbete i Svenska kyrkan	17
Samer och samiskspråkigt arbete i Svenska kyrkan	18
Sverigefinländare och sverigefinskt arbete i Svenska kyrkan	19
Meänkieli och meänkielispråkigt arbete i Luleå stift	20
Romer och arbetet bland romer i Svenska kyrkan	21
Luthersk och ekumenisk samverkan	27
Svenska kyrkans böcker på andra språk	56
Församlingsinstruktionen och arbetet på andra språk	65
BILAGOR	
Språklag	72
Lag (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk	74

Fem teser om Svenska kyrkans flerspråkighet

En kyrka – flera språk

- 1. Evangeliet om Jesus Kristus går över alla gränser – språkliga, kulturella och nationella.*
- 2. Svenska kyrkan har under flera hundra år firat gudstjänst på flera språk.*
- 3. Mångfalden av språk, kulturer och traditioner är en rikedom att ta tillvara i Svenska kyrkan.*
- 4. Svenska kyrkan bör i kommunikation och verksamhet frimodigt framträda som den flerspråkiga kyrka den är.*
- 5. I Svenska kyrkans liv på teckenspråk, samiska, finska, meänkieli och andra språk behövs aktiva kyrkotillhöriga och utbildade medarbetare.*

Teserna spikades vid manifestationen av Svenska kyrkans flerspråkighet på Stortorget i Stockholm den 23 september 2006 i samband med de sverigefinska kyrkodagarna.

1. Inledning

Svenska kyrkan vill vara en inklusiv mångfaldens och delaktighetens kyrka. Så kan man kort uttrycka Svenska kyrkans strävan att i gudstjänst och kyrkligt liv vara en öppen folkkyrka som välkomnar mångfalden och möjliggör delaktighet i kyrkans liv. Den dimension i mångfalden som ligger till grund för fakta och reflektioner i detta material hänför sig till språk, kultur, nationalitet och etnicitet hos dem som tillhör eller vistas i församlingarna i Svenska kyrkan.

I Svenska kyrkan och dess församlingar finns ett kyrkligt liv som relaterar till mångfalden av språk, tradition och nationalitet i kyrkan. I en historiskt framväxt situation bedrivs därför församlingsarbete på flera olika språk. Språk är mer än verktyg för kommunikation. Församlingsarbetet på olika språk är därför präglad av den kultur och de traditioner och särdrag som är förbundna med ett språk eller en grupp användare av språket.

Den kyrkoordning som gäller sedan år 2000 förutsätter att församlingarna i församlingsinstruktionen ska lämna en ”redogörelse för församlingens verksamhet på teckenspråk samt på samiska, finska och andra språk”. I övrigt anger kyrkoordningen inte närmare hur verksamheten på olika språk ska bedrivas i församlingarna eller hur främjande och samordning ska ske på regional och nationell nivå.

Avsikten med dokumentet *En flerspråkig kyrka. Policy och mål för Svenska kyrkans arbete på andra språk än svenska* (i fortsättningen kallad *Policy och mål*) är tvåfaldig. Dels handlar det om att kort presentera fakta och ge underlag för reflektion över Svenska kyrkan som en flerspråkig kyrka och verksamheten på olika språk som en del av församlingsarbetet. Dels handlar det om att fastställa gemensamma principer, riktlinjer och mål för förverkligandet av arbetet på andra språk som en del av Svenska kyrkans samlade uppdrag.

Dokumentet utgör inte en instruktionsbok med detaljerade anvisningar för arbetet på olika språk. Däremot fördelar det ansvaret mellan de olika kyrkliga nivåerna och ger utgångspunkter och vägledning för hur ansvaret för arbetet på olika språk kan förverkligas på respektive nivå. Frågan om hur arbetet på andra språk ska organiseras konkret faller utanför dokumentets ramar. Angående denna fråga beslöt kyrkomötet den 23 oktober 2008 ge kyrkostyrelsen i uppdrag att tillsätta en utredning med uppgift att föreslå organisatoriska former för Svenska kyrkans arbete på andra språk än svenska.

Främjandet av och stödet till arbetet på olika språk gick tidigare olika vägar i vår kyrka. År 2004 inrättades en samordningsfunktion för språkliga minoriteter i kyrkokansliet med åtföljande uppdrag att utarbeta ett ”pro-

gram för Svenska kyrkans arbete på minoritetsspråk”. Uppdraget utformades som ett projekt med stiftsadjunkten för minoritetsspråk i Stockholms stift, teologie doktor Svante Ewalds som projektledare på deltid.

En serie samtal med representanter för teckenspråkiga, same, sverigefinnar och tornedalingar inleddes med seminariet *Språklig mångfald i Svenska kyrkan* på Västanviks folkhögskola i Leksand 11–12 oktober 2004. Sedan följde seminarierna *De språkliga minoriteterna i Svenska kyrkan* i Jokkmokk 11–13 april 2005 och *En flerspråkig kyrka* på hotell Linné i Uppsala 5–6 april 2006. Vid seminariet *På väg mot ett policyprogram för arbetet på minoritetsspråk* på hotell Arlandia 17–18 oktober 2007, där även romerna inom Svenska kyrkan var representerade, gjordes en genomgång av resultaten av den gemensamma samtalsprocessen.

Processen och dess resultat har även presenterats vid storsamlingar såsom Nationellt forum för sverigefinskt arbete och Stiftsforum för sverigefinskt arbete i olika stift. Därtill har de bärande tankarna och principerna i *Policy och mål* presenterats vid olika samlingar, utbildningsdagar, kyrkoherdesamlingar, medarbetarsamlingar, möten med stiftsledningar etcetera i de flesta av vår kyrkas stift. På det sättet har processen kring en gemensam policy förankrats i stift och församlingar, samtidigt som nya synpunkter och ny erfarenhet kunnat komma in i den gemensamma processen.

Redan från början stod det klart att skillnaderna i utgångspunkter, historia och nuvarande situation inom Svenska kyrkan är stora mellan de olika grupper som deltog i samtalsprocessen. Rätt snart kunde man ändå se att det som man har gemensamt är betydligt större än det som skiljer. Framför allt bär man på en gemensam längtan efter att Svenska kyrkan ska erkänna och alltmer öppna sig för den mångfald som finns inom församlingarna och ta tillvara den rikedom mångfalden ger.

De erfarenheter som ligger till grund för reflektionerna och rekommendationerna i *Policy och mål* jämte detta fakta- och fördjupningsmaterial kommer mestadels från arbetet på teckenspråk, samiska, finska och meänkieli. Förhoppningsvis kan dessa erfarenheter vara av värde då det gäller att etablera arbete på nya språk och bland nya grupper i församlingarna. Arbetet med den språkliga mångfalden tangerar på olika sätt det arbete med mångkultur som utförs inom ramarna för arbetet med flykting- och integrationsfrågor inom Svenska kyrkan, nätverket för storstadsförsamlingar etcetera. Tillsvidare bärs alla dessa arbetsformer av delvis olika perspektiv. Behovet av ett gemensamt perspektiv inom Svenska kyrkan då det gäller att möta mångfalden i språk, kultur, religion, tradition, nationalitet och etnicitet blir dock allt tydligare.

I *Policy och mål* används uttrycket ”minoritetsspråk” synonymt med uttrycken ”andra språk” och ”olika språk”. Uttrycket ”språkliga minoriteter” används synonymt med uttrycken ”grupper som talar olika språk” och ”grupper med andra språk”. Då de nationella minoritetsspråken och de

nationella minoriteterna särskilt åsyftas används alltid uttrycken ”nationella minoritetsspråk” respektive ”nationella minoriteter”. Flera av de språk som i teknisk mening utgör minoritetsspråk i Svenska kyrkan är i själva verket världsspråk, såsom engelska, tyska, spanska och arabiska. Med tanke på detta och med hänsyn till risken för sammanblandning med de nationella minoritetsspråken finns det skäl för att, beroende av sammanhanget, föredra uttryck som arbetet på ”andra”, ”olika” eller ”flera” språk framför arbetet på ”minoritetsspråk”.

2. Utgångspunkter

Tre viktiga utgångspunkter för arbetet på olika språk i Svenska kyrkan ges i de två första paragraferna i lagen (1998:1591) om Svenska kyrkan:

Svenska kyrkan är ett evangelisk-lutherskt trossamfund som framträder som församlingar och stift. Svenska kyrkan har också nationella organ.

Svenska kyrkan är en öppen folkkyrka, som i samverkan mellan en demokratisk organisation och kyrkans ämbete bedriver en rikstäckande verksamhet.

Den första utgångspunkten är Svenska kyrkan som *evangelisk-luthersk* kyrka. I den evangelisk-lutherska traditionen spelar förkunnelsen och själavården på folkspråket, modersmålet, en central roll. Det betyder att det svenska språket inte alltid kan fungera som förmedlare och bärare av kyrkans liv och tro i förhållande till de individer och grupper som primärt relaterar till andra språk och med dessa förbundna traditioner och kulturer. Däremot är svenskan naturligt det administrativa språket och det språk som fungerar som lingua franca i samspelet mellan olika språkliga grupper i Svenska kyrkan.

I trohet mot det reformatoriska arvet och den evangelisk-lutherska bekännelsen har vi i Sverige under flera hundra år firat gudstjänst och utfört kyrkliga handlingar samt utövat själavård på flera olika språk. Trots det har blicken inom Svenska kyrkan ibland grumlats i dessa frågor och kyrkan tidvis bidragit till förtrycket av språk och identitet hos teckenspråkiga, samer, sverigefinnar, tornedalingar och romer.

Den ökande språkliga, kulturella och etniska mångfalden i Sverige och Svenska kyrkans församlingar gör det nödvändigt med en förnyad reflektion över Svenska kyrkans identitet och självbild som evangelisk-luthersk kyrka i vår tid. Under 1500- och 1600-talen fick frågan om förkunnelse och själavård på folkspråket för de olika folkgrupperna en lösning i reformationstidens anda genom grundandet av Finska församlingen i Stockholm, Tyska S:ta Gertruds församling i Stockholm och Tyska Christine församling i Göteborg. I dag finns människor tillhörande olika språkliga grupper i de flesta församlingar i Svenska kyrkan. Det medför ett behov av att reflektera över flerspråkighetens konsekvenser för kyrkans självbild och uppdrag utifrån dagens förutsättningar. Vad betyder det att vara en flerspråkig kyrka som kommunicerar och bedriver verksamhet på flera språk med bejakande av de traditioner och kulturella uttryck som är förbundna med språken?

Vilka konsekvenser har det för det kyrkliga livet och Svenska kyrkans sätt att definiera och fullgöra sitt uppdrag?

Den andra utgångspunkten ligger i Svenska kyrkans karaktär av *öppen folkkyrka med demokratisk organisation*. Begreppet folkkyrka har under lång tid rätt oproblematiskt kunnat tolkas som ”en kyrka för det svenska folket”. I dag behöver det svenska folkkyrkobegreppet kanske omtolkas i riktning mot ”en kyrka öppen för de folk som det svenska folket består av”. Vad betyder det att folkets kyrka har blivit folkens kyrka?¹

Kyrkostyrelsen fastslog år 2007 att ”Svenska kyrkans församlingar ska uppmärksammas på de språkliga minoriteternas villkor och dessa minoriteter ska erbjudas förutsättningar att på likvärdigt sätt delta i församlingslivet” (Kyrkostyrelsens skrivelse 2007:1 Mål och rambudget för 2008–2010). Samtidigt är det känt att det i församlingarna ofta saknas en fungerande struktur för att säkerställa de språkliga minoriteternas inflytande i församlingarna. Detta kan i förlängningen leda till att det uppstår ett demokratiskt underskott när de språkliga minoriteterna upplever sig ha alltför litet inflytande och alltför små påverkansmöjligheter. Hur kan den öppna folkkyrkan genom sin demokratiska organisation garantera olika språkliga grupper både delaktighet och inflytande? Hur kan minoriteterna ges möjlighet att påverka både egna och gemensamma angelägenheter?

I detta sammanhang är det av betydelse att företrädare för olika språkliga grupper engagerar sig i arbetet i de demokratiskt valda förtroendeorganen på samtliga kyrkliga nivåer. Av stor betydelse är även de olika arbets- eller referensgrupper som finns på lokal, regional eller nationell nivå för att stödja och främja arbetet på andra språk. Med representanter för både majoritet och minoritet har dessa grupper som uppgift att tillföra den demokratiska beslutsprocessen det underlag som behövs för initierade beslut gällande arbetet på olika språk.

Men det är även av största betydelse att det inom Svenska kyrkan finns gemensamt antagna riktlinjer gällande innehåll och organisation för arbetet på andra språk än svenska. I en organisation med majoritetsdemokrati måste en minoritetsgrupp för att få genomslag för sina önskemål, behov eller strävanden vinna gehör för sina synpunkter hos en majoritet av beslutsfattarna. Genom en gemensam policy för arbetet på andra språk i Svenska kyrkan kan förhoppningsvis en stor del av de språkliga minoriteternas arbete med att ständigt vinna gehör för sina synpunkter och behov elimineras. En på demokratisk väg gemensamt antagen policy sätter en standard för arbetet på minoritetsspråk på de olika kyrkliga nivåerna.

Genom *Policy och mål* fastslås gemensamma principer, riktlinjer och mål i fråga om innehåll och struktur för arbetet på andra språk än svenska på de olika nivåerna i Svenska kyrkan. Utifrån behovet av samsyn även gällande det konkreta organisatoriska har kyrkomötet som tidigare nämnts gett kyrkostyrelsen i uppdrag att tillsätta en utredning med uppgift att föreslå organisatoriska former för Svenska kyrkans arbete på andra språk än svenska.

Den tredje utgångspunkten är att Svenska kyrkan i sitt arbete är *rikstäckande*. För en folkkyrka som ska vara rikstäckande är det nödvändigt att människor med olika språklig, kulturell och nationell bakgrund kan vara delaktiga i kyrkans liv. Det utgör en särskild utmaning för Svenska kyrkan att se till att den grundläggande uppgiften att fira gudstjänst, bedriva undervisning samt utöva diakoni och mission kan fullgöras på olika språk även i församlingar där representanterna för respektive språklig grupp inte är många.

Svenska kyrkan sträcker sig över hela landet men är samtidigt del av en universell kyrka. Flerspråkigheten är en avgörande faktor då det gäller att göra kyrkan tillgänglig för många människor inom och utom Sverige som i ett eller annat syfte söker information om eller kontakt med Svenska kyrkan och dess församlingar.

---

¹ Ett betänkande av kyrkostyrelsens arbetsgrupp för kulturell mångfald i Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland har den träffande titeln *Från folkets kyrka till folkens kyrka* (Kyrkostyrelsens publikationer 2000:5).

3. Den språkliga mångfalden i Svenska kyrkan

3.1. En mångfaldens mosaik

Befolkningen i Sverige utgör i dag en mångfaldens mosaik. En del av mångfalden har gamla rötter. De historiska nationella minoriteterna och minoritetsspråken, som Sverige sedan år 2000 officiellt erkänner, öppnar perspektiv som sträcker sig flera hundra år bakåt i tiden. Samerna är förutom en nationell minoritet även Sveriges urfolk.² Romerna har funnits i Sverige sedan 1500-talet. Sverige och Finland utgjorde ett enda rike fram till år 1809, varför det finska inslaget i Sverige har månghundraåriga anor. Flera invandrade grupper, såsom vallonerna, har under seklernas lopp bidragit med nya impulser inom Sveriges försörjning, krigsmakt, samhällsliv och kultur. Den stora arbetskraftsinvandringen efter andra världskriget gjorde att bland andra italienare, finländare, greker och jugoslaver blev synliga inslag i samhällsbilden på många orter i Sverige. Under de sista decennierna av 1900-talet ändrade invandringen karaktär med ett ökat inslag av asylsökande från olika oroshärdar och krigsskådeplatser nära och fjärran. Under de senaste åren har utvidgningen av Europeiska unionen resulterat i ökad invandring från nya EU-länder samtidigt som strömmen av asylsökande fortsatt. Grovt räknat har en femtedel av alla invånare i Sverige i dag utländsk bakgrund.

Genom de historiska nationella minoriteterna, invandringen och mottagandet av asylsökande präglas den omvärld i vilken Svenska kyrkan verkar alltmer av språklig, kulturell och etnisk pluralism. Närvaron av flera språk, nationella minoriteter och olika etniska grupper aktualiserar många frågor även inom Svenska kyrkan. På vilka språk ska Svenska kyrkan bedriva församlingsverksamhet? Ska kyrkan även kommunicera på andra språk än dem man bedriver församlingsverksamhet på? Ska de nationella minoriteterna ha en annorlunda ställning inom Svenska kyrkan än andra språkliga eller etniska grupper? För att kunna ta ställning till dessa och liknande frågor är det av vikt att ha tillgång till klara begrepp och fakta gällande mångfalden. Vad betyder det att Sverige är mångspråkigt, mångkulturellt och mångetniskt?

---

² I det förslag till ny grundlag som grundlagsutredningen i slutet av 2008 lämnade ifrån sig, föreslås att samerna som urfolk omnämns i grundlagen, medan man anser att det inte finns skäl att i grundlag nämna övriga nationella minoriteter (SOU 2008:125, s. 457).

3.2. Dimensioner i mångfalden

SVERIGE ÄR MÅNGSPRÅKIGT

I Sverige talas cirka 200 språk.³ Den språklag som trädde i kraft den 1 juli 2009 (se bilaga) slår fast att svenska är huvudspråk i Sverige. Finska, jiddisch, meänkieli, romani chib och samiska definieras som nationella minoritetsspråk. Språklagen ger de nationella minoritetsspråken och det svenska teckenspråket en särställning genom att fastslå att det allmänna har ett särskilt ansvar för att skydda och främja dessa språk. Det allmänna ansvarar även för att den som tillhör en nationell minoritet respektive är döv eller hörselskadad ska ges möjlighet att lära sig, utveckla och använda minoritetsspråket respektive det svenska teckenspråket. Språklagen ger även övriga språk visst stöd då den slår fast att den som har ett annat modersmål än de språk som explicit nämns i lagen ska ges möjlighet att utveckla och använda sitt modersmål.

Sverige var år 1981 först i världen att erkänna teckenspråket som ett självständigt språk. Teckenspråket utgör modersmål för barndomsdöva. För användarna har teckenspråket därför stor betydelse för identiteten och den kulturella tillhörigheten. Utöver detta har teckenspråket en särskild betydelse eftersom det är en förutsättning för att kunna kommunicera med omvärlden för många teckenspråkiga. Riksdagen beslöt år 2008 även att Sverige ska tillträda FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, som bland annat innehåller bestämmelser om rättigheter för teckenspråkiga.

Då det i Sverige inte förekommer någon officiell statistik över språklig tillhörighet, bygger alla uppgifter om antalet talare med språket i fråga som modersmål på uppskattningar. Olika uppställningar av språk med flest talare i Sverige uppvisar därför stor inbördes variation. Klart är i varje fall att det efter svenska och finska finns ett stort antal talare av bland andra följande språk (i alfabetisk ordning): arabiska, assyriska/syrianska, bosniska, danska, engelska, grekiska, kroatiska, kurdiska, meänkieli, norska, persiska, polska, rumänska, serbiska, somaliska, spanska, tyska och ungerska.

Genom att invandringen till Sverige även i dag är rätt omfattande medför den att vissa språk får ökat antal talare. Se faktaruta Migration år 2008.

SVERIGE ERKÄNNER NATIONELLA MINORITETER OCH MINORITETSSPRÅK

Olika minoriteter har levt i Sverige under lång tid. Det dröjde dock till december 1999 innan fem grupper med tillhörande språk blev erkända och

---

³ Enligt Skolverket förekommer i de svenska skolorna modersmålsundervisning i 146 språk.

Migration år 2008

Under 2008 **invandrade 101 171 personer till Sverige**, 48 711 kvinnor och 52 460 män. Bland dessa personer fanns 169 olika medborgarskap representerade. De tio största invandrargrupperna var medborgare i: Sverige (återvändare) 17 853 personer, Irak 12 103, våra nordiska grannländer 9 251, Polen 6 970, Somalia 4 064, Tyskland 3 405, Thailand 3 060, Kina 2 677, Rumänien 2 544 och Serbien 1 791.

Under 2008 **utvandrade 45 294 personer från Sverige**, 20 555 kvinnor och 24 739 män. Drygt 54 procent av utvandrarerna var födda i ett land utanför Sverige. De vanligaste födelseländerna bland utvandrarerna, förutom Sverige, är de nordiska länderna Finland, Danmark och Norge.

Under 2008 **fick 30 461 personer svenskt medborgarskap**, 16 947 kvinnor och 13 514 män. Den största gruppen som fick svenskt medborgarskap var 4 224 irakiska medborgare.

Under 2008 **sökte 24 353 personer asyl** i Sverige. Av dessa var 8 428 kvinnor och 15 925 män. 6 232 var barn (0–17 år). De asylsökande var fördelade enligt följande: **Afrika 6 253** (Somalia 3 361, Eritrea 857, Libyen 646, övriga länder 1389), **Amerika 273** (El Salvador 49, Bolivia 46, Chile 40, övriga 138), **Asien 12 480** (Irak 6 083, Iran 799, Mongoliet 791, Afghanistan 784, Uzbekistan 741, Syrien 551, övriga 2 731), **Europa 3 840** (Kosovo 1031, Serbien 958, Ryssland 933, övriga 918) och **övriga världsdelar 1 507**.

Under 2008 **beviljades 8 276 personer asyl** i Sverige. De var fördelade på följande sätt: **Afrika 2 405** (Somalia 1 574, Eritrea 606, övriga länder 225), **Amerika 22** (Chile 9, övriga 13), **Asien 4 921** (Irak 3 946, Afghanistan 368, övriga 607), **Europa 461** (Serbien 221, Ryssland 129, övriga 111) och **övriga världsdelar 467**.

Under 2008 fick **90 021 personer uppehållstillstånd** eller **registrerad uppehållsrätt** i Sverige. Tabellen nedan visar på vilken grund de fick tillstånd.

	2007	2008
Arbete och studerande	18 779	25 699
Studerande	8 920	11 186
Arbetsmarknad	9 859	14 513
EU/EES	19 387	19 398
Anknytningar	29 515	33 687
Anhöriga	21 284	22 519
Flyktinganhöriga	7 691	10 665
Adoptivbarn	540	503
Flyktingar m.fl.	18 414	11 237
Totalt	86 095	90 021

Uppgifter: www.migrationsverket.se och www.scb.se

fick officiell status som nationella minoriteter respektive minoritetsspråk. Då beslutade riksdagen att Sverige skulle ansluta sig till *Europarådets ramkonvention om skydd för nationella minoriteter och den europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk*. Beslutet innebar ett erkännande av samer, sverigefinnar, tornedalingar, romer och judar som nationella minoriteter. Samiska (alla varieteter), finska, meänkieli (tornedalsfinska), romani chib (alla varieteter) och jiddisch erkändes som nationella minoritetsspråk.

Riksdagsbeslutet innebar ett ställningstagande för att skydda dessa grupper och aktivt främja bevarandet av gruppernas språk och kultur. Genom riksdagsbeslutet infördes lagen (1999:1175) om rätt att använda samiska hos förvaltningsmyndigheter och domstolar och lagen (1999:1176) om rätt att använda finska och meänkieli hos förvaltningsmyndigheter och domstolar. Lagarna medför förpliktelser för stat, landsting och kommuner inom de så kallade förvaltningsområdena för respektive språk. Enskilda ges i dessa områden rätt att få använda sitt minoritetsspråk i kontakter med myndigheter och även rätt till förskoleverksamhet respektive äldreomsorg helt eller delvis på minoritetsspråket. Därutöver gäller även mer generösa regler för de nationella minoriteterna än för andra språkgrupper när det gäller rätten till modersmålsundervisning inom grund- och gymnasieskolan.

Den svenska minoritetspolitiken är för närvarande föremål för en större reform som trädde i kraft den 1 januari 2010.⁴ Reformen innehåller bland annat åtgärder för att stärka talarnas förutsättningar att bevara sitt eget språk. Myndigheters ansvar för att aktivt främja användningen av och bevarandet av minoritetsspråken förtydligas i den nya lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk. Barns utveckling av en kulturell identitet och användning av det egna minoritetsspråket ska särskilt främjas. Den nya lagen, som ersätter tidigare minoritetsspråklagar, gäller i hela landet och innehåller ett grundläggande skydd för samtliga nationella minoritetsspråk. Samiskans och finskans officiella status i samhället stärks genom att förvaltningsområdena där förstärkt skydd gäller utvidgas till 13 nya kommuner för samiskans och 18 nya kommuner för finskans del.⁵ Därutöver innehåller den nya minoritetsstrategin åtgärder för att revitalisera och även synliggöra de nationella minoritetsspråken som en del av Sveriges gemensamma kulturarv.

Skyddet av nationella minoriteter och teckenspråkiga ses i Sverige som ett led i arbetet med värnandet av mänskliga rättigheter såsom de grundläggande mänskliga rättigheterna att få använda sitt modersmål och att få

⁴ Från erkännande till egenmakt – regeringens strategi för de nationella minoriteterna (prop. 2008/09:158).

⁵ Se § 6 i lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk (bilaga 2).

utöva sin kultur⁶ samt rätten till sin egen kulturella identitet och sitt eget språk för barn som tillhör minoriteter eller urfolk.⁷ De nationella minoriteterna definieras primärt utifrån en identitet som baseras på religion, språk, traditioner och kulturarv. På individnivå sker definitionen genom självidentifikation, det vill säga att tillhörighet till en minoritetsgrupp är beroende av individens eget val.⁸

Då riksdagen i Sverige fattade sitt beslut om nationella minoriteter och minoritetsspråk var ett av kriterierna minst hundra års kontinuerlig historisk närvaro i Sverige. Nationella minoriteter uppkommer i regel genom införlivande av territorier, justering av gränser eller invandring.

För samerna som urfolk gäller det första, medan den tornedalska minoritetens ursprung ligger i gränsdragningen mellan Sverige och Finland år 1809. Den sverigefinska minoritetens rötter går tillbaka till Sveriges och Finlands gemensamma flerhundraåriga historia under vilken finskspråkig befolkning har funnits i olika delar av landet under olika perioder. Det stora antalet sverigefinländare i dag beror främst på den omfattande invandringen efter andra världskriget. Romernas historia i Sverige börjar på 1500-talet, varefter invandring har skett i vågor vid olika tidpunkter. Under senare tid har den romska minoriteten fått påfyllning genom asylsökande från Balkan och Östeuropa.

Såsom begreppet nationell minoritet definierats i Sverige är det dynamiskt. Det är därför tänkbart att vissa av dagens invandrargrupper utgör morgondagens nationella minoriteter.

SVERIGE ÄR MÅNGETNISKT

Genom förekomsten av invandrare och asylsökande är Sverige också mång-etniskt. I vårt land finns olika etniska grupper. Dessa skiljer sig definitionsmässigt från de nationella minoriteterna genom att de som invandrare eller asylsökande lämnat (eller tvingats lämna) sin nationella gemenskap för att inträda i ett nytt samhälle. Gränsen mellan nationella minoriteter å ena sidan och invandrare och asylsökande å den andra är inte skarp, utan grupperna flyter delvis in i varandra. En finländare, rom eller jude som kommer till Sverige kan genast uppfatta sig som tillhörig en nationell minoritet.

Under de senaste åren har andelen unga invandrare ökat markant. År 2008 var 24.000 av drygt 101.000 personer som flyttade till Sverige barn under 18 år. Idag är närmare 330.000 eller 17 procent av alla barn under 18 år antingen själva födda utomlands (nästan 120.000) eller födda i Sverige av

6 Artikel 27 FN:s konvention om medborgerliga och politiska rättigheter.

7 Artikel 29 och 30 FN:s konvention om barns rättigheter.

8 Prop. 1998/99:143 Nationella minoriteter i Sverige, s. 31.

två utomlands födda föräldrar (drygt 200.000). Under läsåret 2008–2009 var 18 procent av alla grundskolelever i princip berättigade till modersmålsundervisning i ett annat språk än svenska.⁹

3.3. Språkliga grupper i Svenska kyrkan

De språkliga grupperna i Svenska kyrkan kan indelas på följande sätt:

1. Teckenspråkiga

I Svenska kyrkan bedrivs församlingsverksamhet på teckenspråk i alla stift.¹⁰

2. De nationella minoriteterna samer, tornedalingar, sverigefinnar och romer

Svenska kyrkan bedriver sedan länge en omfattande församlingsverksamhet på samiska och finska. Det finskspråkiga eller sverigefinska arbetet berör ett stort antal församlingar i alla stift förutom Visby stift. I Luleå stift bedrivs arbete på finska och meänkieli.¹¹ Arbetet på samiska bedrivs i församlingar i Luleå, Härnösands, Stockholms, Göteborgs och Västerås stift. Arbetet bland romer i Svenska kyrkan är tillsvidare av ringa omfattning och saknar en fast struktur.

3. Grupper med bakgrund i andra lutherska kyrkor eller kyrkor med vilka Svenska kyrkan har ingått en överenskommelse om särskild ekumenisk samverkan

I Sverige finns människor som har sin bakgrund i andra lutherska kyrkor eller i kyrkor med vilka Svenska kyrkan ingått en överenskommelse om särskild ekumenisk samverkan. För so mliga gäller att den egna kyrkan finns representerad i Sverige med en eller flera församlingar. I dessa fall samverkar Svenska kyrkan med andra kyrkor för att

9 Genom att kommunerna endast är skyldiga att ordna modersmålsundervisning om minst fem elever önskar undervisning i det aktuella språket och det finns en lämplig lärare att tillgå är det långt ifrån alla elever med ett annat umgängesspråk i hemmet som får tillgång till modersmålsundervisning. För de nationella minoritetsspråken räcker det med att en elev önskar undervisning i det egna minoritetsspråket.

10 Teckenspråkiga har, liksom andra minoritetsspråkiga grupper, en historia av samhälleligt språkligt och kulturellt förtryck. Men i detta fall har Svenska kyrkan på ett tydligt sätt tidigt markerat en annan linje än staten. Då teckenspråk var förbjudet och bestraffades i skolorna fanns i Svenska kyrkan redan från 1905 teckenspråkiga präster som använde teckenspråket till exempel i gudstjänster. Därför fanns tidigt en nära relation mellan dövorganisationerna och kyrkan.

11 I och med riksdagsbeslutet år 1999 om nationella minoritetsspråk i Sverige betraktas tornedalsfinska eller meänkieli som ett självständigt språk och inte en varietet av finska. I enlighet med denna nya klassificering bedriver vissa församlingar i Luleå stift arbete på finska och meänkieli liksom stiftet främjar församlingsverksamhet på finska och meänkieli.

erbjuda ett levande gudstjänstliv på modersmålet. Andra har igen funnit sin plats inom Svenska kyrkan. För de tyskspråkiga finns två icke-territoriella församlingar inom Svenska kyrkan. Flertalet av de individer som hör till dessa grupper är kyrkotillhöriga i Svenska kyrkan. En närmare redogörelse för de kyrkor som är aktuella i detta sammanhang finns i faktaruta om luthersk och ekumenisk samverkan.

4. Nya språkliga grupper

Genom inflyttning av invandrare och asylsökande etableras nya grupper av språkliga minoriteter i församlingarna. Detta gäller i hög grad i förorts- och storstadsförsamlingar i Stockholm, Malmö och Göteborg, men även i många andra församlingar runt om i landet. Bland dessa grupper finns den största variationen då det gäller relationen till Svenska kyrkan.

Verkligheten i Svenska kyrkans församlingar är givetvis långt mer komplex än denna indelning antyder. Det finns individer och grupper som samtidigt kan inordnas i två eller flera kategorier. Ett exempel är en döv talare av det finska teckenspråket med bakgrund i Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland som flyttat till Sverige. De olika grupperna är inte heller inbördes homogena. Ett exempel utgör de familjer där vardera föräldern har olika etnisk bakgrund, med tillhörande olikheter i språk, kultur, religion etcetera. Indelningen ovan är därför inte tänkt som ett redskap för att kategorisera och etikettera olika individer och grupper, utan som en hjälp för att inom Svenska kyrkan nå fram till adekvata sätt att förhålla sig till den språkliga mångfalden i församlingarna.

Teckenspråk och teckenspråkigt arbete i Svenska kyrkan

Sverige var år 1981 först i världen med att godkänna det svenska teckenspråket som ett självständigt språk, de dövas modersmål. Teckenspråket är inte ett konstruerat språk, utan ett naturligt språk med egen grammatik och syntax. Varje land har sitt teckenspråk och inom länderna finns det dialektala skillnader. Språklagen som trädde i kraft den 1 juli 2009 stadgar att "den som är döv eller hörselskadad och den som av andra skäl har behov av teckenspråk [ska] ges möjlighet att lära sig, utveckla och använda det svenska teckenspråket" (§ 14).

Omkring 10 000 personer i Sverige har teckenspråk som första språk. I dag får 98 procent av de barn som föds döva ett tekniskt hjälpmedel – cochlea-implantat – inopererat. För dessa barn är det naturligt att leva och växa upp i en miljö av ökad tvåspråkighet.

Liksom varje annat språk är även teckenspråket förbundet med en viss kultur. Inom den teckenspråkiga kulturen med ett visuellt språk är de visuella kulturyttringarna såsom poesi, drama, bild och rörelse framträdande. Tillhörighet till en minoritetskultur skapar även ofta starka band mellan individerna och en mer eller mindre uttalad grupptillhörighet. *Deafhood* är ett relativt nytt begrepp som speglar ett ökat dövmédvetande och en stolthet över att vara döv. Läs mer på www.sdrf.se och www.sdur.se.

Enligt kyrkoordningen ska varje församling redovisa sin verksamhet på teckenspråk. Trots att den teckenspråkiga verksamheten alltmer inkluderas i de lokala församlingarnas arbete är de flesta medarbetare inom det teckenspråkiga arbetet alltjämt anställda av stiftet. Arbetet sker i allmänhet i några församlingar i stiftet. I Stockholms stift är arbetet till följd av stiftets ringa geografiska omfattning koncentrerat till en församling. En utveckling i riktning mot att den operativa församlingsverksamheten utförs av församlingsanställda medarbetare kan skönjas.

Situationen 2009: I Stockholms, Karlstads (50 procent), Strängnäs, Lunds och Skara stift finns stiftsadjunkt för teckenspråkigt arbete. Visby och Linköpings stift har präst i församlingstjänst som till viss del arbetar med teckenspråkiga. I Härnösands domkyrkoförsamling har en präst ansvar för den teckenspråkiga verksamheten inom stiftet – stiftet har avtal på 50 procent av tjänsten. Inom Härnösands, Göteborgs och Stockholms stift finns teckenspråkig diakon. Strängnäs har en diakontjänst och Skara stift en 20 procent diakontjänst vakanta. Luleå och Västerås stift har diakoner som till en viss del arbetar med teckenspråkiga. Uppsala, Växjö, Linköpings och Göteborgs stift har assistenter som till viss del arbetar med teckenspråkigt arbete. Strängnäs och Lunds stift har pedagoger på heltid. Dessutom finns två församlingsanställda för barn- och familjeverksamhet i Stockholms stift. I Strängnäs stift finns för närvarande två visstidsanställda assistenter. Inom denna grupp anställda är en präst, två diakoner och fyra församlingsanställda själva döva.

Gunnel Kjellermo

Samerna och samiskspråkigt arbete i Svenska kyrkan

Samerna är ett urfolk som bor i fyra länder, Sverige, Norge, Finland och Ryssland. Det område samerna traditionellt bebor kallas Sápmi. Samerna har eget språk och egen kultur, egen flagga och egen nationalsång och nationaldag (6 februari). Sverige beräknas officiellt ha 20 000 samer. Siffran är ifrågasatt och kan vara betydligt högre. Samer finns i hela Sverige. Det finns tre större samiska varieteter i Sverige, nord-, lule- och sydsamiska. Därutöver talas flera mindre varieteter.

Samisk kultur har sin bakgrund i samernas traditionella näringar (renskötsel, jakt, fiske) och samisk historia och andlighet. Där har relationen till skapelsen en central betydelse. I några kyrkorum finns samisk konst och samiskt hantverk. Samisk arkitektur saknas dock nästan helt i Svenska kyrkan. Samisk musik, främst jojk och jokinspirerad mässmusik, används ofta i samiska gudstjänster, främst inom sydligt område.

I några församlingar är samiskt kyrkoliv aktivt, främst inom barn- och ungdomsverksamhet, gudstjänstverksamhet och i kontakten med äldre. Samiska gudstjänstverkstäder har hållits på åtskilliga platser. I nordliga församlingar finns samiska och/eller samisktalande anställda medarbetare. Samarbete med norska grannförsamlingar förekommer på några håll.

Det samiska konfirmandlägret som anordnas vartannat år av Härnösands respektive Luleå stift välkomnar sameungdomar från hela landet, ibland även från Norge. Många konfirmander fortsätter som unga konfirmandledare.

Samiska arbetsgrupper finns i Luleå, Härnösands och Stockholms stift. Västerås stift har en person adjungerad i Samiska rådet i Svenska kyrkan. I Stockholms stift handläggs de samiska frågorna inom Enheten för flerspråkighet. I Göteborgs stift finns också samiskt arbete på stiftsnivå. Samer finns troligt i alla stift. I några stift finns handläggare inom det samiskspråkiga arbetet.

Luleå och Härnösands stift driver sedan tre år tillbaka ett samarbetsprojekt, Samiskt kyrkoliv. Där har under 2008–2009 45 personer utbildats i grundläggande samiska för kyrkliga medarbetare.

År 1996 inledde Samiska rådet i Svenska kyrkan sitt arbete samtidigt som det samiska arbetet fick sina egna handläggare. Samiska rådet har ett övergripande ansvar för kyrkans samiska verksamhet och arbetar bland annat med gudstjänstutveckling, språk, kultur, översättning och samverkan med samiskt arbete i Norge, Finland och Ryssland.

Nya testamentet är översatt till nord- och lulesamiska. Bibeltexter på sydsamiska och psalmer på nordsamiska är under bearbetning. Psalmboken, koralboken och kyrkohandboken är översatta till lulesamiska.

Samiska rådet arbetar också, liksom Sametinget, med tillbakaföring av mänskliga kvarlevor som för forskningsändamål flyttats från sina gravar till museer främst i Stockholm.

Frågan om försoning aktualiserades under 1990-talet och efter beslut i kyrkomötet har från 2001 flera försoningsgudstjänster hållits, bland annat i Härnösands stift, Luleå stift och Göteborgs stift.

Samiska krisnätverket i Svenska kyrkan är för närvarande bemannat fredagar och söndagar klockan 20–24 och erbjuder samtal på samiska eller svenska.

Urban Engvall

Sverigefinländare och sverigefinskt arbete i Svenska kyrkan

Den sverigefinska befolkningen har delvis anor från de finsktalande i det svensk-finska riket före 1809. Både i Tornedalen och i Stockholm finns det kontinuitet hos den finsktalande befolkningen – med fortgående påfyllning genom kontakterna och migrationen mellan Finland och Sverige. Majoriteten av den sverigefinska befolkningen har ändå sitt ursprung i invandringen från Finland efter 1954 då arbetskraften fick fri rörlighet inom Norden. Även de finländska krigsbarnen och inflyttning från Ingermanland och ryska Karelen har bidragit till den finsktalande befolkningen i Sverige.

Av sverigefinländarna är omkring 80 procent *sverigefinnar*, dvs. de är själva eller härstammar från finsktalande finländare (= finnar), medan cirka 20 procent är eller härstammar från *finlandssvenskar* som flyttat till Sverige. Sverigefinländarna uppgår enligt de senaste beräkningarna till 675 000 personer då även tredje generationen av de finländare som flyttat till Sverige efter andra världskriget räknas med.¹ Sverigefinnarna utgör en nationell minoritet, medan finlandssvenskarna i Sverige inte erkänts som nationell minoritet.

Finska (5,2 miljoner talare) hör liksom estniska, ungerska och samiska till de finsk-ugriska språken. Uppskattningsvis 250 000 sverigefinländare talar finska dagligdags. Finskan i Sverige kallas ibland sverigefinska och har genom tillpassningen till förhållandena i Sverige ett delvis annat ordförråd än finskan i Finland. Vid Språkrådet utförs ett omfattande arbete för vården av det finska språket i Sverige. Tack vare befolkningsutvecklingen och en ökande medvetenhet om ställningen som nationell minoritet bland den sverigefinska befolkningen utvecklas en livskraftig sverigefinsk kultur, som i allt högre grad distanserar sig från beroendet av kulturen i Finland.

Den finskspråkiga verksamheten i Svenska kyrkan bedrevs under 1960–1980-talen i föreningsform med stöd av Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland. Sedan 1985 bedrivs det sverigefinska arbetet helt som en verksamhet inom Svenska kyrkan. Genom den nya kyrkoordningen är den sverigefinska verksamheten sedan år 2000 i princip integrerad i verksamheten på alla kyrkliga nivåer.

Sverigefinskt arbete bedrivs i olika omfattning i församlingar i alla stift förutom Visby. Det sverigefinska församlingsarbetet engagerar ett stort antal medarbetare. Då det flesta av dessa tidigare hade tjänster med inriktning enbart på sverigefinskt arbete, blir det nu allt vanligare med tvåspråkiga medarbetare som arbetar flexibelt på både svenska och finska. I och med att det sverigefinska arbetet inkluderas i församlingarnas övriga arbete blir det naturligt att samtliga medarbetare som kan finska på olika sätt utgör resurser för arbetet. Inslaget av ideella medarbetare är ofta stort i det sverigefinska arbetet.

Svenska kyrkans finska telejour – Palveleva Puhelin – som bedrivs i samarbete mellan stiftet och den nationella nivån, tar emot samtal varje kväll kl. 22–01. Jouren fungerar tack vare ideella medarbetare som utbildas och handleds för uppgiften.

Svante Ewalds

1 SCB har på uppdrag av SR Sisuradio beräknat att antalet sverigefinländare av första, andra och tredje generationen i december 2008 uppgick till 674 932.

1 generationen (personer födda i Finland)	175 116
2 generationen (personer ned minst en förälder född i Finland)	261 136
3 generationen (personer med minst en mor/farförälder född i Finland)	238 680

Meänkieli och meänkielispråkigt arbete i Luleå stift

Då Sverige förlorade Finland till Ryssland år 1809 drogs gränsen mitt genom Tornedalen, med konsekvenser för utvecklingen av det finska språket på den finska respektive svenska sidan av gränsen. På den finska sidan fortsatte utvecklingen av standardfinskan som majoritetsspråk. På den svenska sidan användes däremot tornedalsfinskan, som språket också har kallats, mest i den privata och folkliga sfären. På detta sätt mottog meänkieli många influenser av svenskan, samtidigt som språket bevarade många ord som inte längre förekommer i standardfinska.

År 1981 bildades Svenska Tornedalingars Riksförbund – Tornionlaaksolaiset STR-T, en intresseförening med uppgift att värna om och utveckla den tornedalska minoritetens identitet, språk och kultur. Arbetet med att främja tornedalingarnas språk och kultur ledde till att meänkieli genom riksdagens beslut fick status som ett eget språk och ett av Sveriges fem nationella minoritetsspråk år 2000. Meänkieli kommer från två ord som skrivs ihop och betyder vårt språk (*meän kieli*).

Meänkieli har under de senaste årtiondena utvecklats till ett alltmer fungerande skriftspråk. Man har arbetat med grammatiken och tagit fram ordböcker och material för skolundervisning i språket. Flera författare har valt att skriva böcker på meänkieli och redan befintliga böcker har översatts till meänkieli. Språket har på senare tid använts flitigt i musik och drama. Det finns olika varieteter av meänkieli, varav de största är Pajala-, Gällivare- och Kirunavarieteterna. Meänkieli talas främst i de fem nordligaste kommunerna i landet, de egentliga tornedalskommunerna Haparanda, Övertorneå och Pajala samt Kiruna och Gällivare. Antalet talare i dessa fem kommuner brukar uppskattas till 25 000–40 000. För hela Norrbotten kan siffran uppskattas till cirka 75 000. I och med den stora arbetskraftsutflyttningen från nämnda kommuner har meänkieli spritt sig till hela Sverige. I och med att meänkieli är erkänt som nationellt minoritetsspråk kan man som meänkielispråkig använda sitt modersmål i kontakter med myndigheter i Pajala, Övertorneå, Haparanda, Gällivare och Kiruna. I dessa kommuner kan man även få förskola och äldreomsorg på meänkieli.

I församlingarna inom de fem kommunerna Pajala, Övertorneå, Haparanda, Kiruna och Gällivare används meänkieli mer eller mindre dagligen i informella kontakter mellan anställda, förtroendevalda och församlingsbor. I Pajala och i Övertorneå är meänkieli ofta det första språket medan finskan överväger i Haparanda. I Gällivare och i Kiruna används meänkieli men svenskan dominerar i församlingsverksamheten.

Luleå stift främjar meänkielispråkig verksamhet genom en tjänst som stiftsadjunkt för sverigefinskt och meänkielispråkigt arbete. Arbetet på meänkieli har egen budget och sker som ett särskilt främjande vid sidan av främjandet av det sverigefinska arbetet. Arbetet med gudstjänster på meänkieli försvåras av att det saknas gudstjänstmaterial på detta språk. Eftersom meänkieli är relativt nytt som officiellt nationellt språk behövs mycket kunskap om och bearbetning av attityder i förhållande till språket. Därför har temadagar och föreläsningar om meänkieli anordnats för medarbetare i stiftet och dess församlingar.

Ritvaelsa Seppälä

Romer och arbetet bland romer i Svenska kyrkan

Romerna utgör en av fem nationella minoriteter i Sverige. Romerna är ett icke-territoriellt folk. Det finns uppskattningsvis 20 miljoner romer i hela världen. I Sverige lever cirka 50 000 romer. De första romerna kom till Sverige under 1500-talet. De har kommit hit i migrationsvågor från olika länder och till följd av det har Sverige en heterogen romsk befolkning med språkliga, religiösa och kulturella variationer. Svenska myndigheter kategoriserar romer i fem grupper utifrån deras vistelseort de senaste decennierna; svenska, finska och utomnordiska romer samt resande och nyanlända. Det gemensamma språket romani chib är besläktat med sanskrit och består av ett sextiotial dialekter varav cirka ett tjugotal talas i Sverige.

Många romer är marginaliserade inom flera delar av det svenska samhället. Detta utanförskap kan ses som en följd av långvarig och genomgripande diskriminering.¹ Svenska kyrkans nationella nivå blev under 1990-talet medveten om att kyrkan varit en del i förtrycket av romer och inledde därför i samverkan med företrädare för den romska befolkningen en försoningsprocess. För att öka kunskapen och till hjälp för de första stegen mot en fördjupad gemenskap utarbetades en skrift i vilken man samlat röster och erfarenheter.² År 2000 ägde en försoningsakt rum i Göteborgs domkyrka i samband med Svenska kyrkans riksmöte och en försoningsgudstjänst hölls i Linköpings domkyrka.

Svenska kyrkans kontakter och arbete med romer sker främst på lokal nivå i församlingar runt om i landet. Det är dels församlingar som under många år, på en del håll i mer än 20 års tid, har haft kontakter med romer och då företrädesvis inom den finskspråkiga församlingsverksamheten och dels församlingar som främst kommer i kontakt med romer genom sitt flyktingarbete som vänder sig till alla oavsett ursprung eller religion. De romer man då kommer i kontakt med har sedan slutet av 1990-talet företrädesvis flytt till Sverige från forna Jugoslavien.

För finska romer, svenska romer och resande är religiositeten påtaglig och den spelar en viktig roll för romernas vardagsliv. Däremot är det inte alltid de känner sig hemma i Svenska kyrkans gudstjänster utan föredrar de frikyrkliga gudstjänsterna och då oftast Pingstkyrkans gudstjänster. De flesta av dessa romer är medlemmar i Svenska kyrkan men många även i en församling i Pingstkyrkan.

De vanligast förekommande kontakterna mellan romer och församlingar i Svenska kyrkan sker inom diakonins område. Många romer vänder sig till församlingar för olika typer av stöd.

De församlingar som har kontakter med romer kommer som regel i kontakt med dem också i samband med dop och begravningar vilka som regel sker i Svenska kyrkans ordning även om man också är medlem i ett annat trossamfund. Det förekommer också i församlingar som haft kontakt med romer under en lång tid att romer deltar i församlingens olika gruppverksamheter för olika åldrar samt i gudstjänsterna. I en del församlingar har man även verksamhet som riktar sig till romer. En del församlingar har i samverkan med kommunen genomfört projekt som riktar sig gentemot den romska befolkningen. Vissa församlingar har tidvis haft romer bland sina medarbetare.

Marie Schött

1 Se diskrimineringsombudsmannens rapport *Diskriminering av romer i Sverige* (2004).
2 *Ja Devlesa! Gå med Gud! – om romerna och Svenska kyrkan*, Mitt i församlingen 2000:1

4. Hur ska Svenska kyrkan förhålla sig till den språkliga mångfalden?

4.1. Fyra förhållningssätt

Mål:

- Svenska kyrkan har ett medvetet förhållningssätt till olika språkliga grupper.
- Eftersom förhållandena varierar har varje stift och församling sitt specifika sätt att leva tillsammans med olika språkliga grupper.

Beroende på olika individers och gruppers relation till Svenska kyrkan blir även kyrkans sätt att förhålla sig till dessa olika. Fyra olika sätt att förhålla sig till olika individer och grupper kan identifieras. De fyra förhållningssätten kan betecknas som medlemsvård, integrationsarbete, ekumenik och religionsdialog.

<i>Medlemsvård</i>	Det bemötande Svenska kyrkan ger sina egna tillhöriga främst genom den grundläggande uppgiften att fira gudstjänst, bedriva undervisning samt utöva diakoni och mission.
<i>Integrationsarbete</i>	Strävan att bereda individer och grupper väg in i Svenska kyrkans liv och gemenskap.
<i>Ekumenik</i>	Samverkan mellan företrädare för olika kyrkor på någon kyrklig nivå.
<i>Religionsdialog</i>	Dialog mellan företrädare för olika religioner på någon kyrklig nivå.

De teckenspråkiga hör till Svenska kyrkan i samma grad som den övriga befolkningen i Sverige. Av de nationella minoriteterna har samerna, tornedalingarna, sverigefinnarna och romerna en naturlig anknytning till Svenska kyrkan. För samer, tornedalingar och sverigefinnar gäller kyrkotillhörighet på samma nivå som för övrig befolkning. En viss del av romerna är däremot orienterade mot Pingstkyrkan. Individer och grupper med bakgrund i andra lutherska kyrkor eller kyrkor med vilka Svenska kyrkan ingått avtal om särskild ekumenisk samverkan relaterar i hög grad till Svenska kyrkan. Svenska kyrkans förhållande till alla dessa grupper kan kanske bäst beskrivas med begreppet medlemsvård. För romernas del handlar det även i hög grad

om integrationsarbete. Judarna företräder däremot sin egen religion, varför Svenska kyrkans förhållningssätt gentemot denna nationella minoritet är den interreligiösa dialogens.

En del individer och grupper inom de nya språkliga grupperna har en mer eller mindre självklar hemvist i eller kan finna en väg in i Svenska kyrkan och dess församlingar. Andra knyter naturligt an till andra kristna kyrkor eller trossamfund i Sverige, om de inte rentav tagit sina egna kyrkor med sig till det nya hemlandet. Det sistnämnda gäller i särskilt hög grad grupper med anknytning till olika orientaliska kyrkor. Andra individer och grupper representerar de övriga stora världsreligionerna, främst islam. Det betyder att samtliga fyra förhållningssätt är aktuella i relation till de individer och grupper som representerar de nya språkliga grupperna.

Schematiskt kan Svenska kyrkans respektfulla förhållningssätt gentemot representanterna för de olika språkliga grupperna åskådliggöras på följande sätt:

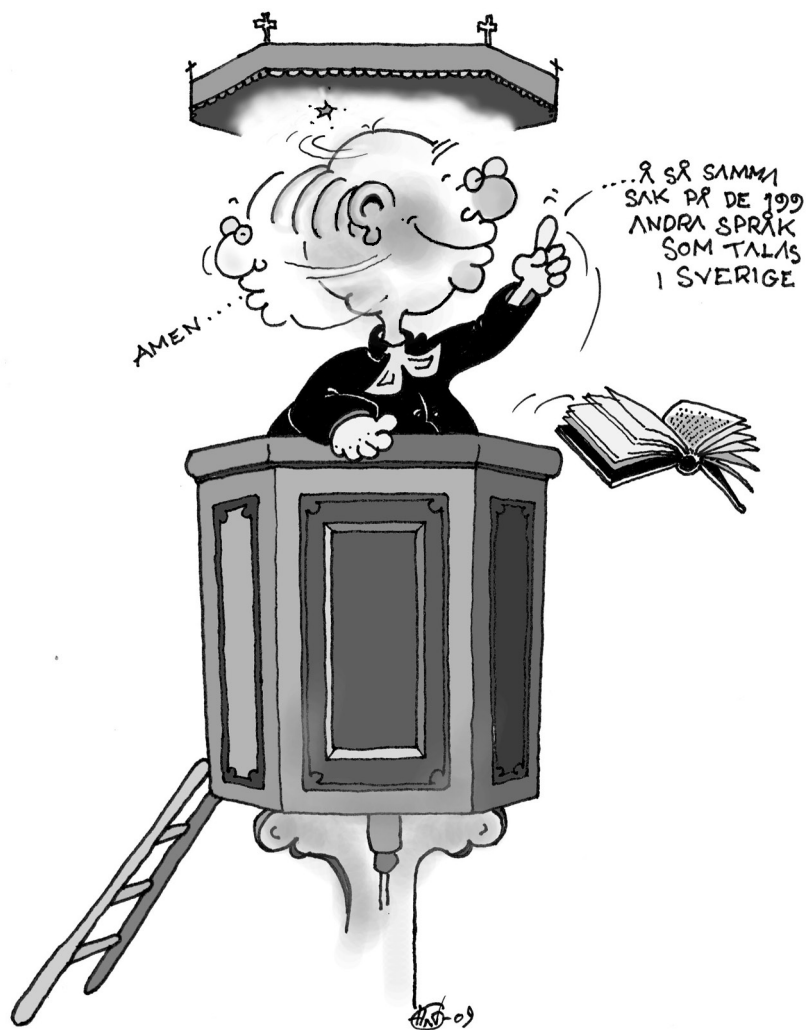
<i>Teckenspråkiga</i>	medlemsvård
<i>Nationella minoriteter</i>	
Samer	medlemsvård
Sverigefinnar	medlemsvård
Tornedalingar	medlemsvård
Romer	medlemsvård, integrationsarbete
Judar	religionsdialog
<i>Grupper med bakgrund i luthersk kyrka eller avtalskyrka</i>	medlemsvård
<i>Nya språkliga grupper</i>	
Kristna med anknytning/möjlig anknytning till Svenska kyrkan	medlemsvård, integrationsarbete
Kristna med anknytning till andra kyrkor	ekumenik
Icke-kristna grupper	religionsdialog

Dessa förhållningssätt tar sig olika uttryck och förverkligas på olika sätt på de olika nivåerna i Svenska kyrkan. Eftersom förhållandena varierar behöver varje stift och varje församling – med utgångspunkt i kyrkoordningen och *Policy och mål* – utforma sitt eget specifika sätt att leva tillsammans med de olika språkliga grupper som är representerade i stiftet respektive församlingen.

4.2. Vilka språk behövs i Svenska kyrkan?

Mål:

- I medlemsvård och integrationsarbete används inom Svenska kyrkan de språk som talas av de individer och grupper som verksamheten riktar sig till.
- I ekumenik och religionsdialog används det språk på vilket kommunikationen fungerar bäst.

Särskiljandet av olika förhållningssätt är av betydelse för frågan om vilka språk Svenska kyrkan ska använda sig av i sin verksamhet. Det är naturligt att församlingsverksamhet inom ramen för församlingens grundläggande uppgift bedrivs på sådana språk som talas av grupper vilka omfattas av förhållningssätten medlemsvård och integrationsarbete. Inom verksamhet på ekumenikens och religionsdialogens områden kan man däremot använda sig av de språk som kommunikationen kräver. Det är till exempel skillnad på om en församling i Svenska kyrkan firar gudstjänst på arabiska inom ramen för sin egen verksamhet eller om man upplåter sin kyrka för en orientalisk församling som firar gudstjänst på arabiska. I det ena fallet är det fråga om integrationsarbete där verksamhet på arabiska är central, medan det i det

andra fallet rör sig om ett ekumeniskt samarbete, där den kommunikation som behövs förmodligen kan ske på svenska.

I arbetet med att bereda individer och grupper väg in i Svenska kyrkans församlingar spelar även svenska språket en viktig roll. Genom det svenska språket får individen/gruppen tillgång till en bredare församlingsgemenskap samt kyrkans administration och förvaltning. I sådana former av integrationsarbete som samlar individer/grupper med olika språklig bakgrund fungerar svenskan ofta naturligt både som huvudsakligt verksamhetsspråk och som lingua franca mellan de olika grupperna.

Teckenspråk, samiska, finska och meänkieli är sedan länge etablerade som verksamhetsspråk i Svenska kyrkan. Sedan år 2000 har även de lokala församlingarna i enlighet med den nya kyrkoordningen tagit allt större ansvar för att fullgöra den grundläggande uppgiften att fira gudstjänst, bedriva undervisning samt utöva diakoni och mission på dessa språk. Men även många andra språk kan vara aktuella om det inom församlingen finns grupper som talar dessa språk.

Då den enskilda församlingen söker möjligheter att tillgodose behovet av verksamhet på andra språk är det skäl att beakta de olika strukturer som bär arbetet på olika språk inom Svenska kyrkan, ibland i samverkan med andra lutherska trossamfund i Sverige. Här ges några exempel på detta.

- Genom att de teckenspråkiga är en relativt liten grupp utspridd i många församlingar förverkligas arbetet på teckenspråk oftast i samverkan mellan den lokala församlingen och stiftsorganisationen.
- Då tillgången på utbildade samiskspråkiga församlingsmedarbetare är ytterst begränsad bedrivs det samiskspråkiga arbetet i regel i samverkan mellan den lokala församlingen och stiftsorganisationen.
- Kyrkotillhöriga med finländsk bakgrund som är folkbokförda i en församling i Stockholms stift kan höra till Finska församlingen i Stockholm (sedan den 1 januari 2010).
- Kyrkotillhöriga med tyskspråkig bakgrund, som är folkbokförda i en församling i Stockholms stift eller i Göteborg med kranskommuner kan höra till Tyska S:ta Gertruds församling i Stockholm respektive Tyska Christine församling i Göteborg.¹²
- Lettiskspråkiga erbjuds församlingsverksamhet på ett flertal orter i Syd- och Mellansverige. Verksamheten förverkligas i samverkan mellan Lettiska evangelisk-lutherska kyrkan i Sverige och Svenska kyrkan.¹³

¹² För närmare villkor för kyrkotillhörighet i Finska församlingen respektive de tyska församlingarna, se kyrkoordningen 35 kap. 3-5 §§.

¹³ Svenska kyrkan på nationell nivå har delegerat ansvaret för det lettiskspråkiga arbetet till Stockholms stift, som fungerar som arbetsgivare för de lettiskspråkiga prästerna.

- Estniska evangelisk-lutherska kyrkan i Sverige bedriver församlingsverksamhet på flera orter i Sverige med stöd av Svenska kyrkan.
- De norska, danska och isländska evangelisk-lutherska kyrkorna är representerade genom några församlingar i Sverige och verksamhet på vissa orter. (Se faktaruta om luthersk och ekumenisk samverkan.)

Behovet av verksamhet på andra språk än de sedan länge etablerade språken i Svenska kyrkan varierar stort i enlighet med hur den enskilda församlingen berörs av invandring, mottagning av asylsökande och flyttningsrörelsen inom Sverige. Inslaget av grupper av asylsökande i församlingarna förändras snabbt allteftersom krig eller andra katastrofer drabbar olika delar av världen. Men även fredliga förändringar såsom den fria rörligheten inom EU, EU:s utvidgning österut och uppkomsten av Öresundsregionen ger upphov till en utveckling som märks i församlingarna. Till exempel har en relativt stor grupp holländare på kort tid etablerat sig i församlingarna i Karlstads stift. De estniska och lettiska grupperna förstärks märkbart genom ett inflöde av unga och medelålders människor som tack vare den fria rörligheten och den ekonomiska integrationen vistas en längre eller kortare tid i Sverige. Församlingarna i Malmö har under de senaste åren fått motta ett stort antal danskar som flyttat till Sverige.

Främst tack vare invandringen har församlingarna i Svenska kyrkan ett stort antal medarbetare med stor språklig och kulturell kompetens. I flera stift arbetar man med att inspirera församlingarna att uppmärksamma och bättre tillvarata denna kompetens hos medarbetarna och att uppmuntra medarbetarna att i högre grad se sin språkliga och kulturella kompetens som en tillgång i församlingsarbetet. I takt med att Svenska kyrkan allt mer börjar se sig som en kyrka som använder sig av flera språk i sin verksamhet och kommunikation, blir medarbetarnas språkliga kompetens allt viktigare. Det bemötande, som språkkunnig personal inom såväl arbetet med församlingens grundläggande uppgift som expeditions-, vaktmästeri- och kyrkogårdsarbete kan ge människor med olika bakgrund, är av stor betydelse.

Policy och mål handlar om Svenska kyrkans verksamhet och kommunikation på olika språk. Utanför policyn faller frågan om vilka (världs)språk Svenska kyrkan ska använda i sin internationella kommunikation. Frågan är ändå av intresse även i detta sammanhang. Beroende på vilken bredd och vilket innehåll kommunikationen på dessa språk får, till exempel på Svenska kyrkans webbsidor, kan den vara av intresse och nytta även för många individer och grupper i Sverige. På Evangelisk-lutherska kyrkans i Finland webbsidor riktar sig informationen på engelska både till en internationell publik och till invandare i Finland. På de engelskspråkiga sidorna ges därför även konkret information om gudstjänster, verksamhet och olika slags service med inriktning på olika språk och grupper (se www.evl.fi, ”in English”).

Luthersk och ekumenisk samverkan

Lutherska världsförbundet (LVF) har 140 medlemskyrkor av vilka Svenska kyrkan är den största. Svenska kyrkan har kyrkogemenskap med samtliga medlemskyrkor inom LVF.

Borgåöverenskommelsen har undertecknats av

- de nordiska evangelisk-lutherska kyrkorna: Svenska kyrkan, Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland, Islands kyrka, Den norske kirke och Den evangelisk-lutherske kirke i Danmark
- två av de baltiska evangelisk-lutherska kyrkorna, nämligen Estniska evangelisk-lutherska kyrkan och Den evangelisk-lutherska kyrkan i Litauen
- de fyra anglikanska kyrkorna på Brittiska öarna, nämligen engelska kyrkan (The Church of England), Irländska kyrkan (The Church of Ireland), Skotska episkopala kyrkan (The Scottish Episcopal Church) och Kyrkan i Wales (The Church of Wales)
- Lusitanska kyrkan i Portugal och reformerta episkopala kyrkan i Spanien.

Evangelisk-lutherska kyrkan i Lettland har inte undertecknat överenskommelsen, men deltar i samarbetet som observatör tillsammans med Lettiska evangelisk-lutherska kyrkan utanför Lettland och Lutherska kyrkan i Storbritannien.

Genom överenskommelsen har kyrkorna ömsesidigt förpliktat sig att bland annat välkomna varandras medlemmar att motta pastorala tjänster och att betrakta döpta medlemmar av alla kyrkorna som medlemmar i den egna kyrkan.

Den evangelisk-lutherske kirke i Danmark har församlingar i Stockholm och Göteborg samt sjömanskyrka i Göteborg.

Den norske kirke har församling i Stockholm, Kronprinsessan Märthas kirke, samt sjömanskyrka i Göteborg.

Islands kyrka har församling i Göteborg samt verksamhet i Stockholm och Malmö-Lund.

Estniska evangelisk-lutherska kyrkan i Sverige har församlingar i olika delar av landet.

Lettiska evangelisk-lutherska kyrkan i Sverige har församlingar i olika delar av landet.

Ungerska protestantiska samfundet i Sverige är ett samfund med egen verksamhet.

Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland har avtal med Svenska kyrkan om samarbete.

Evangelische Kirche in Deutschland (EKD) har avtal med Svenska kyrkan om samarbete.

Dessutom har Svenska kyrkan ekumeniska relationer till många kyrkor i Afrika, Latinamerika och Asien samt till kyrkorna i Sveriges kristna råd.

5. Inkludering av arbetet på andra språk

Enligt kyrkoordningen utgör arbetet på andra språk än svenska en del av församlingarnas ordinarie arbete, som den enskilda församlingen ska redovisa i sin församlingsinstruktion. Församlingens grundläggande uppgift att fira gudstjänst, bedriva undervisning samt utöva diakoni och mission ska även förverkligas ”på teckenspråk samt på samiska, finska och andra språk” i enlighet med behoven hos dem som är kyrkotillhöriga eller vistas i församlingen.

Fram till år 2000 låg ansvaret för församlingsverksamheten på teckenspråk, samiska och finska hos stiftssamfälligheten. Då bedrevs verksamheten i regel av stiftsanställda medarbetare och anknytningen till den lokala församlingen förblev ofta svag. Från denna tid kvardröjer på många håll i Svenska kyrkan en uppfattning om arbetet på andra språk som någonting vid sidan om församlingens egentliga uppgift. Likaså finns det ännu i Svenska kyrkan kvar strukturer för verksamhet på minoritetsspråk som bidrar till att konservera verksamhetens och minoriteternas utanförskap i församlingen.

Det är därför en utmaning att så långt som möjligt integrera arbetet på olika språk i det ordinarie arbetet på samtliga nivåer i Svenska kyrkan. Utvecklingen av integrationen fick en kraftig knuff framåt genom den nya kyrkoordningen. Riktningen för denna utveckling kan beskrivas med hjälp av tre ”från-till”: från *integration* till *inkludering*, från *kulturell* till *strukturell pluralism*, från *riktade* till *generella åtgärder*.

5.1. Från integration till inkludering

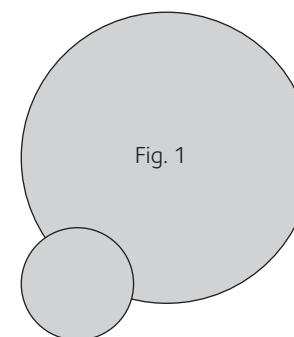
Mål:

- Den kontinuerliga verksamheten på andra språk är en inkluderad del av den ordinarie verksamheten på alla kyrkliga nivåer.

Allteftersom integrationen av arbetet på andra språk i det ordinarie arbetet förverkligas i Svenska kyrkan har termen inkludering använts allt oftare i stället för termen integration. Genom att fortsatt tala om integration riskerar man stärka uppfattningen att de språkliga minoriteterna huvudsakligen är mer eller mindre homogena grupper av människor som från ett ”utanför” ska integreras i församlingen. Termen inkludera tar däremot fasta på att det i regel handlar om att synliggöra, erkänna och bekräfta individer och grupper som de facto redan finns i församlingen – ofta som kyrkotillhöriga. För en kyrka som växer i medvetenhet om sin egen flerspråkighet är det naturligt att inkludera det kontinuerliga arbetet på andra språk i det ordinarie arbetet med medlemsvård. Då kan termen integration få en mer

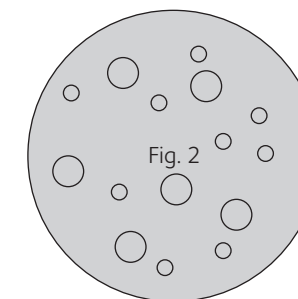
specifik användning: Integrationsarbete är arbetet med att bereda nya individer och grupper väg in i Svenska kyrkans liv och gemenskap.

Då det gäller arbetet på teckenspråk, samiska, finska, meänkieli och romani chib är utmaningen att inkludera detta arbete i Svenska kyrkans ordinarie verksamhet på lokal, regional och nationell nivå. Enligt kyrkoordningen gäller denna utmaning även andra språk i enlighet med förhållandena och behoven i olika stift och församlingar. Inkludering innebär att de olika språkliga grupperna och arbetet på olika språk erkänns som en omistlig del av det gemensamma livet i Svenska kyrkan och dess församlingar.

Integration

- risk för motsatsförhållande mellan minoritet och majoritet
- risk för utanföridentitet hos minoriteten

Inkludering

- inget motsatsförhållande mellan minoritet och majoritet
- innanföridentitet hos minoriteten

Poängen med att gå från integration till inkludering är att man lämnar ett särperspektiv till förmån för ett gemensamt perspektiv. Ett tydligt åtskiljande av minoritet och majoritet (Fig. 1) riskerar att förstärka ett vi och dom-tänkande i församlingarna. Minoriteten förblir då lätt i ett slags utanförskap och går (eller är tvungen att gå) in i rollen som bevakare av den egna gruppens intressen. Som påtryckargrupp ställer man krav som kan tillgodoses från majoritetens sida genom ”särskilt riktade åtgärder”. Dessa bidrar i sin tur till att utskilja verksamheten på minoritetsspråk som ett särintresse.

Tanken på inkludering utgår från att de individer och grupper som talar olika språk faktiskt redan finns i och lever i församlingen (Fig. 2). Ansvaret för verksamheten på andra språk är därför ett gemensamt ansvar för hela församlingen. Då minoriteterna erkänns och synliggörs blir det också möjligt att upptäcka minoriteternas bidrag till församlingens liv. För företrädarna för minoriteterna innebär detta att de kan släppa litet på bevakningen av den egna gruppens intressen och i högre grad börja se till och ta ansvar för det gemensamma bästa i den församling som de är en del av.

Inkludering får inte förväxlas med ”assimilering”. Meningen är inte att verksamheten på andra språk/tvåspråkigt avskaffas eller uppgår i motsvarande verksamhet på svenska, utan att den betraktas och behandlas som en likvärdig del av församlingens ordinarie verksamhet.

Skillnaden mellan integration och inkludering enligt fig. 1 och 2 kan tydliggöras med hjälp av skillnaden mellan ”jolle-tänkande” och ”med-ombord-tänkande”. Det är en avgörande skillnad om minoriteten uppfattas/uppfattar sig själv som sittande i en jolle på släp efter Svenska kyrkans stolta skepp eller som med ombord, kanske med tillträde till både maskinrum och kommandobrygga!

5.2. Från kulturell till strukturell pluralism

Mål:

- Verksamheten på andra språk är inkluderad i kyrkans strukturer på alla nivåer.

Det kontinuerliga arbetet på olika språk behöver även bäras av strukturer. Det är därför nödvändigt för Svenska kyrkan att ta steget från kulturell till strukturell pluralism i förverkligandet av flerspråkigheten.

Kulturell pluralism innebär att man noterar mångfalden och ser den som ett mervärde. Man låter alla blommor blomma. Men man vårdar sig inte speciellt om någon av dem och försöker inte förbättra växtförhållandena för de olika arterna. Strukturell pluralism innebär däremot att man aktivt erkänner de olika grupper som ingår i mångfalden och skapar strukturer för att kunna tillgodose deras behov och förbättra deras livsmöjligheter.

Svenska kyrkan befinner sig någonstans på vägen från kulturell till strukturell pluralism i sitt sätt att förhålla sig till flerspråkigheten. Kyrkoordningen inkluderar verksamheten på olika språk i församlingarnas ordinarie verksamhet kring gudstjänst, undervisning, diakoni och mission. Men kyrkans strukturer har ännu inte anpassats och utvecklats på ett sätt som skulle möjliggöra inkluderingen fullt ut. Framför allt har man hunnit olika långt inom olika områden. Svenska kyrkan har till exempel satsat stort på att översätta evangeliebok och andra kyrkliga böcker till olika språk. Samtidigt har man på flera andra områden ännu inte dragit de strukturella slutsatserna av att Svenska kyrkan arbetar på andra språk än svenska. Så är till exempel den kyrka som framträder i de kyrkliga utbildningarna i stort sett enspråkigt svensk.

De kyrkliga strukturerna behöver utvecklas så att de gör rättvisa åt och kan bära kyrkans flerspråkighet inom alla väsentliga områden. Då blir det kyrkliga livet på andra språk inte bara synligt utan får även den strukturella stöd och den kontinuitet som är en förutsättning för att det ska kunna utvecklas gynnsamt. Om de gemensamma strukturerna kan utvecklas så att de bär flerspråkigheten stärks förutsättningarna både för gränsöverskridande gemenskap mellan olika språkgrupper och för inkludering av det kyrkliga livet på olika språk i det gemensamma livet på Svenska kyrkans olika nivåer.

Arbetet på andra språk ska inkluderas i Svenska kyrkans ordinarie verksamhet och strukturer. Därför handlar det inte i första hand om att skapa eller upprätthålla speciella strukturer för arbetet på olika språk, utan om att utveckla de befintliga strukturerna på ett sätt som gör att dessa kan bli bärare även av arbetet på andra språk än svenska. Endast då det finns specifika behov som inte kan tillgodoses inom ramarna för de gemensamma strukturerna bör speciella strukturer skapas.

5.3. Från riktade till generella åtgärder

Mål:

- **Arbetet på olika språk och främjandet av detta sker på alla kyrkliga nivåer primärt inom ramarna för det generella. Endast för att tillgodose speciella behov, som annars inte kan tillgodoses, vidtas riktade åtgärder eller skapas särskilda strukturer.**

Arbetet på teckenspråk, samiska och finska har tidigare i hög grad varit ett arbete som präglats av egna strukturella sÄrlösningar och ett stort inslag av riktade åtgärder. Att tänka och handla i termer av inkludering innebär en förskjutning från sÄrperspektiv till gemensamt perspektiv. SÄsomsom en del av församlingarnas ordinarie verksamhet utgör arbetet på andra språk ett gemensamt ansvar inom Svenska kyrkan och ska i första hand förverkligas genom generella åtgärder. Det betyder att man i det arbete som på olika kyrkliga nivåer görs till exempel inom områdena för kommunikation, utbildning eller gudstjänstutveckling ska inkludera verksamheten på andra språk som en naturlig del av den verksamhet som man bedriver eller främjar.

Detta inkluderande är betydelsefullt ur flera aspekter. Då arbetet på andra språk förverkligas som en del av det gemensamma arbetet inom Svenska kyrkan blir det både synliggjort och erkänt på ett tydligt sätt. Då verksamheten på andra språk förverkligas genom ett gemensamt ansvarstagande får den även på ett bättre sätt tillgång till de resurser och de stödfunktioner som övrig verksamhet har. Genom ett inkluderande arbetssätt kan de behov och utmaningar som identifieras inom arbetet på olika språk även beaktas i ett större sammanhang. Det kyrkliga livet på olika språk har mycket att tillföra det gemensamma livet i Svenska kyrkan. Genom ett inkluderande arbetssätt kan även de bidrag och resurser som finns inom arbetet på olika språk tas tillvara och komma helheten till godo.

Att inkludera eller ”tänka in” arbetet på andra språk i Svenska kyrkans verksamhet och strukturer innebär att medvetet beakta ett flerspråkighetsperspektiv i det man gör i församling, stift eller på nationell nivå och att vidga ansvaret inom respektive strukturer till att även omfatta arbetet på andra språk. Att på detta sätt inkludera arbetet på andra språk är att låta flerspråkighetsperspektivet fungera som ett raster. Genom flerspråkighetens raster blir både behov och möjligheter synliga, då det gäller att utveckla arbetet på andra språk som ett gemensamt ansvar. I detta sammanhang gäller det att kunna urskilja de behov inom arbetet på andra språk som kan tillgodoses inom ramarna för det generella. För även om mycket av arbetet på andra språk kan förverkligas inom ramarna för det generella, kvarstår det behov som endast kan tillgodoses genom riktade åtgärder. Därför måste även dessa behov identifieras och tillräckliga resurser ges för de särskilt riktade åtgärder som är av nöden. Men grundregeln är: Endast då de gene-

rella åtgärden inte räcker till ska specifika åtgärder tillgripas. Endast om arbetet på andra språk så långt det är möjligt sker inom ramarna för det gemensamma kan man tala om inkludering. Annars fortsätter vi att ha ett ”egentligt” församlingsarbete på svenska och ett ”specialarbete” på andra språk.

Betoningen av ett flerspråkighetsperspektiv och av vikten att så långt som möjligt utföra och främja verksamheten på andra språk inom ramarna för det generella, betyder inte att det arbete som utförs genom riktade åtgärder skulle vara mindre viktigt. Det betyder inte heller att det inte skulle behövas medarbetare med ett särskilt ansvar för arbetet på andra språk. Poängen ligger i att arbetet på andra språk ska utföras som en naturlig del av församlingens/stiftets/den nationella nivåns uppdrag och inte som ett särintresse vid sidan om den ordinarie verksamheten.

Exempel 1.

Generellt:

Församlingens webbsidor fungerar åtminstone delvis även på finska och teckenspråk. Genom att trycka på knapparna ”suomeksi” och ”teckenspråk” kommer man till de finsk- respektive teckenspråkiga sidorna. Information om verksamheten på finska och teckenspråk ges även på de svensk-språkiga sidorna.

Riktat:

Församlingen annonserar på finska i den lokala tidningen och gör ett utskick varje termin till församlingens teckenspråkiga medlemmar.

Exempel 2.

Generellt:

Stiftets rekryteringsansvariga håller sig uppdaterade angående församlingarnas behov av medarbetare med olika språklig och kulturell kompetens och arbetar målmedvetet med att kunna försörja församlingarna med präster, diakoner, kyrkomusiker, pedagoger och andra medarbetare med denna kompetens.

Riktat:

Stiftet skapar och upprätthåller kontakter till vissa kyrkliga utbildningsanstalter i Finland.

Stiftet anordnar en kurs i ”kyrklig finska” för sverigefinska medarbetare som känner sig osäkra på den kyrkliga vokabulären på finska.

Stiftet beviljar stipendier för studier i samiskt språk och samisk kultur.

Exempel 3.

Generellt:

Den nationella nivån beaktar de behov och möjligheter som den språkliga och kulturella mångfalden aktualiserar med tanke på utvecklingen av gudstjänstlivet i Svenska kyrkan.

Riktat:

Den nationella nivån låter översätta Svenska kyrkans handböcker till olika språk.

Den nationella nivån utformar en specialmessa som bygger på samiska symboler och samiska teologiska motiv.

Generella åtgärder	Riktade åtgärder
Medlemskommunikation på flera språk.	Utskick till sverigefinska församlingsbor, stiftstidning för teckenspråkiga.
Utbildning och rekrytering av medarbetare även för arbetet på andra språk.	Rekrytering av medarbetare från Finland, stöd till samiska/teckenspråkiga studenter.
Flerspråkighetens behov och bidrag beaktas vid utvecklingen av gudstjänstlivet i Svenska kyrkan.	Material för två- eller flerspråkiga gudstjänster, inspirationsmaterial för mässor på olika språk.
Flerspråkighetens utmaning och bidrag beaktas vid utvecklingen av diakoniarbetet i Svenska kyrkan.	Äldrediakoni på olika språk, stöd till utsatta grupper bland de språkliga minoriteterna.
Flerspråkigheten beaktas vid präst- och diakonmöten.	Nätverk för medarbetare inom arbetet på andra språk.

6. Fem utmaningar för en flerspråkig kyrka

6.1. Delaktighet och inflytande

Mål:

- Svenska kyrkan reflekterar över sin identitet och sitt uppdrag som flerspråkig kyrka.

En genomgång av den första omgångens församlingsinstruktioner i några stift visar att det är få församlingar som noterar de språkliga minoriteterna i sin omvärldsanalys. Även i dessa fall nöjer man sig ofta med att endast redovisa den sverigefinska minoritetens storlek. I ytterst få församlingsinstruktioner förekommer teologiska eller pastorala reflektioner i anslutning till de språkliga minoriteterna. Församlingsinstruktionen ska innehålla en särskild redovisning för församlingens verksamhet på andra språk. De församlingar som har ett väl utbyggt och etablerat arbete på ett eller flera andra språk ger i regel en saklig redovisning på denna punkt. Flertalet församlingar nöjer sig ändå med att bagatellisera behovet av verksamhet på andra språk eller påpekar att de flesta talar svenska. Sven Thidevall sammanfattar bilden för Stockholms stifts del: ”Huvudintrycket blir, trots några viktiga undantag, att församlingarna huvudsakligen ser sig som svenskarnas församling, inte som församlingar för ett gudsfolk bestående av många olika nationaliteter.”¹⁴

Församlingsinstruktionerna förmedlar intrycket att en ”standardbild av en enhetligt svensk kyrka” lever kvar trots att den språkliga, kulturella och etniska mångfalden ökar både i församlingarna och i den omvärld där församlingarna verkar. Så länge standardbilden bevarar sin kraft betraktas mångfalden endast som ett tillägg till det enhetligt svenska som utgör ”normaliteten”. Vad kan vi göra för att bilden av Svenska kyrkan på ett naturligt sätt ska inkludera den faktiska mångfalden av språk, nationalitet och etnicitet i församlingarna?

Allt förändrings- och utvecklingsarbete i kyrkan behöver en teologisk grund. En förutsättning för en förändrad självbild inom Svenska kyrkan är att man på alla kyrkliga nivåer genomför en förnyad och fördjupad reflektion över Svenska kyrkans identitet och uppdrag som en flerspråkig kyrka. En tidigare nämnd utgångspunkt för denna reflektion är den evangelisk-lutherska traditionen som resulterat i att man i Sverige firat gudstjänst och utövat själavård på flera språk under flera hundra års tid. En annan utgångs-

¹⁴ Sven Thidevall, *Folkkyrkans tid. Församlingsinstruktionerna berättar*, s. 149 (Stockholms stift); Svante Ewalds, *...ge mina frågor svar* (Stockholms stift 2003); Svante Ewalds, *Delad gemenskap* (Uppsala stift 2003).

punkt är Svenska kyrkan som en del av den universella kyrkan. Då Svenska kyrkan ses som en del av den universella kyrkan tonas ”det svenska” ned till förmån för den språkliga, kulturella och etniska mångfald som manifesteras inom den världsvida kyrkan. Genom att det språk och den kultur som en minoritet relaterar till oftast även är etablerade på annat håll i världen, har minoriteterna en viktig funktion då det gäller att bygga broar och reflektera över Svenska kyrkan som en del av den universella kyrkan.

Mål:

- De språkliga minoriteterna är synliga, erkända och tillvaratagna i kyrkan. Den norm som osynliggör, förminskar och indirekt utestänger det kyrkliga livet på andra språk, är ersatt av en norm som lyfter upp, bejakar och innesluter detta liv i gemenskapen.

En process av reflektion kring självbilden inom Svenska kyrkan är viktig i sig. Den behövs som ett led i kyrkans strävan till ständig nyorientering och ständigt nytänkande för att kunna leva ut evangeliet i en föränderlig verklighet. Den är även en förutsättning för en attitydförändring som möjliggör att det kyrkliga livet på flera språk blir en allt mer inkluderad del av Svenska kyrkans liv och att olika språkliga grupper känner sig delaktiga i Svenska kyrkan.

Svenska kyrkan behöver medvetet arbeta med ett perspektiv där man synliggör och erkänner det kyrkliga livet på minoritetsspråk och tar tillvara den rikedom och de resurser de olika minoriteterna tillför livet i Svenska kyrkan. De olika grupperna behöver få känna att deras kultur och deras bidrag till det gemensamma livet i Svenska kyrkan accepteras och värderas. Samtidigt är det värdefullt för Svenska kyrkan att öppna sig för de möjligheter och resurser som erbjuds genom det kyrkliga livet på andra språk. Inom Svenska kyrkan finns av tradition ett starkt internationellt engagemang och en öppenhet för de impulser som flödar in genom internationella kontakter och utbyten. Svenska kyrkan behöver öva sig i att på motsvarande sätt öppna sig för den ”inhemska” mångfald som väntar på att bejakas och införlivas med rikedom i Svenska kyrkan.

Det för minoriteterna angelägna, som samtidigt utgör deras bidrag till helheten, kan utgöras av andliga traditioner, teologiska motiv och betoningar, sätt att förhålla sig till väckelserörelser och ideellt arbete, liturgiska traditioner, konst, litteratur, sång och musik. Ett exempel: För samerna är det angeläget att de färger och den symbol- och motivvärld som präglar den samiska kulturen även får komma till uttryck i kyrkorummets utsmyckning och den liturgiska klädseln, liksom även i församlingarnas övriga utrymmen. Dessa symboler och motiv knyter an till samernas religiösa/andliga tradition där jorden är helig och människan och hennes liv är nära förbundna med

jorden.¹⁵ Genom att ge utrymme för samiskt tänkande kan Svenska kyrkan låta den andliga traditionen hos urfolket i Sverige fungera som inspiration då kyrkan vidareutvecklar sin miljöteologi och sitt sätt att svara på utmaningarna från miljöförstöring och klimatförändring.

Innebörden i och uttrycken för att vara synlig, erkänd och delaktig kan vara olika för olika grupper. Det är av stor betydelse för en individ eller grupp att få vara erkänd som den man är mitt i Guds församling – delaktig med sina speciella gåvor i församlingens gemensamma verksamhet och beslutsfattande och synlig med sitt språk och sin kultur i församlingens gemensamma lokaler och arrangemang. Inkludering är en långsiktig process där alla parter söker sig fram till nya positioner. Församlingen strävar då efter att förverkliga sig som en inkluderande flerspråkig gemenskap, där de olika språkliga grupperna inte längre uppfattar sig som offer för diskriminering (vilket ju kan vara en belönad position som det inte är självklart att man vill lämna) utan som aktiva, medskapande och medansvariga i kyrkans gemensamma liv.

Mål:

- Försoningsprocesserna gällande romers och samers förhållande till Svenska kyrkan och det svenska samhället pågår kontinuerligt.

Flera av de språkliga minoritetsgrupperna har en historia där Svenska kyrkan i dess nära förbindelse med staten bidragit till majoritetssamhällets undertryckande av gruppens språk och kultur. För samtliga grupper gäller att de marginaliserats och i olika utsträckning marginaliseras inom Svenska kyrkan även i dag.

Från början av 1990-talet förstärktes medvetenheten om Svenska kyrkans delaktighet i majoritetssamhällets förtryck av samer. Såväl Lutherska världsförbundet som Kyrkornas världsråd aktualiserade behovet av kyrkornas solidaritet med och stöd till urfolken i världen. Efter beslut i kyrkomötet har från och med år 2001 flera försonings- och synliggörande-gudstjänster hållits, bland annat i Härnösands, Luleå och Göteborgs stift. Ändå upplever många, inte minst bland samerna själva, att försoningsprocessen stannat av och att flera viktiga steg återstår. I *Samiska frågor i Svenska kyrkan* (Svenska kyrkans utredningar 2006:1) nämns, efter norsk förebild, några delar en försoningsprocess behöver innehålla:

---

15 Se t.ex. Tore Johnsen, *Jordens barn, Solens barn, Vindens barn. Kristen tro i et samisk landskap*. Verbum Förlag 2007. Tore Johnsen är präst och ordförande i Samisk kirkeråd i Norge.

- De orättfärdigheter som förekommit ska erkännas, i princip och konkret, punkt för punkt.
- Om de som begått övergreppen inte själva kan erkänna dem – övergreppen kan ju ligga generationer tillbaka – så måste någon offentligt göra det på deras vägnar.
- Som en följd av att orättfärdigheterna erkänts måste en tydlig önskan till nytänkande och bättring finnas.

Efter utredningen *Samiska frågor i Svenska kyrkan* har kyrkostyrelsen beslutat föra försoningsprocessen vidare och som ett steg på vägen framåt beslutat genomföra en hearing om samisk identitet och erfarenhet i relation till hur Svenska kyrkans tro, bekännelse och lära uttrycks i dag, liksom om formerna för samiskt teologiskt arbete.

Med inspiration av Evangelisk-lutherska kyrkans i Finland arbete med relationen till romerna beslöt Svenska kyrkans församlingsnämnd år 1997 att initiera en serie samtal mellan företrädare för Svenska kyrkan och romerna för att utvärdera Svenska kyrkans ansvar gentemot den romska befolkningen och lämpliga åtgärder för att utveckla Svenska kyrkans relation till romerna. Romernas företrädare utsågs av Nordiska Zigenarrådet. I samtalsrapporten som lämnades till församlingsnämnden år 1998 föreslogs bland annat att nämnden skulle finna en lämplig form för en officiell markering av en ändrad attityd från Svenska kyrkan gentemot romerna, att ett informationsmaterial skulle tas fram för församlingars kontakt med romer samt att arbetet bland romer uttryckligen skulle inkluderas i nämndens ansvar med syfte att stödja ökad romsk delaktighet i Svenska kyrkans liv.

Önskan om ett informationsmaterial resulterade år 2000 i utgivandet av *Ja Devlesa! Gå med Gud! – om romerna och Svenska kyrkan* (Mitt i församlingen 2000:1) i samarbete mellan Romernas riksförbund och nämnden för kyrkolivets utveckling i Svenska kyrkan. Samma år fick en försoningsprocess sin början genom försoningsgudstjänster i Göteborgs domkyrka (i samband med Svenska kyrkans riksmöte) och Linköpings domkyrka, där ärkebiskop K-G Hammar respektive biskop Martin Lind bad romerna om förlåtelse för Svenska kyrkans försyndelser genom århundradena.

En uppföljning av arbetet bland och kontakterna med romer i stift och församlingar gjordes år 2005. Av uppföljningsrapporten, som sändes ut till stiftet år 2006, framgår att de flesta församlingskontakter med romer sker inom flyktingarbetet, medan till exempel gudstjänstverksamhet bland romer/på romani chib förekommer ytterst sparsamt. Rapporten identifierar tre områden som kräver särskilda insatser: kompetensutveckling om romer och romsk kultur, arbete mot diskriminering och gudstjänst på romani chib.

Svenska kyrkan har erkänt sin delaktighet i förtrycket av romer och samer och vidtagit åtgärder för försoning och återupprättande av ett gott förhållande mellan dessa grupper, Svenska kyrkan och samhället i stort. Dessa

åtgärder är viktiga – både som symbolhandlingar och som steg på vägen mot ett annorlunda förhållningssätt gentemot minoritetsgrupper. Det är av avgörande betydelse att försoningsprocesserna förs vidare och aktivt följs upp med konkreta åtgärder som gör det möjligt för samer, romer och andra marginaliserade grupper att med sitt språk och sin kultur vara inkluderade i Svenska kyrkans liv.

Mål:

- **Inom Svenska kyrkan finns på alla nivåer strukturer som säkerställer minoriteternas inflytande.**

Delaktighet och inflytande hänger ihop. De språkliga minoriteterna behöver därför vara företrädare i Svenska kyrkans beslutande organ. Verklig delaktighet förutsätter möjlighet för de olika grupperna att göra sin röst hörd och att utöva inflytande över egna och gemensamma angelägenheter. I modellen för församlingsinstruktion står det att ”församlingen, efter förslag från respektive grupp, [ska] redovisa huvudpunkter i fråga om omfattningen av och formerna för församlingens fullgörande av sitt ansvar för verksamheten bland teckenspråkiga samt på samiska, finska och andra språk för dem som vistas i församlingen” (SKU 1998:6, s. 156). I kyrkoordningen sägs i dag ingenting om hur de språkliga minoriteterna ska få sin röst hörd inom Svenska kyrkan.

Det är ur flera synpunkter värdefullt om olika språkliga grupper så långt det är möjligt kan vara representerade i de demokratiskt valda organen på lokal, regional och nationell nivå i Svenska kyrkan. Dels behövs den sakkunskap om det kyrkliga livet på olika språk som de språkliga minoriteterna företräder då man beslutar om en verksamhet där verksamheten på minoritetsspråk är inkluderad. Dels blir det kyrkliga livet på olika språk synligt om företrädare för de språkliga grupperna tar plats i olika beslutande församlingar. Ett inlägg på teckenspråk, samiska eller finska i stiftsfullmäktige eller kyrkomöte kan utgöra en behövlig påminnelse om flerspråkigheten i Svenska kyrkan. Även om de olika språkliga gruppernas eget engagemang är viktigt, vilar ett tungt ansvar på de kyrkliga nomineringsgrupperna då det gäller att se till att företrädare för olika språkliga grupper kan vinna insteg i de beslutande organen inom Svenska kyrkan.

Då det inte är realistiskt att räkna med att de olika språkliga minoriteterna skulle nå en tillräcklig representation inom kyrkans demokratiska beslutsstruktur, behöver man på de olika kyrkliga nivåerna utse arbets- eller referensgrupper för arbetet på olika språk. En viktig uppgift för dessa grupper är att tillföra de demokratiskt valda organen det underlag som behövs för initierade beslut angående arbetet på olika språk. Det faktum att dessa grupper ska bidra till den sakkunskap och det strategiska tänkande som behövs för att utveckla arbetet på olika språk bör tas i beaktande då grup-

perna utses. Då kan det vara viktigare att i högre grad betona faktisk sakkunskap än strikt representativitet i olika hänseenden. Med tanke på möjligheten att inkludera arbetet på olika språk i den övriga verksamheten på lokal, regional eller nationell nivå bör företrädare för både minoritet och majoritet, liksom även företrädare för de demokratiska organen, ingå i grupperna.

Rätten till delaktighet och inflytande är en central fråga när det gäller Sveriges folkrättsliga förpliktelser rörande nationella minoriteter. Regeringen lyfter därför i sin nya strategi fram behovet av att stärka de nationella minoriteternas inflytande i frågor som berör dem i syfte att bättre synliggöra och beakta dessa gruppers behov. En fungerande dialog och reellt inflytande, inte minst på lokal nivå, skulle synliggöra de nationella minoriteternas förutsättningar och behov i majoritetssamhället.¹⁶ Även i Svenska kyrkan är det av avgörande betydelse att man på den lokala nivån – i församlingarna – skapar strukturer som garanterar de olika språkliga grupperna inflytande och ger förutsättningar för delaktighet i församlingens liv. Oberoende av hur plattformen för de språkliga minoriteternas synlighet, inflytande och delaktighet utformas, behöver den fungera kontinuerligt för att stödja utvecklingen av församlingens liv på olika språk som en del av församlingens gemensamma liv.

6.2. Barn och unga

Mål:

- I Svenska kyrkan beaktas mångfalden på ett sätt som hjälper barn och unga att bejaka den egna språkliga och kulturella bakgrunden.

Språket är viktigt för identiteten och självkänslan, både för den enskilde och för gruppen som talar det. För den enskilda individen är modersmålet inte bara ett redskap för kommunikation och kunskapsinhämtning. Det är också starkt förknippat med emotionella värden och fungerar som ett band till familjen, släkten och den kulturgemenskap som individen tillhör. Språket är en av de faktorer som markerar gruppens särdrag gentemot andra grupper och även en sammanbindande faktor inom gruppen. För ett urfolk som samerna finns mycket av den traditionella kunskapen inom gruppen bevarad i själva språket och endast en del av denna kunskap finns nedtecknad. Bevarandet av språket blir därför av avgörande betydelse för kontinuiteten och förmedlandet av kulturen. Om språket går förlorat går även den inbäddade kunskapen förlorad.

---

¹⁶ Prop. 2008/09:158, s.34, 55.

De nationella minoritetsspråkens framtid är oviss i Sverige på grund av en långt gången språkbytesprocess inom grupperna. För de mindre samiska varieteterna, såsom syd- och lulesamiskan, bedöms läget vara akut. Regeringen avser därför att vidta en rad åtgärder för att stärka revitaliseringen av de nationella minoritetsspråken så att hotade språk ska kunna återta mark som tidigare gått förlorat. Regeringen konstaterar i sin minoritetspolitiska strategi att andra aktörer som i sin egen verksamhet kan stärka användandet av de nationella minoritetsspråken – bland andra trossamfunden – bör bjudas in till dialog om det fortsatta revitaliseringsarbetet. Stöd för barns och ungdomars språkutveckling är en förutsättning för minoritetsspråkens fortlevnad.¹⁷ Genom barn- och ungdomsarbete på olika språk kan Svenska kyrkan även ge sitt bidrag till arbetet med att stödja och revitalisera de språk vars framtid är hotad genom processer av språkbyte inom de olika grupperna.

Trots lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk är minoritetsspråkiga barns och ungas möjligheter att delta i förskol- eller skolundervisning på det egna språket eller tvåspråkigt i regel mer begränsade än förut. De flesta klasser med undervisning på minoritetsspråk eller tvåspråkigt har lagts ned sedan mitten av 1990-talet. Även om reglerna för att få modersmålsundervisning har blivit mer flexibla, är det i praktiken allt färre barn och unga som får tillgång till undervisning i det egna modersmålet – oftast beroende på bristande tillgång på modersmåls lärare. Europarådets granskningskommissioner har kontinuerligt kritiserat Sverige på denna punkt. Lagstadgad rätt till förskolundervisning på minoritetsspråk gäller endast inom de kommuner som ingår i de särskilda förvaltningsområdena för samiska respektive finska och meänkieli. Sammantaget är det svenska samhällets insatser relativt små då det gäller att skapa miljöer där barn och unga kan få stöd för att utveckla sin identitet i anknytning till ett annat språk eller en annan kultur. Ett exempel på en fungerande insats är de sverigefinska friskolor som på olika orter ger sverigefinska barn och unga möjlighet till såväl undervisning på finska och tvåspråkigt som umgänge med sina kamrater i en sverigefinsk miljö.

Inom Svenska kyrkans arbete bland barn och unga behöver man medvetet arbeta med mångfaldsfrågan, så att man inte oreflekterat bidrar till att marginalisera och osynliggöra allt som inte följer den ”svenska” normen. Genom att i barn- och ungdomsarbetet lyfta fram och bejaka mångfalden i språk, kultur, tradition, nationalitet och etnicitet kan församlingarna erbjuda en miljö där de unga får hjälp med att i sin identitetsutveckling även bejaka den egna språkliga och kulturella bakgrunden.

---

¹⁷ Prop. 2008/09:158, s. 34–35, 115.

Mål:

- I Svenska kyrkans barn- och ungdomsarbete används arbetsmetoder och -former som gör att barn och unga med en annan språklig och kulturell bakgrund blir sedda och hörda och ges möjlighet engagera sig.

Svenska kyrkan behöver medvetet arbeta för att minoritets- och mångfaldsfrågor inkluderas i församlingarnas barn- och ungdomsarbete och flerspråkighet förverkligas där det är möjligt. Stiftens handläggare för barn- och ungdomsarbete bör – i samverkan med nationell nivå, Svenska Kyrkans Unga, berörda församlingar samt stiftets handläggare för arbetet på olika språk – utarbeta modeller och metoder för inkludering av minoritets- och mångfaldsfrågor i församlingarnas barn- och ungdomsarbete. Likaså behöver man inspirera till och utveckla former för att förverkliga barn- och ungdomsarbete på olika språk. På detta sätt kan man förbättra möjligheterna för barn och unga med en annan språklig och kulturell bakgrund att uppleva sig sedda och hörda och att engagera sig i Svenska kyrkan.

En allt större del av församlingarnas barn- och ungdomsarbete genomförs som öppen verksamhet. I många församlingar samverkar man med förskola och skola. Även inom dessa arbetsformer behöver man utveckla metoder för att kunna synliggöra och stödja barn och unga som tillhör de språkliga minoriteterna.

När det gäller verksamheten för teckenspråkiga unga måste man beakta de omständigheter som gäller för denna grupp av unga. Hur går det med kontakten till ungdomarnas hemförsamlingar då den teckenspråkiga ungdomsverksamheten koncentreras till de orter där dövskolorna verkar? Och hur blir det med församlingsverksamheten för de ungdomar som har cochlea-implantat och går i integrerade skolklasser på sina hemorter? Hur ska församlingarna kunna ge dessa ungdomar stöd för att utveckla sin identitet som teckenspråkiga kyrkotillhöriga?

Då det gäller de yngre barnen finns det inom det sverigefinska och det teckenspråkiga arbetet goda erfarenheter av såväl mamma-pappa-barngrupper som barn- och familjeverksamhet. Dessa verksamhetsformer ger både barn och vuxna möjlighet till kontakt med andra barn och vuxna med liknande bakgrund och livssituation inom ramarna för Svenska kyrkans arbete. Ofta samlar dessa verksamheter deltagare inte bara från den arrangerande församlingen utan även från omgivande församlingar och ibland till och med andra stift. En stor del av deltagarna i dessa verksamheter kommer även från ”mångkulturella familjer” där föräldrarna har olika språklig och kulturell bakgrund. I detta sammanhang kan Svenska kyrkan satsa på utveckling av modeller och arbetsformer som kan hjälpa familjer med olika språklig bakgrund att finna en plats i Svenska kyrkan. För dessa familjer kan anknytningen till olika språk och tradition vara det som ger tillgång till gemenskapen i kyrka och församling.

Erfarenheter från tecken- och samiskspråkigt konfirmand- och ungdomsarbete visar att lägerverksamhet, gärna över stiftsgränserna, spelar en central roll då det gäller att ge ungdomarna en möjlighet att komma samman i ett sammanhang som kan stärka både deras känsla av hemmahörighet i Svenska kyrkan och deras språkliga och kulturella identitet.

En viktig aspekt av arbetet med att utveckla nya modeller och metoder inom arbetet på andra språk är att även utveckla effektiva medel och rutiner för att dokumentera och dela med sig av exempel på verksamhet som fungerar bra. Här kan utbyggnaden av ett fungerande intranät inom Svenska kyrkan spela en viktig roll.

Då det gäller frågan om de unga och den språkliga och kulturella mångfalden och de möjligheter och utmaningar den medför, behöver Svenska kyrkan inleda en dialog med de organisationer som företräder ungdomarna och den kyrkliga verksamheten bland ungdomar.

Mål:

- I Svenska kyrkan finns former för konfirmandundervisning på och i anknytning till olika språk.

För de ungdomar som tillhör de mindre språkliga minoriteterna är det inte alltid möjligt att i den egna församlingen eller ens i det egna stiftet ordna med konfirmandundervisning på eller i anknytning till det egna språket – allra minst om undervisningen ska fylla såväl kyrkans krav som ungdomarnas förväntningar. Svenska kyrkan behöver därför utveckla samverkansmodeller och -strukturer för konfirmandundervisning för ungdomar tillhöriga de språkliga minoriteterna med användning av de resurser som finns i församlingar och stift. Det behöver även utvecklas modeller och metoder för så kallad integrerad undervisning, där de minoritetsspråkiga unga deltar i konfirmandarbetet tillsammans med sina kamrater men ändå ges möjlighet till undervisning i anknytning till det egna språket och den egna kyrkliga traditionen.

Ett konfirmandläger för ungdomar med samisk bakgrund anordnas vartannat år av Luleå stift och vartannat år av Härnösands stift. Lägre vänder sig till samiska unga i hela landet. Undervisningen vid det samiska konfirmandlägret är kontextuell på ett mycket tydligt sätt. Man vill visa på möjligheten att samtidigt vara ung, same och kristen. Det samiska konfirmandlägrets kontextuella arbetsmetod bör vara av intresse för arbetet med att utveckla konfirmandpedagogiken inom Svenska kyrkan. Här finns möjlighet till ett lärande med tanke på konfirmandundervisning för ungdomar tillhöriga andra språkliga grupper men även konfirmandundervisning överlag.

Ett nationellt konfirmandläger för teckenspråkiga ungdomar planeras äga rum vartannat år med början sommaren 2009. Lägre förverkligas av den nationella nivån i samverkan med i första hand de stift som hyser

skolorna där de teckenspråkiga unga studerar, det vill säga Göteborgs, Härnösands, Lunds, Skara, Stockholms och Strängnäs stift.

En utmaning då det gäller dessa nationella eller (inter)regionala konfirmandläger är kontakten mellan konfirmanderna och dessas hemförsamlingar. Församlingarna behöver ta ansvar även för de konfirmander som deltar i undervisning och konfirmation på annat håll och vidta åtgärder för att dessa ska bli sedda och bekräftade hemma i församlingen. Att lägerledningen informerar hemförsamlingarna ger ingen garanti för att de konfirmerade får ett tillfredsställande mottagande då de kommer hem efter lägret. Det behövs helt konkreta metoder, med överenskomna kommunikationsvägar och tydlig ansvarsfördelning, för att säkerställa att kontakten med hemförsamlingarna etableras och att ett lokalt engagemang erbjuds de hemvändande unga.

6.3. Information och kommunikation

Svenska kyrkans kommunikationsvision – *En kyrka som människor har en positiv relation till och känner glädje över att tillhöra* – är en utmaning för hela kyrkan. Särskilt utmanande är den i relation till de människor som primärt relaterar till ett annat språk eller en annan kultur än den svenska. Hur kan Svenska kyrkan genom sin kommunikation bidra till positiva relationer och glädje över att tillhöra kyrkan hos alla olika individer och grupper? Hur kan Svenska kyrkan i enlighet med sina kärnvärden träda fram som en *närvarande* och *öppen* kyrka som förmedlar *hopp* även i mötet med mångfalden av språk, kultur, tradition, nationalitet och etnicitet?

Svenska kyrkans logotyp finns i dag på syd-, nord- och lulesamiska, finska, meänkieli, engelska, tyska, franska samt spanska och används på dessa språk i vissa sammanhang. Trots det framträder Svenska kyrkan med dess stift och församlingar ofta som en enspråkigt svensk kyrka.

Informationsavdelningen vid kyrkokansliet lät under åren 2005–2007 genomföra kanal- och budskapsanalyser av Svenska kyrkans kommunikation på minoritetsspråk. Dessa analyser ligger till grund för arbetet med att utveckla den flerspråkiga kommunikationen under temat *En flerspråkig kyrka*. Den kommunikation på andra språk som förekommer på stiftens och församlingarnas webbplatser är i allmänhet liten till omfattningen, dåligt uppdaterad och handlar nästan uteslutande om verksamhet på språket ifråga. Informationen är ofta svår att finna.

I en kartläggning gjord i Stockholms stift 2008, *Vi ses på webben*, konstateras att arbetet på andra språk i församlingarna utgör en väl dold hemlighet. Den faktiskt förekommande verksamheten på minoritetsspråk är betydligt mer omfattande än vad som i allmänhet framgår av församlingarnas webbsidor och övriga information.

Mål:

- **Den språkliga mångfalden i kyrkan återspeglas i kommunikationen, och den flerspråkiga kommunikationen är inkluderande.**

Arbetet med information och kommunikation i en flerspråkig kyrka har flera dimensioner. Det handlar bland annat om att

- genom flerspråkig kommunikation göra Svenska kyrkan tillgänglig för fler medlemmar och andra intresserade
- i kommunikation på svenska återspegla den språkliga mångfalden i Svenska kyrkan
- i kommunikation på andra språk spegla livet i Svenska kyrkan i dess bredd och inte bara verksamheten på det aktuella språket
- genom kommunikation bidra till kunskap om den språkliga mångfalden och det flerspråkiga arbetet i Svenska kyrkan
- ge synlighet och röst åt språkgrupper som lätt kommer i skymundan
- tillgodose behovet av riktad kommunikation på olika språk
- den flerspråkiga kommunikationen ska ingå i kyrkans gemensamma strukturer och kommunikationskanaler.

Mål:

- **Varje församling och stift samt den nationella nivån planerar det flerspråkiga kommunikationsarbetet utifrån den egna kontexten.**

Förhållanden, förutsättningar och behov är olika i församlingar, stift och på den nationella nivån. Därför behöver varje enhet utifrån den egna kontexten planera den flerspråkiga kommunikationen.

Mål:

- **www.svenskakyrkan.se är navet i medlemskommunikationen och återspeglar kyrkans flerspråkighet .**

Svenska kyrkans webbplatser ska för att återspegla kyrkans flerspråkighet ha ett genomarbetat innehåll på andra språk än svenska.

Mål:

- **Flerspråkigheten syns på flera sätt än på webben.**

Flerspråkigheten ska synas i Svenska kyrkans lokaler genom exempelvis skyltar, affischer och böcker som visar att kyrkan arbetar på flera språk. Det ger en tydlig vardagsnära som påminner alla som kommer in i lokalen om att Svenska kyrkan är en flerspråkig kyrka.

Mål:

- Med tanke på kontextualiteten beaktas behovet av bearbetning och anpassning vid översättning av texter från svenska till andra språk.

Information om Svenska kyrkans tro, liv och organisation kan inte alltid bara översättas till ett annat språk. Det gäller såväl texter som bilder. En bättre förståelse kan uppnås när informationen skrivs om på annat språk och med hänsyn till den kulturella kontext språket hör hemma i.

6.4. Utbildning och rekrytering

Mål:

- Svenska kyrkan har och förverkligar en samlad strategi för rekrytering och utbildning av medarbetare för arbetet på olika språk.

Bristande tillgång på medarbetare med kompetens för arbetet på andra språk kommer ofta till uttryck i Svenska kyrkan. Därför är det en utmaning för Svenska kyrkan att vidta tillräckligt kraftfulla åtgärder för att i framtiden kunna försörja stift och församlingar med personal med den språk- och kulturkompetens som behövs för verksamheten på olika språk.

Inom arbetet på de nationella minoritetsspråken och teckenspråk är situationen följande: För det sverigefinska arbetet är Svenska kyrkan alltså beroende av en tillströmning av församlingsmedarbetare från Finland. I ett samarbetsavtal som Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland och Svenska kyrkan undertecknat år 2006 förbinder sig kyrkan i Finland bland annat att stödja ”det sverigefinska arbete som Svenska kyrkan bedriver genom att bistå vid utbildning och rekrytering av medarbetare”. Rekrytering av medarbetare från Finland kan ändå inte vara Svenska kyrkans huvudstrategi då det gäller försörjningen av församlingarna med kompetens för det sverigefinska arbetet. Dels utvecklas den sverigefinska kulturen kontinuerligt och distanseras allt mer från den finska kulturen i Finland. Banden till Finland och finländsk kultur blir lösare samtidigt som den sverigefinska kulturen i allt högre grad relaterar till Sverige och svenska förhållanden. Dels har medarbetare som kommer från Finland ibland inte tillräckliga kunskaper i svenska. Då det sverigefinska arbetet i allt högre grad inkluderas i församlingarnas verksamhet ställs högre krav på fungerande tvåspråkighet hos medarbetarna inom det sverigefinska arbetet. Då även sverigefinländarna i allt högre grad är tvåspråkiga eller har svenska som starkare språk är goda kunskaper i svenska en förutsättning för att man framgångsrikt ska kunna verka inom det sverigefinska arbetet. För att i längden kunna försörja församlingarna med sverigefinsk kompetens behöver Svenska kyrkan därför utveckla strategier för att utbilda och rekrytera medarbetare inom den sverigefinska befolkningsgruppen i Sverige. För närvarande finns ett stort behov av tvåspråkiga

präster, diakoner och kyrkomusiker.

Arbetet på meänkieli har hittills fungerat i kraft av den naturliga flerspråkighet som utmärker församlingarna i Tornedalen. Då meänkieli blivit erkänt som ett självständigt språk och då man i Luleå stift helt följdriktigt skiljer mellan det sverigefinska arbetet och arbetet på meänkieli, behöver även behovet av medarbetare för arbetet på meänkieli uppmärksammas.

Den samiskspråkiga församlingsverksamheten saknar i dag så gott som helt utbildade medarbetare med samisk bakgrund. Om denna verksamhet ska kunna bedrivas inom ramarna för den ordinarie verksamheten i församlingar med samisk befolkning, kan man inte som i dag förlita sig på stiftsanställd personal, pensionerade samiska präster eller präster från Norge och Finland. För att församlingsverksamheten på de samiska språken ska ha en framtid behöver Svenska kyrkan göra en verklig kraftsamling kring frågan om utbildning och rekrytering av medarbetare för verksamheten.

Svenska kyrkan saknar medarbetare som talar romani chib. För att Svenska kyrkan på allvar ska kunna öppna dörren för romerna behöver medarbetarnas kompetens i fråga om romska språk och romsk kultur höjas. När det gäller den del av romerna som talar finska kan de sverigefinska medarbetarna tas i anspråk. Även dessa medarbetare bör då ges möjlighet till utbildning gällande romskt språk och romsk kultur. På sikt är målet att Svenska kyrkan ska kunna utbilda och rekrytera medarbetare inom den romska befolkningen.

Svenska kyrkan fick år 2006 sin första präst med teckenspråket som modersmål då Johan Selin prästvigdes för Härnösands stift. I Stockholms stift antogs en teckenspråkig prästkandidat samma år. Antalet diakoner med bakgrund i den teckenspråkiga gruppen är heller inte stort. Det betyder att flertalet medarbetare inom det teckenspråkiga arbetet i Svenska kyrkan har tillägnat sig teckenspråket som till exempel ett andra eller tredje språk. Behovet av att utbilda och rekrytera församlingsmedarbetare bland de döva är därför stort. Stöd som Svenska kyrkan ger för att hjälpa teckenspråkiga ungdomar att genomgå utbildning för kyrklig tjänst ska inte i första hand ses som stöd till enskilda individer med ett handikapp. Snarare bör det betraktas som ett sätt att slå vakt om den framtida tillgången på medarbetare inom det teckenspråkiga arbetet. De begränsade medel som staten tillskjuter högskolor och andra utbildningsinstitutioner för teckentolkstöd till studerande är i detta sammanhang otillräckliga.

Frågan om att garantera att det kyrkliga livet på olika språk får tillgång till utbildade medarbetare kan inte falla tillbaka på de olika språkliga grupperna, utan är ett gemensamt ansvar för hela vår kyrka. För att Svenska kyrkan i framtiden ska kunna försörja församlingarna med den kompetens som behövs för att utföra de grundläggande uppgifterna även på minoritetsspråk behövs åtgärder på samtliga kyrkliga nivåer (se avsnitten 7.1 – 7.3). Av största vikt är även att de institutioner som utbildar kyrkliga medarbetare

görs medvetna om Svenska kyrkans flerspråkighet och behovet av att utbilda medarbetare för verksamhet på olika språk.

I december 2005 inlämnades till Nämnden för kyrkolivets utveckling ett ”Förslag till handlingsplan för rekrytering till det sverigefinska arbetet i Svenska kyrkan”, utarbetat av en arbetsgrupp tillsatt av Delegationen för sverigefinskt arbete i Svenska kyrkan. I utredningen *Samiska frågor i Svenska kyrkan* (SKU 2006:1) ingår ett kapitel ”Utbildning och rekrytering” med förslag inspirerade av det sverigefinska betänkandet. Vid kyrkomötet 2007 uppmärksammades denna fråga genom motionen *Utbildning och rekrytering av medarbetare för arbetet på minoritetsspråk* (Motion 2007:53). I motionen föreslogs bland annat att åt kyrkostyrelsen skulle uppdras att utarbeta en samlad strategi för utbildning och rekrytering av minoritetsspråkiga medarbetare. Motionen avslogs med motiveringen att policyn för arbetet på minoritetsspråk bör fastställas innan kyrkostyrelsen – i samråd med stift och företrädare för minoritetsspråken – tar ett samlat grepp kring dessa frågor. Under 2009 aktualiserades oro angående rekryteringssituationen för det teckenspråkiga arbetet genom en spontan behovsinventering på initiativ av Göteborgs stiftskansli. Utifrån denna bakgrund fastställde nämnden för utbildning, forskning och kultur den 11 maj 2009 *Handlingsplan för rekrytering till en flerspråkig kyrka* med uppdrag åt kyrkokansliet att vidta ett antal åtgärder, som kan ses som steg på vägen mot en samlad utbildnings- och rekryteringsstrategi.

6.5. Diakoni

Mål:

- Svenska kyrkan uppmärksammar de språkliga minoriteternas behov inom det diakonala arbetet.

Undersökningar visar att sverigefinländare och flera invandrargrupper har påtagligt sämre såväl fysisk som psykisk hälsa jämfört med den sverigefödda befolkningen. Den dåliga psykiska hälsan bland sverigefinländarna kan bland annat utläsas av extremt höga självmordstal.¹⁸ Även bland teckenspråkiga och de nationella minoriteterna finns olika former av utsatthet och utanförskap relaterade till minoritetstillhörigheten. Som exempel kan nämnas diskrimineringen av romer och tvisterna kring renbetesmarkerna för samernas del. De specifika villkor olika grupper lever under behöver beaktas

¹⁸ *Födelselandets betydelse – en rapport om hälsan hos olika invandrargrupper i Sverige* (Statens folkhälsoinstitut 2002:29). Statens folkhälsoinstitut har 2008 fått i uppdrag att genomföra en ny kartläggning i samråd med Socialstyrelsen och företrädare för de nationella minoriteterna med den 2002 gjorda rapporten som bakgrund.

i det gemensamma tänkandet kring diakonal utveckling och diakonala strategier utarbetas för att församlingarna i sitt diakoniarbete ska kunna möta de utmaningar som svårigheterna hos olika minoritetsgrupper medför.

Församlingarnas diakonala arbete på minoritetsspråk bärs ofta till stora delar av ideella medarbetare. En viktig uppgift för den nationella nivån är att utarbeta och erbjuda strategier för att möjliggöra och stödja detta ideella arbete. Att ta fram utbildningsmaterial för ideellt arbete inom verksamheten på andra språk kan ses som ett prioriterat område.

För samtalsstöd i ensamhet, utsatthet eller kris fungerar bland annat *Svenska kyrkans finska telejour* och *Samiska krisnätverket*. Svenska kyrkans finska telejour (Palveleva Puhelin) är en rikstäckande jourtelefon för alla finstalande i Sverige. Telejouren som har öppet varje kväll klockan 22–01 tar emot över 3 000 samtal per år. Telejouren bygger på samarbete mellan den nationella nivån och stiftet, där stiftet samordnar, utbildar och handleder de jourhavande, som oftast är sverigefinska ideella medarbetare i Svenska kyrkan. Samiska krisnätverket är för närvarande bemannat fredagar och söndagar klockan 20–24 och erbjuder samtal på samiska eller svenska. Det är nödvändigt att man i församlingarna känner till och kan hänvisa människor till dessa tjänster, liksom att man ger information om dem på församlingens anslagstavlor och webbsidor.

Mål:

- Svenska kyrkan främjar genom sitt diakoniarbete att äldre med olika språklig bakgrund ska få uppleva en meningsfull och trygg ålderdom och bemötas med respekt för och kännedom om deras bakgrund.

Ett speciellt problem sammanhänger med åldrandet hos sverigefinländarna och flera invandrargrupper. Vid demensutveckling försvagas det inlärd språket (svenska) och till sist kan den gamla endast kommunicera på sitt modersmål. I många av Svenska kyrkans församlingar finns en stor åldrande sverigefinsk befolkning, vars behov behöver uppmärksammas. Eftersom de flesta första generationens sverigefinländare flyttat till Sverige under 1960- och 70-talet växer gruppen sverigefinska äldre snabbt. Församlingarna behöver se över sin beredskap att kunna identifiera och bemöta denna grupp av – mestadels kyrkotillhöriga – församlingsbor. Då det gäller att slå vakt om möjligheterna till en värdig ålderdom för olika språkliga grupper i församlingen är det ofta naturligt och fruktbart att utveckla samarbete med kommunen.

Under 2008–2009 genomfördes i Göteborgs stift ett projekt i syfte att fördjupa förståelsen av behovet av äldrediakoni på finska, utreda de konkreta behoven och utarbeta ett program för utveckling av den finskspråkiga diakonin i stiftet. Projektet, som presenteras i rapporten *Att åldras värdigt i det nya hemlandet – utveckling av finsk äldrediakoni i Göteborgs stift 2008–*

2009, ger ett värdefullt bidrag till kunskapen och reflektionen inom detta område av diakonin.

Att vidareutveckla kunskapen och utarbeta strategier för att främja församlingarnas diakonala arbete för och bland äldre med olika bakgrund, är en viktig uppgift både för den nationella nivån och stiftet.

”I ett av många äldreboenden träffade jag Kalle. Jag hade gått dit och frågat personalen om det fanns några finsktalande boende. De sade att det fanns en som hette Kalle. ’Men han pratar inte längre med oss’. Jag gick fram till Kalle och sade ’Hyvää päivää, Kalle’ (God dag, Kalle). Han reagerade inte. Då tänkte jag att han måste vara döv men gav inte upp. Jag frågade honom om jag fick sjunga en finsk psalm. Kalle reagerade inte på det heller. Jag började sjunga ändå, på finska. När jag kom till fjärde versen av Tryggare kan ingen vara kom tårarna fram. Kalle började gråta. Den välkända psalmen berörde honom på djupet och väckte honom till liv. Vi kan bara tänka hur ensam han hade känt sig i en miljö där han inget förstod och inte kunde göra sig förstådd. Inte konstigt om han hade slutat att tala.”

Gemenskap är något underbart. Att få dela livet, dess sorger och glädjeämnen med varandra. Att stråla samman i gudstjänster. Att träffas, på tu man hand, eller i grupp. Men alla gagnas inte av samlingar på svenska. De behöver mötesplatser på sitt modersmål, inom sina trygga kulturella ramar, i sin egen kontext. Är deras behov av gemenskap och stöd lika mycket värt som de svenskspråkigas? (Att åldras värdigt i det nya hemlandet, s. 5)

7. Mål för en flerspråkig kyrka

7.1. Mål för arbetet på andra språk på den nationella nivån

Den nationella nivån stödjer utvecklingen av arbetet på olika språk långsiktigt och slår vakt om de olika språkens roll och plats i Svenska kyrkans liv. Den nationella nivån företräder arbetet på minoritetsspråk i förhållande till det svenska samhället och internationellt.

För utvecklingen av arbetet på minoritetsspråk behöver relevant kunskap om olika språk och språkliga grupper inhämtas, bearbetas och spridas inom Svenska kyrkans organisation på alla nivåer. Kunskapsutveckling och -spridning gällande olika grupper (sociologi, diskriminering och så vidare) är en grundläggande förutsättning för utvecklingen av Svenska kyrkans arbete på olika språk.

Arbetet på andra språk genomgår – bland annat till följd av den nya kyrkoordningen, språklagen och ett stärkt skydd för de nationella minoriteterna och minoritetsspråken – en snabb utveckling. Det är viktigt att stift och församlingar kan räkna med den nationella nivåns stöd vad gäller inriktning och förutsättningar för fortsatt utveckling. Strategiskt arbete med framtidsspaning och behovsanalys åtföljda av förslag till åtgärder och handlingsplaner är av central betydelse för att församlingarna i Svenska kyrkan i framtiden ska ha beredskap att fullgöra den grundläggande uppgiften även på andra språk.

Det är en uppgift för den nationella nivån att följa den folkrättsliga och minoritetspolitiska utvecklingen i samhället och utgöra kyrkans röst i detta sammanhang. Den nationella nivån utser även Svenska kyrkans företrädare i minoritetspolitiska organ, såsom Sverigefinländarnas delegation som representerar den sverigefinska minoriteten gentemot statsmakterna.

Den nationella nivån inspirerar till reflektion över Svenska kyrkans självbild, identitet och uppdrag som en flerspråkig kyrka, liksom till teologisk bearbetning av de influenser som olika grupper tillför Svenska kyrkan.

Den nationella nivån har ett särskilt ansvar för att i ljuset av den evangelisk-lutherska traditionen reflektera över Svenska kyrkans identitet och uppdrag i en situation av ökande språklig, kulturell och etnisk pluralism. Hur påverkas kyrkans självbild av den nya situationen? Hur kan den identitet som uttrycks genom ”varumärket” Svenska kyrkan vidgas, så att den även inkluderar mångfalden? Vad betyder det för kyrkans uppdrag att den mångfald

som man tidigare huvudsakligen mött genom de internationella relationerna nu har blivit en del av den lokala verkligheten?

Genom de olika språkliga grupperna tillförs Svenska kyrkan influenser av nya traditioner eller traditioner som tidigare varit undertryckta. Dessa influenser behöver bearbetas teologiskt och teologiskt arbete inom dessa traditioner uppmuntras. Det råder även ett underskott på kunskap om de olika grupperna och dessas religiösa och teologiska traditioner, vilket innebär en utmaning för den forskning som utförs inom Svenska kyrkan.

Den nationella nivån kvalitetssäkrar arbetet på andra språk genom kyrkoordning, policy och annan behövlig normgivning.

Den nationella nivån ansvarar för den inomkyrkliga normgivningen, främst genom kyrkomötet som beslutar om de regler enligt vilka församlingarna och stiftet samt organen på den nationella nivån ska fullgöra sina uppgifter. Den nationella nivån behöver regelbundet utvärdera om de skrivelser i kyrkoordningen som reglerar arbetet på andra språk är tillräckliga.

Bestämmelserna i kyrkoordningen är allmänna och ger inte närmare anvisningar för arbetet på andra språk. Därför tar den nationella nivån ansvar för att ytterligare kvalitetssäkra arbetet på olika språk genom att regelbundet uppdatera denna policy för arbetet på andra språk i Svenska kyrkan. Genom policyn fastslås principer och ges riktlinjer för hur arbetet på andra språk än svenska kan fullgöras på de olika nivåerna i kyrkan. Den nationella nivån utarbetar också verktyg för att stödja implementeringen av policyn i stift och församlingar.

Vid behov ger den nationella nivån ytterligare vägledning för arbetet på andra språk genom beslut i kyrkostyrelsen eller kyrkomötet.

Den nationella nivån svarar för övergripande samordning av arbetet på olika språk i Svenska kyrkan.

Genom samordningsfunktionen för språkliga minoriteter vid kyrkokansliet tar den nationella nivån ansvar för övergripande samordning av arbetet på olika språk i Svenska kyrkan. Detta sker bland annat genom att sammankalla de arbetsgrupper och arrangera de mötesplatser som finns för att stödja arbetet på olika språk på den nationella nivån. Det sker även genom att anordna samlingar och fortbildningar för stifts- och församlingsmedarbetare inom arbetet på olika språk. Här går den nationella nivån ibland in på ett område, som kan ses som stiftens ansvar. Eftersom det i ett enskilt stift ofta varken finns underlag eller resurser för till exempel viss form av fortbildning av medarbetare inom arbetet på andra språk, tar nationell nivå

ansvar för insatser inom detta område i samverkan med stiftet.

Genom samordningsfunktionen för språkliga minoriteter tar den nationella nivån även ansvar för uppföljningen av hur intentionerna i denna policy samt övriga av kyrkostyrelsen eller kyrkomötet antagna strategier för arbetet på andra språk förverkligas i första hand på den nationella nivån men även i stift och församlingar.

Den nationella nivån skapar, upprätthåller och förnyar de strukturer som behövs för att arbetet på olika språk ska utvecklas inom ramarna för kyrkans demokratiska organisation.

I takt med att arbetet på andra språk inkluderas i Svenska kyrkans ordinarie verksamhet och strukturer fattas även besluten angående detta arbete i allt högre grad av de demokratiskt valda organen på respektive kyrklig nivå. Kommittéer och andra organ för arbete på minoritetsspråk, som tidigare haft en viss delegerad beslutanderätt, ersätts av referens- eller sakkunniggrupper med uppgift att förse de demokratiskt valda organen med underlag för initierat beslutsfattande.

Ett undantag från detta utgörs av Samiska rådet i Svenska kyrkan, som äger viss beslutanderätt. De nationella organen för sverigefinskt respektive teckenspråkigt arbete i Svenska kyrkan utgör däremot renodlade sakkunnig-/arbetsgrupper med uppgift att i samverkan med tjänste- och förtroendemannorganisationen främja utvecklingen av respektive arbete i Svenska kyrkan.

För att tillsammans med stiftet främja utvecklingen av den sverigefinska respektive teckenspråkiga verksamheten kallar den nationella nivån vartannat år till Nationellt forum för sverigefinskt respektive teckenspråkigt arbete i Svenska kyrkan. Nationellt forum är den nationella nivåns och stiftens gemensamma arbetsmöte, som ger organisationerna på nationell och regional nivå viktiga impulser för det fortsatta utvecklingsarbetet inom sverigefinsk respektive teckenspråkig verksamhet. Därtill fungerar Nationellt forum som en viktig mötesplats för representanter för majoriteten och den sverigefinska respektive teckenspråkiga minoriteten i Svenska kyrkan.

Förnyelsen av den nationella nivåns strukturer för arbetet på andra språk kan tjäna som inspiration för förändringsarbetet i stift och församlingar. Därför behöver förnyelsen, och de motiv som ligger bakom förnyelsen, öppet kommuniceras med stift och församlingar.

Den nationella nivån etablerar och upprätthåller de strukturer som behövs då arbetet på ett annat språk inkluderar samverkan med ett annat trossamfund inom eller utanför Sveriges gränser.

Arbetet på övriga nordiska språk och de baltiska språken bygger på överenskommelser med Den evangelisk-lutherske kirke i Danmark, Den norske kirke, Islands kyrka, Estniska evangelisk-lutherska kyrkan i Sverige och Lettiska evangelisk-lutherska kyrkan i Sverige.

Det avtal som Svenska kyrkan har ingått med Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland omfattar flera punkter som är av betydelse för möjligheterna att utveckla det sverigefinska arbetet i Svenska kyrkan. Bland annat säger sig kyrkan i Finland vilja fortsatt stödja det sverigefinska arbetet i Svenska kyrkan genom att bistå vid utbildning och rekrytering av medarbetare.

Det samiskspråkiga arbetet inkluderar ett samarbete inom hela det samiska området, Sápmi, som sträcker sig över delar av Norge, Sverige, Finland och Ryssland. Den nationella nivån ansvarar tillsammans med de nordliga stiftet för samarbetsrelationerna mellan kyrkorna inom denna region.

Den nationella nivån svarar för att den gemensamma kommunikationen speglar den språkliga mångfalden och genom flerspråkighet gör Svenska kyrkan tillgänglig nationellt och internationellt.

Genom flerspråkig kommunikation kan den nationella nivån bidra till att synliggöra det flerspråkiga kyrkliga livet. Den nationella nivån har också ansvar för att utveckla kunskapen om den språkliga mångfalden.

Flerspråkigheten i Svenska kyrkan har länge varit osynliggjord. Det kan därför finnas skäl att positivt särbehandla flerspråkigheten genom särskilda kommunikationssatsningar. Företrädare för olika språkliga grupper bör synas och få en röst i kyrkans svenskspråkiga kanaler.

Genom att satsa på flerspråkighet i arbetet med medlemskommunikation via Svenska kyrkans webb och informationsmaterial av olika slag, kan den nationella nivån göra Svenska kyrkan mera tillgänglig såväl nationellt som internationellt.

Det stora behovet av att utbilda och rekrytera medarbetare till Svenska kyrkans flerspråkiga arbete är också ett starkt motiv för synliggörande genom flerspråkig kommunikation. Den nationella nivån ansvarar för att webbplatsen för rekrytering är flerspråkig.

Den nationella nivån svarar för att Svenska kyrkans böcker finns tillgängliga på de språk som används i gudstjänster och kyrkliga handlingar samt att influenser från olika språk och traditioner tas tillvara i arbetet med att utveckla Svenska kyrkans gudstjänstliv och böcker.

Svenska kyrkans böcker eller delar av dessa har översatts till flera olika språk. Se faktaruta på sidan 56.

En nödvändig förutsättning för det kyrkliga livet på olika språk är att Svenska kyrkans böcker finns tillgängliga på de språk som används i gudstjänster och kyrkliga handlingar. Allteftersom det kyrkliga livet på olika språk i allt högre grad inkluderas i församlingarnas liv är det naturligt att influenser från de andliga och kyrkliga traditioner som är förknippade med de olika språken påverkar det gemensamma kyrkliga livet och därigenom utformningen av Svenska kyrkans böcker. Detta är en viktig dimension i den strävan efter inklusivitet som kännetecknar arbetet med att förnya gudstjänsten och gudstjänstböckerna i Svenska kyrkan.

Det är naturligt att influenser och bidrag från den ökande mångfalden gör avtryck i de gemensamma böckerna. Men det är också naturligt och nödvändigt att specifika med språken förbundna kulturer och traditioner beaktas vid utformningen av böckerna på olika språk. Här blir det fråga om avvägning mellan direkt översättning och att i högre grad bygga på de traditioner och uttryckssätt som är förbundna med respektive språk och kultur. Ett exempel på detta är att den bönbok som ingår i Svenska kyrkans psalmbok på finska inte är en översättning av *Den lilla bönboken*, utan en självständig bönbok framtagen inom ramarna för Svenska kyrkans sverigefinska arbete. Ett annat exempel är behovet att i högre grad beakta de musikaliska och konstnärliga uttryckssätten i den samiska kulturen i kyrkans böcker på samiska.

I Svenska kyrkan har huvudprincipen varit att översätta de kyrkliga böckerna till olika språk. I Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland har man valt en annan princip. Den finlandssvenska kyrkohandboken och psalmboken är inte översättningar av de motsvarande finska böckerna, utan självständiga böcker utformade inom den finlandssvenska kyrkliga kontexten. I dag finns det kanske inte tillräckliga resurser inom det kyrkliga livet på andra språk för att man skulle kunna tänka sig motsvarande utveckling inom Svenska kyrkan. Men i den mån man inom det kyrkliga livet på olika språk skapar och utvecklar böner, psalmer, gudstjänstformer, musik med mera bör detta tas tillvara i utformningen av de kyrkliga böckerna på olika språk.

Gudstjänstlivet på andra språk utgör en integrerad del av gudstjänstlivet i Svenska kyrkan. Därför bör såväl de behov som den rikedom som den språkliga mångfalden medför beaktas i arbetet med att utveckla Svenska kyrkans gudstjänstliv. En förutsättning för att arbetet med att utveckla gudstjänsten ska kunna fungera som ett ömsesidigt givande och tagande mellan alla parter, är att olika grupper får komma till tals och att man inom Svenska kyrkan visar ett aktivt intresse för de resurser som finns inom det kyrkliga livet på olika språk. Därför behöver företrädare för gudstjänstlivet på andra språk aktivt inkluderas i processen med att utveckla och förnya gudstjänstlivet.

Svenska kyrkans böcker på andra språk

	Finska	Lule- samiska	Meän- kieli	Nord- samiska	Romani chib	Syd- samiska	Tecken- språk	Engelska Franska Tyska Spanska
Kyrkohandbok I	1993/ 2005							1997
Kyrkohandbok II	1995							
Bibeln	1992	NT 2000/ 2002				x		
Evangeliebok	2002	2005						
Psalmbok	2002	1958 2002		1958		1958		
Bönbok	2002							
Mässmusik	1994							
Koralbok	2005	2006						
Övrigt	2007							
Psalmer i 90- talet	X							
Psalmer i 2000-talet	X							
Gudstjänster under kyrkoåret	1998							

Bibeln – den gällande finska översättningen, godkänd av kyrkomötet i Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland

Bibeln - Markusevangeliet översatt till sydsamiska, utgivet i Norge

Evangelieboken – lulesamiska – ingår i psalmboken

Kyrkohandboken – utdrag på engelska, franska, tyska, spanska av högmässa, dop av barn, vigselgudstjänst, begravningsgudstjänst

Bönbok på finska – ej översättning av "En liten bönbok", ingår i Den svenska psalmboken på finska

Övrigt på finska:

- Välsignelse av registrerat partnerskap
- Psalmer i 90 talet – ca 35 psalmer översatta, ej tryckta
- Psalmer i 2000-talet – ca 10 psalmer översatta, ej tryckta
- Gudstjänster under kyrkoåret – materialet finns på finska, med några egna tillägg, ej tryckt

Tuomo Valjus

Gudstjänsten utgör den gemensamma mötesplatsen för ett gudsfolk, som alltmer präglas av mångfald. Men ibland upplevs en gemensam gudstjänst till exempel med inslag på olika språk inte som tillfredsställande av de olika grupperna, som kanske hellre vill fira gudstjänst för sig på sitt eget språk och i anknytning till sina egna traditioner. Frågan om separata gudstjänster på olika språk eller gemensam flerspråkig gudstjänst för alla får olika lösning i olika församlingar. För att finna vägar framåt vore det av intresse att belysa och bearbeta den problematik som kommer till uttryck i olika lösningar. Ett första steg skulle vara att systematiskt samla in och analysera församlingarnas erfarenheter av separata gudstjänster inom de olika språkgrupperna, två- eller flerspråkiga gudstjänster för hela församlingen, kombination av separata gudstjänster med två- eller flerspråkiga gudstjänster vid vissa tillfällen etcetera.

Den nationella nivån främjar utbildning och rekrytering av medarbetare till en flerspråkig kyrka genom att information om de språkliga minoriteterna och om möjligheterna att arbeta inom Svenska kyrkans verksamhet på olika språk ingår i kursplanerna för de kyrkliga utbildningarna.

Svenska kyrkan har i dag präster, diakoner, kyrkomusiker och andra medarbetare som arbetar på flera språk. Några gör det inom ramen för tjänster med särskild inriktning mot en viss språklig minoritet, andra gör det inom ramen för sina ordinära församlingstjänster. I takt med att den lokala strukturen för församlingsverksamhet på andra språk växer blir behovet av två- och flerspråkiga medarbetare större. Detta gäller inom alla medarbetarkategorier.

För att garantera församlingarna tillgång till medarbetare med tillräcklig språklig och kulturell kompetens för arbetet på olika språk behöver Svenska kyrkan utarbeta och förverkliga en samlad strategi. En viktig del av detta arbete är en kartläggning av nuvarande och framtida behov av medarbetare med olika språklig och kulturell kompetens. Detta behov bör bedömas utifrån det mål Svenska kyrkan genom kyrkoordningen slagit fast för arbetet på andra språk. Enligt en sådan behovsdefinition handlar det om de medarbetarresurser som kyrkan behöver för att församlingarnas grundläggande uppdrag att fira gudstjänst, bedriva undervisning samt utöva diakoni och mission ska kunna fullgöras även på teckenspråk samt på samiska, finska, meänkieli och andra språk.

Genom förändringar främst i migrationen förändras det språkliga landskapet i Sverige snabbt. Då utbildning och rekrytering av medarbetare är en långsam process, behövs kontinuerlig framtidsspaning och analys av förändringarna. Om fem eller tio år kanske Svenska kyrkan har behov av medarbetare med sådan språklig och kulturell kompetens som i dag inte efterfrågas i någon större utsträckning.

Inom Svenska kyrkans utbildningar behöver flerspråkigheten uppmärksammas och studerande med olika språk- och kulturkompetens uppmuntras att använda denna i sitt framtida arbete i kyrkan. Information om de språkliga minoriteterna och om möjligheterna att arbeta inom Svenska kyrkans verksamhet på olika språk ska därför ingå i kursplanerna för de kyrkliga utbildningarna.

7.2. Mål för arbetet på andra språk på den regionala nivån

Stiftet inarbetar ett flerspråkighets- och mångfaldsperspektiv i sitt arbete med främjande och tillsyn, samordnar arbetet på olika språk och har nödvändiga kontakter för utveckling av detta.

Till stiftets ansvar hör att uppmuntra och hjälpa församlingarna att se och ta tillvara de möjligheter som den språkliga mångfalden ger. Genom välriktade främjandeinsatser kan stiftet hjälpa församlingarna på traven då det gäller att utveckla församlingsverksamheten på olika språk i enlighet med de lokala förhållandena. Ett viktigt verktyg i detta arbete är församlingsinstruktionen som utarbetas och uppdateras i dialog mellan församlingen och stiftet. Se faktaruta om församlingsinstruktionen och arbetet på andra språk.

I arbetet med att främja församlingarnas verksamhet ska stiftet beakta att denna inkluderar verksamhet på olika språk och sker i anknytning till en mångfald av språk, tradition, kultur, nationalitet och etnicitet. Därför gäller det för stiftet att i arbetet med att utveckla gudstjänst, undervisning, diakoni och mission, rekrytering och fortbildning, information och kommunikation etcetera beakta både de behov och de bidrag till helheten som mångfalden medför. Ett inkluderande förhållningssätt förutsätter att såväl behoven som resurserna inom verksamheten på olika språk tillåts påverka stiftets främjandearbete som helhet. Ju mer mångfaldsperspektivet får genomsyra främjandet generellt, desto tydligare framträder även de behov som kräver särskilt riktade åtgärder från stiftets sida.

Biskopsvisitationerna erbjuder stiftet en naturlig möjlighet att tillsammans med den berörda församlingen genomlys hela församlingsverksamheten även ur ett mångfaldsperspektiv och lyfta fram betydelsen av en norm som inkluderar den språkliga och kulturella mångfalden.

Stiftet behöver ta ansvar för samordning och kontakter inom arbetet på olika språk inom bland annat följande områden:

- Samordning av frågor angående arbetet på olika språk inom stiftsorganisationen
- Stiftsgemensam verksamhet och kommunikation på olika språk (för alla språk gemensamt och språkspecifikt)
- Nätverk och olika former av erfarenhetsutbyte inom verksamheten på olika språk

- Kontakter till och samverkan med andra stift¹⁹
- Kontakter till och samverkan med nationell nivå

Två- och flerspråkig verksamhet öppnar för försök med nya verksamhetsformer och mötesplatser i församlingarna (såsom öppen flerspråkig interkulturell verksamhet för olika åldrar). Till stiftets ansvar hör att dokumentera dessa nya verksamhetsformer, så att ett lärande och erfarenhetsutbyte kan ske mellan församlingarna.

Ansvar för främjande av arbete på olika språk är inskrivet i arbetsinstruktionerna för stiftets handläggartjänster.

För att slå vakt om att ett flerspråkighetsperspektiv inkluderas i stiftets arbete ska ansvar för främjande av arbete på olika språk skrivas in i arbetsinstruktionerna för stiftets handläggare för rekrytering och utbildning, information och kommunikation, barn- och ungdomsarbete, diakoniutveckling, gudstjänstutveckling etcetera.

Stiftet främjar utvecklingen av fungerande strukturer för arbetet på olika språk på den lokala nivån.

Stiftet bör endast i undantagsfall svara för det operativa församlingsarbetet på olika språk. Stiftets uppgift är att stödja församlingarna i arbetet med att inkludera arbetet på olika språk i församlingens ordinarie verksamhet och strukturer. I den mån det behövs kompletterande strukturer bör stiftet hjälpa församlingen att utveckla dessa – eventuellt i samarbete med en eller flera andra församlingar till exempel inom kontraktet. Målet är att arbetet på olika språk får en fast och fungerande strukturell förankring i den lokala församlingen.

Ett sätt att stärka den lokala strukturen för arbetet på ett annat språk är att inrätta församlingstjänster med tvåspråkighet (till exempel svenska/finska) som behörighetskrav. Då det gäller prästtjänster kan domkapitlet besluta om särskilda villkor för anställning (KO 34 kap. 11 §). För övriga tjänsters del kan domkapitlet endast ge rekommendation om tvåspråkighet. Dessa beslut bör endast fattas efter samråd med den berörda församlingen.

¹⁹ Exempel: Samverkan inom samiskspråkigt arbete mellan Härnösands och Luleå stift, samverkan inom teckenspråkigt ungdoms- och konfirmandarbete mellan Göteborgs, Härnösands, Lunds, Skara, Stockholms och Strängnäs stift, samverkan inom sverigefinskt arbete mellan stiften i Mälardalen och i sydvästra Sverige.

Genom att uppmuntra församlingarna till beslut om tvåspråkiga tjänster kan stiftet bidra till att ge arbetet på olika språk den fasthet och kontinuitet som är en förutsättning för att arbetet ska kunna bedrivas med framgång.

Stiftet främjar olika språkliga gruppers möjlighet till delaktighet och inflytande i stiftets och församlingarnas liv.

Man kan inte räkna med att olika språkliga grupper genom den demokratiska processen ska erhålla tillfredsställande representation i stiftsstyrelse och -fullmäktige. Därför är det av vikt att även på stiftsnivå skapa kompletterande strukturer till exempel i form av referens- eller samrådsgrupper²⁰ och andra mötesplatser där företrädare för de språkliga minoriteterna kan möta beslutsfattare i stift och församlingar.²¹ På detta sätt kan stiftet även uppmuntra församlingarna att skapa strukturer som garanterar olika språkliga grupper möjlighet att få sin röst hörd i församlingen.

Stiftets kommunikation speglar den språkliga mångfalden i stiftet och är inkluderande.

Både i kommunikationen på svenska och i den kommunikation som sker på andra språk ska den språkliga mångfalden i stiftets och församlingarnas liv speglas.

För att förbättra tillgängligheten ska stiftets flerspråkighet synas i navigationen på webbplatsen. Den information som riktas till en särskild språkgrupp, till exempel om verksamhet på det aktuella språket, ska så långt som möjligt kompletteras av en allmän information på språket ifråga.

I stiftets uppgift att främja församlingarnas arbete ingår att stödja utvecklingen av församlingarnas flerspråkiga kommunikation. Det kan handla om att utveckla modeller och metoder, erbjuda utbildning och konsultativa insatser samt stödja ett gott samarbete mellan församlingarnas informationsansvariga och de två- eller flerspråkiga medarbetarna.

Stiftet kan även synliggöra flerspråkigheten genom skyltning, affischer, psalmböcker, litteratur och annat material på flera språk.

20 Exempel: Stiftsstyrelsens delegation för sverigefinskt arbete i Stockholms stift och Samrådsgruppen för teckenspråkigt arbete i Stockholms stift. Stiftsstyrelsen är representerad i dessa organ.

21 Exempel: Stiftsforum för sverigefinskt arbete anordnas i flera stift varje eller vartannat år.

Stiftet främjar ett flerspråkighets- och mångfaldsperspektiv i församlingarnas arbete med barn och unga.

Pluralismen i språk, kultur, nationalitet och etnicitet ökar bland ungdomarna i församlingarna. Därför behöver stiftet aktivt arbeta för att ett flerspråkighets- och mångfaldsperspektiv inkluderas i församlingarnas arbete med barn och unga. Det handlar dels om att göra församlingen till en miljö där mångfalden utgör en självklar norm, dels om att ge de barn och unga som har sin bakgrund i ett annat språk och en annan kultur stöd för att i sin identitetsutveckling bejaka denna bakgrund. Den sistnämnda aspekten är inte minst viktig att beakta i främjandet av församlingarnas konfirmandarbete, eftersom ett mål för detta arbete är att hjälpa ungdomarna med utvecklingen av den egna identiteten.

Barn-, ungdoms- och konfirmandarbete på andra språk eller tvåspråkigt är ofta av mindre omfattning. Det inkluderar ofta också samarbete med andra församlingar eller stift eller till och med den nationella nivån. Ofta försiggår det även i form av läger. Allt detta gör att stiftets insatser för att främja och vid behov samordna detta arbete är värdefulla.

Då församlingsarbetet på andra språk eller tvåspråkigt bland barn, unga och deras familjer ofta fordrar nya arbetssätt och metoder, behöver stiftet ta ett aktivt ansvar för att främja utveckling av metoder och spridning av information om goda och fungerande metoder och arbetssätt mellan församlingarna. Se även avsnitt 6.2.

Stiftet stödjer utvecklingen av diakonalt arbete bland olika språkliga minoriteter i församlingarna.

Eftersom verksamheten bland olika språkliga minoriteter utgör en särskild utmaning för församlingarnas diakoniarbete, bör stiftet ta ansvar för att stödja utvecklingen av detta diakonala arbete. Som ett aktuellt exempel kan nämnas den ökande andelen äldre inom den sverigefinska befolkningen, som utgör en alltmer akut utmaning för församlingarnas diakoniarbete.

Stiftet behöver även ta ansvar för helt konkreta samordningsfunktioner, till exempel inom Svenska kyrkans finska telejour. Telejouren bygger på samarbete mellan den nationella nivån och stiftet, där stiftet samordnar, utbildar och handleder de jourhavande, som oftast är sverigefinska ideella medarbetare i Svenska kyrkan.

Stiftet främjar utbildning och rekrytering av medarbetare för arbetet på andra språk i stiftets församlingar. Handläggare som ansvarar för rekrytering

har kontakt med de studenter inom de kyrkliga utbildningarna som förutom svenska talar ett annat språk.

Stiftens rekryteringsansvariga är nyckelpersoner som kan identifiera och uppmuntra de studerande inom de kyrkliga utbildningarna som förutom svenska även talar ett annat språk (som modersmål/i hemmet). Den första kontakten kan knytas redan under Svenska kyrkans grundkurs. Nästa steg är antagningsprocessen och kontakter under tiden för kyrkans profilutbildningar. Det är inte givet att alla två- eller flerspråkiga själva uppfattar sin språkkunskap som en merit, utan de kan behöva uppmuntran för att inse värdet av den. För Svenska kyrkans medarbetare öppnar språkkunskap nya möjligheter på arbetsmarknaden då församlingarna allt oftare söker tvåspråkiga medarbetare.

Stiftet främjar skapandet av praktikplatser i församlingarna för minoritets-språkiga studenter.

Erfarenheten visar att praktikplatser för sverigefinska eller finländska studerande fungerar som en god introduktion till arbete i Svenska kyrkan. Dessa platser är eftertraktade speciellt bland studerande i Finland. Det är därför värdefullt att skapa och upprätthålla kontakter med rekryteringsbyråerna vid de skolor och institutioner som utbildar kyrkliga medarbetare i Finland. Sverigefinska stiftsmedarbetare kan i detta fall fungera som kontaktpersoner över språkgränsen. Det behövs även handledarutbildning för dem som handleder praktikanterna i församlingarna. Här kan stiftet samarbeta med varandra och med den nationella nivån.

Stiftet har fungerande förslag och modeller för hur församlingarna kan arbeta med rekrytering av medarbetare inom verksamheten på andra språk.

Församlingarna agerar i dag gärna självständigt vid rekryteringen av nya medarbetare. Eftersom en lyckad rekrytering är särskilt viktig inom en verksamhet med begränsade medarbetarresurser kan församlingarna behöva stiftets stöd vid rekryteringen av medarbetare till arbetet på andra språk. Här kan stiftet med beaktande av de regionala förhållandena utarbeta konkreta förslag och rekommendationer till stöd för församlingarnas handlande. Församlingarna kan även uppmanas att stå i kontakt med stiftet redan då rekryteringsprocessen påbörjas.

Stiftet erbjuder två- eller flerspråkiga medarbetare möjlighet till fortbildning och handledning i enlighet med behoven inom arbetet på respektive språk.

Även om arbetet på andra språk sker inom ramarna för stiftets eller församlingens gemensamma verksamhet kan de två- eller flerspråkiga medarbetarna vara i behov av fortbildning eller handledning som särskilt beaktar deras speciella situation. Eftersom medarbetarna inom arbetet på andra språk i de flesta stift är rätt få, kan utbildning eller handledning för dessa med fördel anordnas i samverkan med ett eller flera andra stift. Till följd av det relativt stora antalet tvåspråkiga medarbetare inom det sverigefinska arbetet, kan stiftet till exempel erbjuda handledning i grupp på finska eller svenska för dessa medarbetare.

7.3. Mål för arbetet på andra språk på den lokala nivån

Den lokala församlingen har ansvar för den kyrkliga verksamheten för alla som vistas i församlingen. För att kunna fullgöra detta ansvar förhåller sig församlingen på ett medvetet sätt till den språkliga, kulturella och etniska mångfalden. Församlingen har i enlighet med de lokala förhållandena beredskap att utföra den grundläggande uppgiften på olika språk.

I den lokala församlingen²² behöver man utarbeta ett medvetet sätt att förhålla sig till den språkliga, kulturella och etniska mångfalden bland dem som vistas i församlingen. Genom att identifiera olika individer och grupper och relatera dem till de fyra förhållningssätten medlemsvärd, integrationsarbete, ekumenik och religionsdialog kan den enskilda församlingen finna fram till sitt eget sätt att bejaka och ta ansvar för dem som bor och vistas i församlingen. Detta erbjuder även församlingen möjligheter att gå utöver den traditionella verksamheten och till exempel genom flerspråkig interkulturell öppen verksamhet skapa nya mötesplatser för människor över språk-, kultur- och åldersgränser.

Församlingsinstruktionen är ett instrument som kan vara till hjälp för församlingen då det gäller att utveckla arbetet på olika språk på ett medvetet och strukturerat sätt (se faktaruta om församlingsinstruktionen och arbetet på andra språk). Då det gäller att skaffa sig beredskap att fullgöra den grundläggande uppgiften på språk som inte har så många talare i församlingen, kan samarbete med andra församlingar eller med stiftsorganisationen ge tillgång till de resurser som behövs.

²² I fortsättningen benämns den lokala nivån ”församlingen” utan beaktande av om ett uppdrag ligger på den enskilda församlingen eller en samfällighet vari denna ingår.

Församlingen ger olika språkliga grupper möjlighet till delaktighet och inflytande i församlingens liv.

Församlingen bör på alla tillgängliga sätt bereda de grupper som hör hemma inom medlemsvårdens och integrationsarbetets område möjlighet till delaktighet i församlingens liv. Det handlar inte bara om att bedriva verksamhet på olika språk, utan även om att församlingen i olika sammanhang synliggör de olika grupperna och visar att dessas bidrag till det gemensamma livet är betydelsefullt. Inte minst vid olika fest- och jubileumstillfällen är det viktigt att alla grupper blir inkluderade. Detta är något att tänka på redan då festkommittén eller redaktionsgruppen för jubileumsskriften utses och inte först då festen eller jubileet står för dörren. En förutsättning för att individer och grupper med olika bakgrund ska kunna känna sig delaktiga i församlingen är att mångfalden får en självklar plats som norm för församlingens liv. Det kan vara på sin plats att i inledningen till församlingens verksamhetsplan skriva: "Vår församling är en flerspråkig församling, som bedriver församlingsverksamhet på ..."

Genom aktivt deltagande i de kyrkliga valen kan grupper av tillhöriga med olika bakgrund relativt lätt vinna representation i kyrkoråd och kyrkofullmäktige. Det finns ändå oftast behov av att skapa kompletterande strukturer, genom vilka olika gruppers röst kan föras in i den demokratiska processen i församlingen. Vid sidan om arbetsgrupper som är involverade i den konkreta verksamheten på olika språk kan det därför behövas referensgrupper med uppgift att kommunicera de olika gruppernas behov och önskemål till församlingens ledning. Likaså kan det finnas behov av att arrangera mötesplatser där representanter för olika grupper kan möta församlingens medarbetare och förtroendevalda. I detta sammanhang är det även av värde om församlingen kan etablera god kontakt med de föreningar, skolor med flera som utgör resurser för att bevara och utveckla olika språk och kulturer inom församlingens område.

Församlingens kommunikation speglar den språkliga mångfalden i församlingen och är inkluderande.

Enligt ett inkluderande synsätt ska församlingens kommunikation återspegla den språkliga mångfalden i församlingen.

I den mån församlingen arbetar och kommunicerar på flera språk ska detta synas i navigationen på webbplatsen.

Då församlingen kommunicerar på flera språk ska denna kommunikation även ha ett generellt innehåll och inte bara innehålla riktad information till den aktuella språkgruppen.

Församlingsinstruktionen och arbetet på andra språk

Församlingsinstruktionen ska innehålla "en redogörelse för församlingens verksamhet på teckenspråk samt på samiska, finska och andra språk" (KO 57 kap 5 §). Men den språkliga mångfalden i församlingen ska inte bara beaktas i denna särskilda redogörelse, utan även i de andra avsnitten av instruktionen. Så här kan man använda församlingsinstruktionen till stöd för utvecklingen av församlingens arbete på olika språk.

Omvärldsanalys

- Inventering av den språkliga, kulturella och etniska mångfalden i församlingen
- Inventering av de olika gruppernas resurser: föreningar, friskolor, äldreboenden etc.
- Analys av de olika gruppernas relation till församlingen, behov, bidrag till församlingens liv, samarbetsmöjligheter etc.

Pastoralteologisk reflektion

- Teologisk reflektion kring församlingen i relation till mångfalden (församlingens självbild)
- Reflektion över församlingens sätt att förhålla sig till de olika grupperna
- Pastoralteologisk reflektion angående den pastorala omsorgen om de olika grupperna i fråga om församlingens grundläggande uppgift
- Behovsanalys, dialog med olika grupper om behov och förväntningar

Pastoralt program / verksamhet

- Planering i samråd med representanter för olika grupper
- Vad kan inkluderas i församlingens allmänna verksamhet? / Vilka specifika behov måste tillgodoses? Detta måste göras gruppsspecifikt
- Verksamhet bland barn och ungdom utgör prioriterat område
- Skapa former för olika gruppers representation inom det demokratiska systemet
- Information och medlemskommunikation på olika språk är en viktig förutsättning för det pastorala arbetet (församlingens webbsidor, församlingsblad etc.)

Tjänsteorganisation

- Möjlighet till beslut om tvåspråkiga tjänster för präst, diakon, pedagog, musiker, assistent
- Möjlighet till beslut även i domkapitlet om tvåspråkighet för prästtjänst

Samverkan med andra församlingar i personalfrågor

- Möjlighet till samverkan med andra församlingar kring personalresurser för verksamhet på olika språk

Samverkan med stiftet

- I fråga om språk med begränsad omfattning erbjuder stiftet en naturlig plattform för samverkan.

Det har visat sig vara av avgörande betydelse i församlingens flerspråkiga kommunikation att informationsansvariga och de två- eller flerspråkiga medarbetarna kan utveckla ett gott samarbete.

En viktig aspekt av församlingens samlade kommunikation är det som kommer till uttryck i den fysiska miljön i kyrkor och andra församlingslokaler. Det blir där tydligt att församlingen arbetar på flera språk om dessa är synligt närvarande genom skyltning, affischer, psalmböcker, litteratur och annat material.

Församlingen uppmärksammar särskilt barn och unga med olika språklig och kulturell bakgrund.

Möjligheterna för barn och unga med olika språklig och kulturell bakgrund att få stöd för att bejaka och utveckla den egna språkliga och kulturella identiteten är främst beroende av hemmet, resurserna inom den egna gruppen och samhällets åtgärder. Församlingen har ändå en viktig uppgift att inom sin verksamhet för barn och unga erbjuda en miljö där mångfalden värnas och där de unga ges stöd för att i sin identitetsutveckling bejaka den egna språkliga och kulturella bakgrunden.

Barn- och familjegrupper som arbetar på ett annat språk eller tvåspråkigt är en ofta uppskattad verksamhetsform, genom vilken församlingen kan stödja såväl barn som föräldrar. Om det inte finns underlag för att bedriva barn- eller ungdomsverksamhet på ett annat språk, är det viktigt att de barn och ungdomar som har en annan bakgrund och deltar i den svenskspråkiga verksamheten, ändå på olika sätt kan erbjudas hjälp med att bejaka sin egen bakgrund.

Det är sällan det finns underlag för konfirmandverksamhet på andra språk. Undantag utgör till exempel orter med sverigefinska friskolor, där det kan finnas möjlighet till konfirmandgrupper på finska. I allmänhet vill ungdomarna ändå delta i konfirmandverksamhet tillsammans med sina klasskamrater. I dessa fall kan församlingen – beroende av konfirmandgruppens sammansättning – ge hela gruppen undervisning i anknytning till de språk och traditioner som konfirmanderna representerar eller erbjuda de konfirmander som har en annan bakgrund några speciallektioner i anknytning till denna bakgrund och/eller på det språk konfirmanderna talar. Så kan till exempel de sverigefinska konfirmanderna ges möjlighet att delta i några lektioner om finsk och sverigefinsk kyrklig tradition.

Då till exempel teckenspråkiga eller samiska ungdomar deltar i konfirmandläger som ordnas nationellt eller (inter)regionalt, behöver ungdomarnas hemförsamlingar vidta åtgärder för att aktivt bekräfta de hemvändande nykonfirmerade och erbjuda dem en plats och en möjlighet till engagemang i den egna hemförsamlingen.

Församlingen uppmärksammar särskilt behovet av diakonalt arbete bland de språkliga minoriteterna i församlingen.

Rent generellt har sverigefinländare och flera invandrargrupper påtagligt sämre såväl fysisk som psykisk hälsa jämfört med den sverigefödda befolkningen (se närmare avsnitt 7.3). Även bland teckenspråkiga och de nationella minoriteterna finns olika former av utsatthet och utanförskap relaterade till minoritetstillhörigheten. Som exempel kan nämnas diskrimineringen av romer och tvisterna kring renbetesmarkerna för samernas del.

Ett speciellt problem sammanhänger med åldrandet hos sverigefinlän-darna och flera invandrargrupper. Vid demensutveckling försvagas det inlärd språket (svenska) och till sist kan den gamla endast kommunicera på sitt modersmål. I många av Svenska kyrkans församlingar finns en stor åldrande sverigefinsk befolkning, vars behov bör uppmärksammas. Eftersom de flesta första generationens sverigefinländare flyttat till Sverige under 1960- och 70-talet växer gruppen sverigefinska äldre snabbt. Församlingen behöver se över sin beredskap att kunna betjäna denna grupp av – mestadels kyrkotillhöriga – församlingsbor. Då det gäller att slå vakt om möjligheterna till en värdig ålderdom för olika språkliga grupper i församlingen är det ofta naturligt och fruktbart att utveckla samarbete med kommunen.

För samtalsstöd i ensamhet, utsatthet eller kris fungerar bland annat Svenska kyrkans finska telejour och Samiskt krisnätverk (se närmare avsnitt 7.3). Det är nödvändigt att man i församlingarna känner till och kan hänvisa människor till dessa tjänster, liksom att man ger information om dem på församlingens anslagstavlor och webbsidor.

Församlingen uppmärksammar behovet av flerspråkiga medarbetare inom arbetet vid sjukhus, högskolor, migrationsverkets förvar, militära förband och skolor samt kriminalvårdsinstitutioner.

I arbetet vid sjukhus, högskolor, migrationsverkets förvar, militära förband och skolor samt kriminalvårdsinstitutioner möter församlingens medarbetare stundtals människor i utsatta eller pressade situationer, där det är av stor betydelse att få samtala på sitt eget språk. Språkprofilen på tjänsterna inom detta arbete bör därför anpassas till de lokala omständigheterna och behoven. Församlingen bör även se över sin beredskap att till exempel genom samarbete med andra församlingar kunna erbjuda själavård och samtalsstöd på olika språk.

Församlingen skapar väl genomtänkta och fungerande tjänster och strukturer för arbetet på andra språk, vilket är en förutsättning för rekryteringen av kompetenta medarbetare.

En förutsättning för att man ska kunna rekrytera kompetenta medarbetare för arbete på andra språk är att tjänsterna så långt det är möjligt motsvarar övriga tjänster i församlingen. Väl fungerande och genomtänkta tjänster som ger de flerspråkiga medarbetarna en god förankring i ett lokalt arbetslag är en förutsättning för framgångsrika rekryteringar. Optimalt är om tjänster i församlingens ordinarie tjänstestat kan tillsättas med två/flerspråkiga medarbetare, som tillför församlingen den språkliga kompetens man behöver. I detta fall utgör de flerspråkiga medarbetarna en resurs som berikar hela församlingens liv.

På den lokala nivån bör man överväga frågan om tjänster och strukturer för arbetet på andra språk noggrant. Vad har förutsättningar för att fungera bäst i det egna sammanhanget? Det finns inte en enda lösning som skulle lämpa sig för alla församlingar, utan det handlar många gånger om att finna nya och kreativa lösningar. För församlingar med små grupper talare av andra språk är samverkan med andra församlingar eller med stiftsorganisationen ofta nödvändig.

Eftersom de flerspråkiga medarbetarna ska fungera i ett specifikt lokalt sammanhang behöver församlingen ha en aktiv roll i rekryteringen av nya medarbetare. Samtidigt kan det vara klokt av församlingen att under rekryteringsprocessen stå i kontakt med den regionala nivån och på det sättet använda sig av den kunskap och erfarenhet som finns att tillgå inom det egna stiftet.

Inom arbetet på andra språk är ideella medarbetare med språk- och kulturkompetens mycket värdefulla.

Då de anställda medarbetarna inom arbetet på andra språk i regel är få, är insatsen av ideella medarbetare och förtroendevalda ofta avgörande för att verksamheten ska fungera. Då vakanser uppstår garanterar de ideella medarbetarna kontinuiteten i arbetet. Dessa medarbetare behöver få tillräcklig uppskattning och får inte överutnyttjas. Ett fungerande ideellt arbete får inte tas som intäkt på att det inte behövs anställda medarbetare inom arbetet på andra språk.

I en framtida situation kommer de ideella medarbetarna sannolikt att ha en mer framträdande roll i församlingens liv än idag. I en utveckling där vi går från församlingen som verksamhetsutförande organisation till församlingen som plats för gemenskap, delaktighet och engagemang, kommer erfarenheterna från det ideella engagemanget inom arbetet på andra språk att vara värdefulla.

Församlingen tar ansvar för att tvåspråkiga medarbetare ges möjlighet till kompetensutveckling och stöd för det svagare språket.

Då utbudet av utbildning och fortbildning som riktar sig till medarbetarna inom Svenska kyrkans arbete på andra språk är begränsat, bör församlingarna aktivt uppmuntra deltagande i sådan kompetensutveckling. Med tanke på inkluderingen av arbetet på olika språk i församlingarnas övriga verksamhet, är det även av betydelse att de flerspråkiga medarbetarna ges möjlighet att delta i fortbildningar tillsammans med svenskspråkiga kollegor. För medarbetare som rekryterats från Finland kan församlingen ibland behöva ge möjlighet till studier i det svenska språket. På motsvarande sätt kan medarbetare med sverigefinsk bakgrund behöva stöd för att utveckla sina färdigheter då det gäller att arbeta på finska.

Församlingen erbjuder praktikplatser för flerspråkiga studenter.

Det är önskvärt att församlingarna i mån av möjlighet erbjuder praktikplatser för blivande flerspråkiga präster, diakoner, musiker och församlingspedagoger. Dels berikar det församlinglivet då man tar emot en studerande, dels innebär det att Svenska kyrkan i allmänhet och den egna församlingen i synnerhet kommer att utgöra en möjlig framtida arbetsplats för praktikanten och andra studenter i dennas nätverk. Praktiktiden erbjuder även den studerande en möjlighet att stärka både språkkunskapen och självförtroendet inför utsikten att i framtiden arbeta på två språk.

Praktiken bör vara välorganiserad och praktikanten ha tillgång till en utbildad handledare. En praktikant får varken arbeta utan handledning eller fungera som vikarie under den tid då ordinarie personal är på semester.

Församlingen uppmuntrar sina två- och flerspråkiga medarbetare att se sin språkliga och kulturella kompetens som en tillgång i församlingen.

I takt med att arbetet på andra språk i allt högre grad inkluderas i församlingens ordinarie arbete, behöver församlingen uppmuntra sina två- och flerspråkiga medarbetare att se den egna språkliga och kulturella kompetensen som en viktig resurs i hela församlingens arbete. Det handlar inte bara om att tillhandahålla vissa specifika tjänster på olika språk, utan om att i kyrkor och andra församlingsutrymmen, på församlingsexpeditioner och kyrkogårdar bemöta människor i lyhördhet för deras behov. Här kan den språk- och kulturkompetens som medarbetarna inom Svenska kyrkan bär på öppna många dörrar då det gäller att kommunicera öppenhet, närvaro och hopp.

Biskop Hans Stiglund berättar:

Under ett församlingsbesök frågade jag en äldre kvinna: Hur står det till? Tack bra, blev svaret. Jag hörde en obetydlig finsk brytning i hennes svar så jag upprepade frågan på finska. Som svar fick jag en hel livsberättelse!

Församlingen förhåller sig till medlemmar i andra lutherska kyrkor och kyrkor med vilka Svenska kyrkan ingått särskilt avtal som till sina egna tillhöriga.

En praktisk konsekvens av Svenska kyrkans ekumeniska samarbete och ingångna avtal är att församlingen ska vara öppen för att upplåta gudstjänstlokal och ställa kyrkomusiker och övrig personal till förfogande för gudstjänster anordnade av till exempel Lettiska evangelisk-lutherska kyrkan i Sverige eller någon annan av de kyrkor som nämns i faktarutan om luth-

ersk och ekumenisk samverkan. Församlingen ska även i övrigt ge medlemmar i dessa kyrkor som vistas i församlingen möjlighet att delta i församlingens verksamhet på samma villkor som församlingens egna tillhöriga.

Språklag (2009:600)

Härigenom föreskrivs följande.

Lagens innehåll och syfte

1 § I denna lag finns bestämmelser om svenska språket, de nationella minoritetsspråken och det svenska teckenspråket. Lagen innehåller även bestämmelser om det allmännas ansvar för att den enskilde ges tillgång till språk samt om språkanvändning i offentlig verksamhet och i internationella sammanhang.

2 § Syftet med lagen är att ange svenskans och andra språks ställning och användning i det svenska samhället. Lagen syftar också till att värna svenskan och den språkliga mångfalden i Sverige samt den enskildes tillgång till språk.

3 § Om en annan lag eller en förordning innehåller någon bestämmelse som avviker från denna lag, gäller den bestämmelsen.

Svenska språket

4 § Svenska är huvudspråk i Sverige.

5 § Som huvudspråk är svenskan samhällets gemensamma språk, som alla som är bosatta i Sverige ska ha tillgång till och som ska kunna användas inom alla samhällsområden.

6 § Det allmänna har ett särskilt ansvar för att svenskan används och utvecklas.

De nationella minoritetsspråken

7 § De nationella minoritetsspråken är finska, jiddisch, meänkieli, romani chib och samiska.

8 § Det allmänna har ett särskilt ansvar för att skydda och främja de nationella minoritetsspråken.

Det svenska teckenspråket

9 § Det allmänna har ett särskilt ansvar för att skydda och främja det svenska teckenspråket.

Språkanvändningen i offentlig verksamhet

10 § Språket i domstolar, förvaltningsmyndigheter och andra organ som fullgör uppgifter i offentlig verksamhet är svenska.

I annan lag finns särskilda bestämmelser om rätt att använda nationella minoritetsspråk och annat nordiskt språk.

När det gäller skyldigheten för domstolar och förvaltningsmyndigheter att anlita tolk och att översätta handlingar finns det särskilda bestämmelser.

11 § Språket i offentlig verksamhet ska vara vårdat, enkelt och begripligt.

12 § Myndigheter har ett särskilt ansvar för att svensk terminologi inom deras olika fackområden finns tillgänglig, används och utvecklas.

Svenskan i internationella sammanhang

13 § Svenska är Sveriges officiella språk i internationella sammanhang. Svenskans ställning som officiellt språk i Europeiska unionen ska värnas.

Den enskildes tillgång till språk

14 § Var och en som är bosatt i Sverige ska ges möjlighet att lära sig, utveckla och använda svenska. Därutöver ska

1. den som tillhör en nationell minoritet ges möjlighet att lära sig, utveckla och använda minoritetsspråket, och

2. den som är döv eller hörselskadad och den som av andra skäl har behov av teckenspråk ges möjlighet att lära sig, utveckla och använda det svenska teckenspråket.

Den som har ett annat modersmål än de språk som anges i första stycket ska ges möjlighet att utveckla och använda sitt modersmål.

15 § Det allmänna ansvarar för att den enskilde ges tillgång till språk enligt 14 §.

Denna lag trädde i kraft den 1 juli 2009.

Lag (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2010

Allmänna bestämmelser

1 § Denna lag innehåller bestämmelser om nationella minoriteter, nationella minoritetsspråk, förvaltningsområden och rätten att använda minoritetsspråk hos förvaltningsmyndigheter och domstolar samt bestämmelser om vissa skyldigheter inom förskoleverksamhet och äldreomsorg. Lagen innehåller också bestämmelser om uppföljning av tillämpningen av lagen.

2 § Nationella minoriteter är judar, romer, samer, sverigefinnar och torne-dalingar i enlighet med Sveriges åtaganden enligt Europarådets ramkonvention om skydd för nationella minoriteter (SÖ 2000:2) och den europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk (SÖ 2000:3).

I språklagen (2009:600) anges att de nationella minoritetsspråken är finska, jiddisch, meänkieli, romani chib och samiska.

3 § Förvaltningsmyndigheter ska när det behövs på lämpligt sätt informera de nationella minoriteterna om deras rättigheter enligt denna lag.

4 § I språklagen (2009:600) anges att det allmänna har ett särskilt ansvar för att skydda och främja de nationella minoritetsspråken.

Det allmänna ska även i övrigt främja de nationella minoriteternas möjligheter att behålla och utveckla sin kultur i Sverige. Barns utveckling av en kulturell identitet och användning av det egna minoritetsspråket ska främjas särskilt.

5 § Förvaltningsmyndigheter ska ge de nationella minoriteterna möjlighet till inflytande i frågor som berör dem och så långt det är möjligt samråda med representanter för minoriteterna i sådana frågor.

Förvaltningsområden

6 § Med förvaltningsområdet för finska avses kommunerna Botkyrka, Eskilstuna, Gällivare, Hallstahammar, Haninge, Haparanda, Huddinge, Häbo, Kiruna, Köping, Pajala, Sigtuna, Solna, Stockholm, Södertälje, Tierp, Upplands Väsby, Upplands-Bro, Uppsala, Älvkarleby, Österåker, Östhammar och Övertorneå.

Med förvaltningsområdet för meänkieli avses kommunerna Gällivare, Haparanda, Kiruna, Pajala och Övertorneå.

Med förvaltningsområdet för samiska avses kommunerna Arjeplog, Arvidsjaur, Berg, Gällivare, Härjedalen, Jokkmokk, Kiruna, Lycksele, Malå, Sorsele, Storuman, Strömsund, Umeå, Vilhelmina, Åre, Älvdalen och Östersund.

7 § Andra kommuner än de som anges i 6 § kan efter anmälan få ingå i förvaltningsområdet för finska, meänkieli eller samiska. Beslut att en kommun ska få ingå i ett förvaltningsområde fattas av regeringen. Regeringen får meddela föreskrifter om sådan frivillig anslutning till ett förvaltningsområde.

Rätten att använda finska, meänkieli och samiska hos myndigheter

8 § Enskilda har rätt att använda finska, meänkieli respektive samiska vid sina muntliga och skriftliga kontakter med en förvaltningsmyndighet vars geografiska verksamhetsområde helt eller delvis sammanfaller med minoritetsspråkets förvaltningsområde. Detta gäller i ärenden i vilka den enskilde är part eller ställföreträdare för part, om ärendet har anknytning till förvaltningsområdet.

Om den enskilde använder finska, meänkieli eller samiska i ett sådant ärende, är myndigheten skyldig att ge muntligt svar på samma språk. Enskilda som saknar juridiskt biträde har dessutom rätt att på begäran få en skriftlig översättning av beslut och beslutsmotivering i ärendet på finska, meänkieli respektive samiska.

Myndigheten ska även i övrigt sträva efter att bemöta de enskilda på dessa språk.

9 § Utanför ett förvaltningsområde har enskilda rätt att använda finska, meänkieli respektive samiska vid muntliga och skriftliga kontakter i förvaltningsmyndigheters ärenden i vilka den enskilde är part eller ställföreträdare för part, om ärendet kan handläggas av personal som behärskar minoritetsspråket.

10 § Enskilda har alltid rätt att använda finska och samiska vid sina skriftliga kontakter med Riksdagens ombudsmän. Detsamma gäller vid enskildas skriftliga kontakter med Justitiekanslern, Försäkringskassan, Skatteverket och Diskrimineringsombudsmannen i ärenden i vilka den enskilde är part eller ställföreträdare för part.

11 § Förvaltningsmyndigheter ska verka för att det finns tillgång till personal med kunskaper i finska, meänkieli respektive samiska där detta behövs i enskildas kontakter med myndigheten.

12 § Förvaltningsmyndigheter får bestämma särskilda tider och särskild plats för att ta emot besök av enskilda som talar finska, meänkieli respektive samiska, samt ha särskilda telefontider.

Rätten att använda finska, meänkieli och samiska hos domstolar

13 § Den som är part eller ställföreträdare för part i ett mål eller ett ärende hos en förvaltningsrätt, tingsrätt, fastighetsdomstol, miljödomstol eller sjörettsdomstol med en domkrets som helt eller delvis sammanfaller med kommunerna Gällivare, Haparanda, Kiruna, Pajala och Övertorneå har rätt att använda finska eller meänkieli under målets eller ärendets handläggning, om målet eller ärendet har anknytning till någon av dessa kommuner. Detsamma gäller samiska hos en sådan domstol med en domkrets som helt eller delvis sammanfaller med kommunerna Arjeplog, Gällivare, Jokkmokk eller Kiruna, om målet eller ärendet har anknytning till någon av dessa kommuner.

Rätten att använda finska, meänkieli respektive samiska omfattar också de domstolar dit en dom eller ett beslut i ett mål eller ärende som avses i första stycket överklagas.

Lag (2009:857).

14 § Rätten att använda finska, meänkieli eller samiska i mål eller ärenden hos domstolar enligt 13 § omfattar rätt att ge in handlingar och skriftlig bevisning på detta språk, rätt att få de handlingar som hör till målet eller ärendet muntligen översatta till detta språk och rätt att vid muntlig förhandling inför domstolen tala detta språk. Domstolen ska översätta handlingar och skriftlig bevisning till svenska, om det inte är uppenbart onödigt.

Även i övrigt ska domstolen sträva efter att använda minoritetsspråket i sina kontakter med parten eller dennes ställföreträdare.

I alla mål och ärenden som omfattas av rätten att använda finska, meänkieli eller samiska hos domstolar enligt 13 § har en part eller ställföreträdare för part som saknar juridiskt biträde rätt att på begäran få domslut och domskäl eller beslut och beslutsmotivering skriftligen översatta till detta språk.

15 § Den som vill använda finska, meänkieli eller samiska under ett måls eller ett ärendes handläggning i domstol enligt 13 § ska begära detta i samband med att målet eller ärendet inleds eller första gången parten ska yttra sig i målet eller ärendet.

En begäran om att få en översättning enligt 14 § tredje stycket ska framställas inom en vecka från det att domen eller beslutet meddelats, om en sådan begäran inte har framställts tidigare under handläggningen av målet eller ärendet.

Om en begäran om att använda minoritetsspråk eller om att få en översättning framställs senare än vad som anges i första och andra styckena får den avslås. En sådan begäran får även avslås om det är uppenbart att den har ett otillbörligt syfte.

16 § Om en part eller ställföreträdare för part har rätt att använda finska, meänkieli eller samiska i rättegång, ska tolk anlitas i enlighet med bestämmelserna i 5 kap. 6–8 §§ och 33 kap. 9 § rättegångsbalken och 50–52 §§ förvaltningsprocesslagen (1971:291).

Finska, meänkieli och samiska i förskoleverksamhet och äldreomsorg

17 § När en kommun i ett förvaltningsområde erbjuder plats i förskoleverksamhet enligt 2 a kap. 1 och 7 §§ skollagen (1985:1100), ska kommunen erbjuda barn vars vårdnadshavare begär det plats i förskoleverksamhet där hela eller delar av verksamheten bedrivs på finska, meänkieli respektive samiska.

18 § En kommun i ett förvaltningsområde ska erbjuda den som begär det möjlighet att få hela eller delar av den service och omvårdnad som erbjuds inom ramen för äldreomsorgen av personal som behärskar finska, meänkieli respektive samiska. Detsamma gäller kommuner utanför ett förvaltningsområde, om kommunen har tillgång till personal som är kunnig i språket.

Undantag

19 § Om det finns särskilda skäl får regeringen meddela föreskrifter om att en viss myndighet som lyder under regeringen ska undantas från tillämpningen av 8 §.

Motsvarande gäller efter regeringens bemyndigande för landsting och kommun i fråga om kommunala myndigheter.

Uppföljning m.m.

20 § Förvaltningsmyndigheters tillämpning av denna lag ska följas upp. Regeringen meddelar föreskrifter om vilken eller vilka myndigheter som ska ansvara för uppföljningen. Detta uppföljningsansvar innebär ingen inskränkning i det tillsynsansvar som vilar på andra myndigheter.

21 § En myndighet med uppföljningsansvar ska dessutom genom rådgivning, information och liknande verksamhet bistå andra förvaltningsmyndigheter vid tillämpningen av lagen.

